

O'ZBEKISTON

TALABASI

2024.3. № 3(14)

SO'Z
ERKINLIGI
RADIUSI

XORIJDA TAHSIL:
GRANT
YUTIB OLGUNCHA
VA OLGACH...

"TALABA YIGITLAR BEZOVA QILMASINI"

Biz talabalar
Toshkentga
kunimiz o'tishi
uchun ishlagani
kelmadik, axir.
Maqsadimiz –
ilm olish, kerakli
kadr bo'lish
va hayotda
o'z o'rnimizni
topish.

"NEKSIYA – 2" LEGENDA...

Ko'tarilgan bu kabi mavzular
qanchalik hazilga olinmasin,
maishiydan ijtimoiylashib ulgurganini
tan olishimiz kerak. Yaqin do'stingizga
ulashilgan videoning o'zi emas,
izohlari qiziqligi ham bor gap.

TUNGI TA'QIB

Orqavarotdan
eshitishimcha,
ammalarim meni
o'qishni tashlasin,
shu holingda senga
yuk bo'lmasin, deb
dadamga "aql"
o'rgatib ketibdilar.

O'YNI MIS TOVOQQA ALISHMAGAN ADIB

O'zaro "Shukur akaning shafqatsiz realizmi" deya mutoyiba
qilardik, ba'zida fe'li og'ir akamizdan rosmkana arazlardik,
hatto arazlab etak qoqib ketardik, lekin hafta o'tmay Shukur
akani sog'ina boshlardik...

OLING, QUDA – OLING, QUDA!

Vodiyda juda
ko'p tanqidlarga
uchraganiga
qaramasdan, davom
etib kelayotgan bir
"an'ana" bor. Ya'ni
qiz uzatgan tomon
kuyov tomonni bir oy
sarxil taomlar bilan
siylab turishi kerak.

CHO'QQIDAGILAR

Universitetga 1209-yil qotillikda
ayblangan talaba tufayli Oksford
universitetidan haydalgan olimlar
jamoasi asos soladi.

"BOLALARDA QUVONCH KAM..."

Ota-onalar farzandi aytganlarini
qilishi uchun doktor bilan
qo'rqitishadi. Bu bolaning
shifokor haqidagi tasavvurlarini
buzadi. Oq xalatlil insonni ko'rsa,
qo'rqadi, yig'laydi.

O'ZBEKISTON TALABASI

Ma'naviy-ma'rifiy, ommaviy-
uslubiy metodik jurnal

Bosh axborot hamkorimiz
**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

Jamoat kengashi
Isajon SULTON
Alisher SHODMONOV
Ravshan ERMATOV
Olim TOSHBOYEV
Dilorom KARIMOVA
Nodir JONUZOQ
Nazokat AZIM
Abduvali XOLIQOV
Kamoliddin O'RINBOYEV
Gulmira MUSAJONOVA
Jenisbek PIYAZOV
Ayub SHAHOIDDINOV
Iqbol QO'SHSHAYEVA
Bahrom IRZAYEV
Shahobiddin SHARIPOV

Muassis
"INTEGRATION CENTR UMID" MCHJ

Direktor
Chorshanbi XOLMATOV

Bosh muharrir
Sirojiddin IBROHIM

Navbatchi muharrirlar
Otash YASHIN
Maqsad OBIDJON

Jurnal tahririyat kompyuter markazida
terildi va sahifalandi

Sahifalovchi-dizayner
Rahmatjon YUNUSOV

Bir yilda 10 son o'zbek, qisman ingliz va rus
tillarida chop etiladi. 2022-yil 11-mayda
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va
ommaviy kommunikatsiyalar agentligida
1590-raqam bilan ro'yxatga olingan.
Obuna indeksi: 1393. Adadi: 2000 nusxa.

Jurnalda e'lon qilingan materiallardagi dalil
va raqamlarga mualliflar javobgar. Muallif
fikri tahririyat nuqtai nazaridan farq qilishi
mumkin.

Tahririyat manzili: Toshkent shahri Chilonzor
tumani Novza ko'chasi 14-uy.
"Invest Book" bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Uchtepa tumani Foziltepa ko'chasi
12-B uy.

29.03.2024-yilda chop etishga ruxsat berildi.

Jurnal obunasi, sotuvi hamda reklama
xizmati yuzasidan
+99891 077 75 75
raqami orqali ma'lumot olishingiz mumkin.

Maqolalar quyidagi manzil orqali qabul qilinadi:
 @uzb_talabasi

MUNDARIJA

DAHO YOKI NO'NOQ HAVASKOR? 02

TALABA YIGITLAR BEZOVTA QILMASIN! 07

SO'Z ERKINLIGI RADIUSI 10

TEXNIKA MO'JIZASINI KO'RGAN-U... 14

OYNI MIS TOVOQQA ALISHMAGAN ADIB 18

OLING, QUDA – OLING, QUDA! 24

PARVOZDAGI ORZULAR 26

“BOLALARDA QUVONCH KAM...” 30

RAYYON ESHIGINING KALITI 36

MA'RIFATNING “ISI” 39

“NEKSIYA – 2” LEGENDA... 42

UNLOCKING THE WORLD OF ENGLISH ACCENTS: A GUIDE FOR LANGUAGE LEARNERS 44

MUHAMMAD DIYOR: “MEN RIZQIMNI TERAMAN YAYOV...” 46

MENING SHAVKAT AKAM 48

FARANGIZ ABDUNABIYEVA: “MAG'LUBIYAT ALAMLARI G'ALABA QUVONCHLARIGA ELTDI...” 58

XORIJDA TAHSIL: GRANTYUTIB OLGUNCH VA OLGACH... 62

CHO'QQIDAGILAR 66

TUNGI TA'QIB 70

DAHO
YOKINO'NOQ
HAVASKOR?

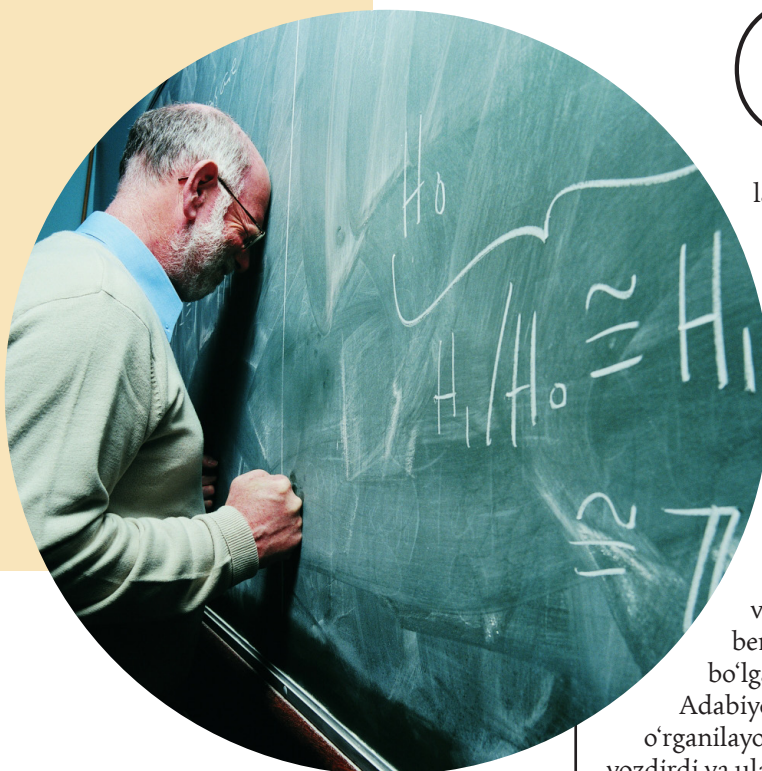
Ijtimoiy tarmoqlar va sohaga oid vaqtli matbuotni kuzatib borish – ishimning bir qismi. Og'riq bilan his qilgan narsam shuki, so'z erkinligi davrida ta'limning (umumiy o'rta ta'limni nazarda tutmoqdaman) bugungi ahvoli odamlarning umumiy muhokama mavzusiga aylandi: bilgan ham gapirmoqda, bilmagan ham. Tarmoqlar va vaqtli matbuotda o'qituvchilar sha'niga loy chaplayotgan ayrim zamondoshlarimizning (yumshoq qilib aytganda) asossiz xulosalariga javob yozib, behuda bahsga kirishishdan o'zimni tiyib, xayolan bugungi muammolarning tub ildizini axtaraman. Chindan ham, nega maktablarda ta'lim sifati nihoyatda past? Bu – faqat mening xulosam emas: O'zbekiston Respublikasida xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasining ikkinchi bobida ham ta'limning ahvoli maqtanarli emasligi ro'y-rost ko'rsatib o'tilgan. Xususan, o'quvchilarda ta'lim olishga kuchli motivatsiya shakllantirilmaganligi, o'qituvchilarning metodik ta'minoti zarur darajada emasligi, darsliklar va o'quv dasturlarida xilma-xillik yo'qligi, asosan, axborotni yodlash va bayon qilishga qaratilganligi kabi omillarning ta'siri o'laroq, o'quvchilarda tanqidiy-tahliliy

fikrlash, mustaqil bilim axtarish va axborotni tahlil qilish ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmaganligi alohida ta'kidlangan. Meni o'ylantirgan narsa shuki, tarbiya va o'qitish metodikasini takomillashtirish, o'quvchilarda o'quv-bilish (kognitiv) sifatlarni shakllantirish, fanlar bo'yicha o'quv rejalarini loyihalashtirishga ijodiy yondashuv joriy etish orqali mavzularni zamonaviy ilm-fan yangiliklari bilan boyitish va xilma-xillashtirishga qaratilgan o'nlab ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda, ularning natijalari pedagogik amaliyotga tatbiq etilmoqda. Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash tizimining samaradorligini oshirish borasida ham aytishga arzigulik ishlar qilingan va qilinmoqda. Men o'z tadqiqot ishim doirasida so'nggi o'n yil ichida yozilgan (va himoya qilingan) o'n beshta dissertatsiya ishi bilan mufassal tanishib chiqdim. Asosli takliflar, samaradorligi besh barmoqday ayon bo'lib turgan sodda texnologiyalar, tatbiq etilishi mutlaqo qiyinchilik tug'dirmaydigan metodikalar (umumiy tarzda, pedagogik innovatsiyalar) o'qitish amaliyotida keng yoyilib ketmayaptimi? Agar shunday bo'lsa, bunga sabab nima? Balki, barcha muammolar pedagog-kadrlarni yetkazib berish muassasalaridadir? Agar ushbu muammoni Surxondaryo viloyati misolida ko'rib chiqadigan bo'lsak, bugungi kunda voha umumta'lim maktablarida dars berayotgan o'qituvchilarning taxminan 80 foizdan ko'prog'i Termiz davlat universitetida tahsil olgan. Bu qadrdon dargohdagi muhit esa menga tanish: viloyatning eng "keksa" ta'lim dargohi o'zining 70 yillik faoliyati davomida yuzlab mohir mutaxassislar yetkazib berdi. Mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab ta'lim sohasida boshlangan tub islohotlar Termiz davlat pedagogika institutining – Termiz

Uni savolga tutishga, bunday "taftsiz va mehirsiz" o'tilgan dars uchun dashnom berishga haqli emasdim

davlat universitetiga, "studentlar"ning esa "talabalar"ga aylantirilishi bilan boshlandi. OTM tarixini o'rganish asnosida e'tibor qilganim o'zgarish shu bo'ldiki, mustaqillikning dastlabki 10 yilligida "talabalarga nimani o'qitish" masalasi oldingi planga chiqqan bo'lsa, yangi asrning birinchi 15 yilligida "nimani qanday o'qitish" bilan bog'liq muammolar ustuvorlik qildi. Keyingi yillarda esa "shaxsni har tomonlama rivojlantirish" masalasiga asosiy urg'u berilmoqda. Ta'lim jara-yonida ochiqlik, shaffoflik, insonparvarlik, demokratiya tamoyillari to'liq dominantlik qiladi. Ayniqsa, 2019-yilda TerDU rektori Abduqodir Toshqulov joriy etgan tartib har bir talabaning o'zi istagan paytda universitet ma'muriyatidagi mas'ul shaxslarga murojaat qilishi uchun imkon yaratdi. Bu voqealarni keltirib o'tishimga sabab shuki, aynan Termiz davlat universitetida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash bilan bog'liq obyektiv muammolar minimum darajasiga tushirilgan. Ya'ni aytish mumkinki, TerDU vohadagi eng yirik pedagog-kadrlar "inkubatori" sifatida pedagogik amaliyotga talab darajasida tayyorlangan mutaxassislarni yubormoqda.

Balki, barcha muammolar ildizi bevosita umumta'lim maktablarining o'zidadir? Shaxsiy tajribamni oshirish va boshlagan tadqiqot ishimga amaliy materiallar to'plash uchun 2019-2021-yillar davomida vohamizning turli hududlaridagi maktablarda bo'ldim, dars jarayonlarini kuzatdim, o'qituvchilar bilan suhbat qildim. Va har gal... yangilik joriy qilishga astoydil harakat qilgan o'qituvchilarning yakkalanib qolganligiga guvoh bo'ldim.

Qiziriq tumanidagi maktablardan birida bo'lgan davrimda N.Abdullayev degan o'qituvchining fikrlari qiziq tuyuldi. "Termiz davlat universitetini tugatganman. Juda oldin, mustaqillikning ikkinchi yilida ish boshlaganman, – deydi u. – Chinakam ustozlardan ta'lim olganman. Bizga "maqsad o'quvchini fikrlashga, mulohaza yuritishga o'rgatish, bilimni uning o'zi topib olaveradi", deya o'git berishgan. TerDUdagi tahsil davrida ko'pincha o'rta savol tashlanardi: "O'quvchining bilimdonlik darajasi muhimmi yoki mulohaza yurita olish qobiliyati?"

arang-a, hatto N.Abdullayev tahsil olgan 1990-yillardayoq o'quvchining ijodiy potentsialini rivojlantirish masalasi dars mavzusi sifatida ko'tarilgan. To'g'ri, deya e'tirof etadi suhbatdoshim, o'quv materialini yod oldirish, yetarlicha informatsiya berish, bolada o'rganish ko'nikmasini oshirish kabi an'anaviy o'qitish uslubining tarafdorlari ko'proq edi. Lekin men ta'kidlamoqchi bo'lgan fikr shuki, pedagog-kadrlarni tayyorlovchi OTMlardagi ta'limning sifatiga e'tiroz bo'lishi noo'rin. Unda gap nimada? Men bu savolning javobini vohamizdagi maktablardan birida dars beradigan yosh o'qituvchi Sh.K. bilan bo'lgan suhbatdan topganday bo'ldim.

Adabiyot fanidan dars beradigan bu yigit o'rganilayotgan asarga oid asosiy ma'lumotlarni yozdirdi va ularni yodlab olishni uyga vazifa sifatida topshirdi. Keyin esa hafsalasizlik bilan o'rganilayotgan asarning syujetini so'zlab berdi. Keyin esa... telefoni soatiga qarash asnosida darsni yakunlab qo'ya qoldi. Qishloq maktablarida pedagogik innovatsiyalarning joriy etilish holati bilan tanishmoqchi bo'lgan mendek tadqiqotchi uchun bu – kutilmagan hol edi. Tabiiyki, dars yakunida undan izoh so'radim: uni savolga tutishga, bunday "taftsiz va mehrsiz" o'tilgan dars uchun dashnom berishga haqli emasdim. Shunda yosh o'qituvchining hasratidan chang chiqdi. "TerDU ni tugatganman. Bir olam g'oyalar, maqsadlar bilan ishga kelgan edim. Darslarni ko'tarinki ruhda o'tardim. Adabiyot fanida raqamlar, ma'lumotlar muhim emas: ularni o'quvchi darslikdan bilib olishi mumkin. Men bolalarga chinakam badiiy adabiyotni tanitishim, ularni kitob bilan oshno qilishim kerak, degan maqsad bilan mehnat qilardim.

Men bu usulni “Bolta sho‘rva” ertagiga o‘xshatsam, to‘g‘riroq bo‘ladi

Bir kuni darsimga hamkasblarimdan biri kirdi. Men, odatdagidek tashkiliy qismda mavzuga umuman aloqasi bo‘lmagan bahsbop fikrni o‘rtaga tashladim-da, bolalarni muhokamaga jalb qildim. Bu bir qarashda “Zakovat” o‘yinidagi shovqinli fikr talashuvlarga o‘xshab ketardi. Dars rejasiga ko‘ra, men muayyan vaqtni “o‘tgan mavzuni so‘rash”ga ajratishim zarur edi. Lekin tahlilga kirgan hamkasbimni hayratda qoldirib, yana mavzu bo‘yicha umumiy savolni o‘rtaga tashladim. Mohiyat shu ediki, men faqat bahs mavzusini boshlab berar va bolalar qanday davom ettirishini jim kuza-tar edim. Faol o‘quvchilarni daftar-chamda qayd etardim.

Yangi mavzuni tushuntirish ham xuddi shu yo‘sinda kechdi. Men bu usulni “Bolta sho‘rva” ertagiga o‘xshatsam, to‘g‘riroq bo‘ladi. Dars yakunida har doimgidek o‘zim yaxshi ko‘rgan sho‘irning she‘rlaridan birini jo‘shqinlik bilan o‘qib berdim. O‘quvchilarimning ko‘zlari chaq nab turgan bir paytda tahlilchi hamkasbimning hafsalasi butunlay pir bo‘lgan edi. U hatto qayd etish uchun mening birorta ijobiy jihatimni topa olmayotganini sezdirish uchun qog‘ozga loqayd termulib o‘tirardi.

Eng qizig‘i keyin bo‘ldi: men dars tugashiga ikki daqiqa qolganda, o‘quvchilar o‘rtasidan tegishli o‘rin egalarini aniqlashni ularning o‘zlariga havola qildim. Boz ustiga, hamkasbimning ensasini qotirib, adabiyot faniga deyarli aloqasi bo‘lmagan bir savolni uyga vazifalardan biri sifatida yozdirdim: “Odob va axloqning o‘zaro farqi bormi?”

Dars tugagach, hamkasbim butun ranjini bitta so‘z bilan ifodaladi: “Darsni rasvo qildingiz!” Shundan so‘ng mening darsimga kiruvchilar, tahlil qiluvchilar, tutgan yo‘lim xato ekanligini aytib dashnom beruvchilar ko‘paydi. Garchi o‘quvchilarim mening o‘sha “xato usulim”ni sevib ulgurgan bo‘lsalar ham men “to‘g‘ri yo‘lga” tushishga majbur bo‘ldim. Bilaman, hozir darslarim hissiz, quruq: bolalar ham zerikadi, ko‘zlarida ilgari shavq yo‘q...”, deya dardlarini to‘kib soldi sobiq talabamiz. Darvoqe, aytishim kerakki, Sh.K. TerDudagi jo‘shqin darslardan olgan taassurotlarini orziqish bilan so‘zlab beradi.

Taassufki, umumta'lim maktablaridagi umumiy ahvol taxminan shunday. Har qanday kreativ, kompetentli o'qituvchi ham muhit ta'siriga bo'ysunadi. Lekin nega? Maktablarda ijodiylikka asoslangan ta'lim muhitini shakllantirish butunlay boshqa mavzu ekanligini ta'kidlagan holda, men buning sababi bilan ham qiziqib ko'rdim. Boysun tumanidagi maktablardan birida direktor vazifasida ishlayotgan sobiq talabamizning aytishicha, ota-onalarni bolalarning bugungi olgan bilimi qiziqtiradi. Fikrlash, mantiq, mulohaza yuritish, faktlarni umumlashtirish, xulosalar yasash, xulosalarni dalillar bilan asoslash kabi mahorat va qobiliyatlarga ega bo'lish orqali bir kun kelib mustaqil bilim topa oladigan shaxsga aylanishi mumkinligini aksar ota-onalar "hazm" qila olmaydi. Ota-onalar (ayniqsa, o'qimishli ota-onalar) farzandlarining o'qishini doimiy nazorat qilib boradilar. Ular "nazorat qilish" deganda olingan bahoni emas, egalangan bilimni tekshirib ko'rishni tushunadilar. Bunday odamlar nazarida, masalan, karra jadvalini yoddan biladigan bola nostandart masalalarni donishmandona hal etadigan (lekin karra jadvalini yaxshi bilmaydigan) boladan ko'ra chandon afzal. Yoki Chingizxonning O'rta Osiyoga bostirib kirish sabablarini tahlil eta oladigan, biroq sanalarni esda saqlamagan bola ularning fikricha, faqat "mahmadona", tarixdan "nol". Boringki, Abdulla Oripovning tarjimai holini sharil-latib so'zlab beradigan o'quvchining adabiyot bo'yicha bilimi yuzlab she'rlarni shavq bilan o'qib bera oladigan boladan "o'n chandon ziyod" sanaladi. Taassufki, aksar ota-onalarning maktab ta'limining natijasi haqidagi talablari shunday. Farzandi maktabdan "quruq qol" (ya'ni fakt, ma'lumot, axborot o'rganmay) borgan ota-onalar turli usullarda o'z noroziliklarini bildiradilar, deydi direktor tanishim.

Balki, ota-onalar bilan ishlash mexanizmlarini yo'lga qo'yish kerakdir? Bu endi boshqa masala. Muhimi, bugungi kun OTMlari o'z vazifalarini astoydil bajarmoqda. Shu topda maktablardagi holatni shaxmatdagi vaziyatga o'xshatish mumkin, degan g'alati fikr keldi xayolimga. Shaxmat o'yinida birinchi yurishni noan'anaviy boshlagan o'yinchiga hamma shubha bilan qaraydi: yoki daho, yoki no'noq havaskor. Bizning kadrlar birinchi ish kunini noandazaviy boshlasa, ajablanmang, hurmatli ota-onalar; mutaxassis tayyorlash bo'yicha 70 yillik tajribaga ega bo'lgan Termiz davlat universiteti no'noq havaskorlar emas, bo'lajak daholar yetkazib beradi.

Shahnoza DONAYEVA
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori

TALABA YIGITLAR BEZOVTA QILMASIN!"

Hasanjon RUSTAMOV,
talaba:

– Kvartira izlab, internetdagi e'lonlarni kuzatar ekansiz, "Faqat oila va qizlar uchun, yigitlar bezovta qilmasin" degan jummalarga ko'zingiz tushadi. O'qib, bir jahlim chiqsa, bir xo'rligim keladi. Talaba yigitlarga hech kim uyini bergisi kelmaydi (Axir, ayrimlarning tartibsiz hayot kechirishi barcha talaba yigitlarning shunday yashashini anglatmaydi-ku). Bir nima qilib topasiz ham deylik, o'rtada vositachilik xizmati bor. Uyga "otasining narxi"ni qo'yib olgani yetmaganday noinsof maklerlar ijara pulining yarimi miqdorida xizmat haqi olishadi. To'g'risi, Toshkentga kelgan talabaning o'qishdan boshqa muammolari ham ko'p sizga aytsam...

SAVOL:

**TOSHKENTDAGI
UYLARNING IJARA
NARXLARI SIZNI
QONIQTIRADIMI?
UMUMAN, IJARADA
TURISH BO'YICHA
SIZNI QANDAY
MUAMMOLAR
QIYNAYDI?**

Humoyunmirzo ALIYEV,
talaba:

– Ijara narxlari juda ham qimmat, ayniqsa, talaba uchun. Umuman, “kvartira” muammosi “tosh shahar” talabalari uchun eng og'riqli masala. Men talaba sifatida kunimning asosiy qismini o'qish va qo'shimcha kurslarga borish uchun sarflaydigan bo'lsam, moddiy ehtiyojim ortib ketadi. Uydagilarga og'irligim tushishini istamaganim uchun o'qishdan so'ng ishlayman. O'z-o'zidan bunday kun tartibi meni butunlay band qiladi va yetarlicha charchatadi. Natijada esa vazifalarni o'zlashtira olmaslik, qo'shimcha darslarning qolib ketishi ehtimoldan xoli emas.

Halimjon ABDUSAMATOV,
talaba:

– Toshkent shahrida talaba yigitlar uchun “kvartira” topish qiyin. Bor bo'lsa ham narxi baland va uy egasining maxsus talablari bo'ladi. Bu kechagi muammo emas, ildizi uzun. Qolaversa, bugun viloyatlarda yashovchi abituriyentlarning katta qismi o'z baxtini izlab Toshkent sari kelmoqda. Shunday ekan, talabalar turar joylarini ko'paytirish juda ham muhim. Nazarimda, shu orqali bugun gapirilayotgan ko'plab muammolarni bartaraf etishimiz mumkin.

Gulchehra XURSANDOVA,
talaba:

– Toshkentga kelganimga 4 yil bo'lyapti. Shu vaqt oralig'ida ijara masalasi bo'yicha juda ko'p muammolarga duch keldim. Ijara narxi hech qachon meni qoniqtirmagan, chunki oylik maoshlar shunga yarasha o'sib bormaydi. Ijara narxlari yiliga ikki marotaba sezilarli darajada oshadi: talabalar ketganida va qaytganida. Lekin ikki yilda bir marta bo'lsa ham oyliklarning ko'tarilgani sezilmaydi. To'g'ri, “Boshqa ish izla, ko'proq pul top” dersiz, lekin butun umr ijara to'lab o'tib ketmaymiz-ku. Ko'pincha bir uyni o'zim ijaraga olaman va yonimga sheriklar qo'yaman. Sheriklarim orasida uyning asl narxi bunchalik qimmat emas deb, pul berishdan bosh tortganlari ham ko'p bo'lgan.

Ba'zida shunchalik ko'p qiyinchiliklarga duch kelamanki, talaba ekanligim ham esimdand chiqib ketadi. Chunki Toshkentga kelganimdan buyon ko'p vaqtim uy izlashga, uy egasining ko'ngliga yo'l izlashga, muammolaringa yechim izlashga ketmoqda. Aslida, bu yerga ilm izlab kelingandim...

Ozoda YO'LDOSHEVA,
talaba:

– Birinchi kursligimda (2020-yil) 300.000 so'm evaziga ijarada turardik. To'rt yil davomida narxlar deyarli 5 barobarga oshib ketdi. Hozir ijaraga 1.300.000 so'm to'lov qilaman. Ijaraga qo'yuvchilarning ba'zilar shartnoma qilib beradi, ba'zilar esa yo'q. Hatto shartnoma qilib bermasligining sababini ham aytmaydi. Qolaversa, stipendiya ijara narxining yarmicha ham emas. Talaba esa uni to'lash uchun ishlashga majbur bo'ladi. O'z sohangiz bo'yicha ishlamasligingiz ehtimoli yuqori.

Toshkent talabalarini hech qachon iliq kutib olmaydi. Ular boshpana topish jarayonining o'zidayoq ilk "sinov"ga duch kelishadi. Maklerlarga aldanadi, pulini oldirib qo'yadi, insofsiz, badxulq uy egalari ro'baro' bo'ladi, qo'shnilardan malomat eshitadi, sovuq uyda kun ko'radi, ijara haqini to'lash uchun mardikorlik qiladi... Ammo ayting, u qachon o'qiidi!? Talabani huquqlari to'laqonli ta'minlanmas ekan, u davlat uchun manfaatli shaxs bo'la olmaydi. Biz talabalar Toshkentga kunimiz o'tishi uchun ishlagani kelmadik, axir. Maqsadimiz – ilm olish, kerakli kadr bo'lish va hayotda o'z o'rnimizni topish.

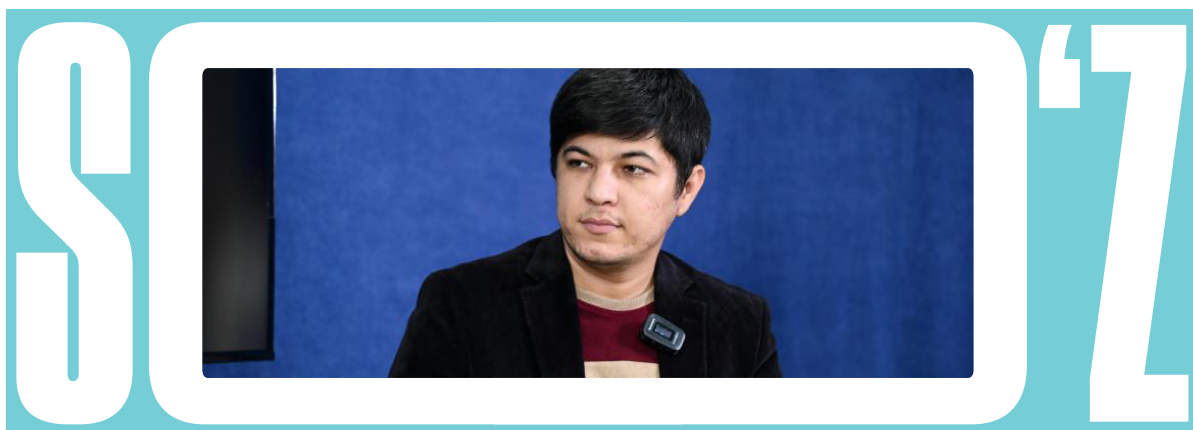

Hojiabrur TOIROV,
talaba:

– Narxlar qoniqtirmaydi! Haddan ziyod qimmat, uning ustiga makler degan "balo" bor. Shunchaki, sizni uy egasining oldiga olib borgani uchun ijara haqining 50 foiziga teng xizmat haqi talab qiladi. Maklersiz uy topolmaysiz, monopoliyaga aylantirib olishgan. Hozir ijaraga 100 dollar atrofida pul to'layman. Bu pulni topish uchun esa o'qishdan so'ng tunda sotuvchi bo'lib ishlashimga to'g'ri kelmoqda. Ertasi kuni esa darsda uyqusirab o'tiraman. Buni faqatgina ijara narxining qimmat ekaniga bog'lamoqchi emasman, lekin, aynan, men uchun uning ta'siri bo'lyapti!

Maqsad
OBIDJON
tayyorladi

Zafarbek Solijonov –
huquqshunos, jurnalist va
blogger. U jamiyatimizda
ro'y berayotgan voqea-
hodisalar, o'zgarishlarni
doimiy kuzatadigan,
beparq bo'lmagan holda
ularyuzasidan o'z tahliliy
fikrva yechimlarini
berib boradigan faol
kishilardan. Uning milliy
“og'riq”larimiz, ta'lim,
bugungi yoshlar haqidagi
mulohazalarini aziz
mushtariylarimiz uchun
qiziq deb bildik.

– Bugun sizni ko‘proq blogger sifatida tanishadi, o‘z muammolari, dardlari bilan murojaat qilishadi. Blogerga yovga qaragandek muomala qiluvchilar ham yo‘q emas. Hatto jurnalistlar chetlab o‘tadigan ayrim mavzularda ular vijdon izmidan yurishadi (ba‘zi ta‘magirlarni hisobga olmaganda, albatta). Avvallari faol bo‘lmagan ushbu qatlam ham qachondir o‘z missiyasini yakunlaydimi?

– Aynan siyosiy yo‘nalishdagi mavzularni yoritadigan blogerning faoliyati ko‘proq so‘z erkinligi bilan bog‘liq bo‘ladi. Ammo blogerning bu maydondan qachon chiqib ketishi yoki kurash qachongacha davom etishini aniq aytib bo‘lmaydi. Bizning hozirgi holatimizga qaraylik, agarda so‘z erkinligi radiusi bora-bora torayadigan bo‘lsa, jamiyat faollari o‘z yo‘rig‘i bilan ketishga majbur bo‘ladi. Masalan, men taniydigan siyosiy blogerlarning professional kasblari boshqa, kimdir huquqshunos, yana kimdir pedagog. So‘z erkinligi nomli samolyotdan sakrashga to‘g‘ri keladigan bo‘lsa, ularning parashyutlari bor – o‘z bloglarini kasblariga yo‘naltirib, turg‘unlikdan chiqa olishadi. Ammo bunda ko‘proq oddiy xalq yutqazadi.

– Har kuni turli mavzulardagi muammolar, kamchiliklar haqida bahs-munozaralar yuritamiz, tortishamiz, bo‘sh kelmaymiz. Ammo ularning yechimiga kelganda odam topilmaydi: oshda bo‘lamiz, to‘yda bo‘lamiz, majlisda yoki tadbirda...

– Muammolarni hal qilish haqida gap ketar ekan, ayrim masalalar davlat tashkilotlari, mansabdor shaxslarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ulangan bo‘ladi. Yechimini faqat ulardan talab qilasiz, ular chora topishi kerak, aslida. Agar shu holatda siz ularnikidan ko‘ra yaxshiroq taklif beradigan bo‘lsangiz, taklifni ko‘rib chiqishlari kerak, balki amalda joriy qilinishi ham mumkin. Ba‘zi masalalar bor, jamiyat faollari, fuqarolar yoki yuqori qatlam vakillarining irodasi, takliflari bilan hal bo‘ladi. Ana shunday hollarda uyg‘oqlik va daxldorlik kayfiyatini ko‘rsata bilish kerak.

– Hurfiylik, erkin jamiyat, ochiqlik, demokratik tamoyillar uchun jon kuydiramiz. Lekin ba‘zi o‘rinlarda filtr – nazoratga-da ehtiyoj sezilayotgandek. Ma‘naviy xurujlar yoshlar tugul, katta avlod vakillariga ham ta‘sir etmay qolmayapti. Bizdagi ma‘naviyat bunga “turib” beroladimi?

– Erkin jamiyat, hurfiylik umuminsoniy qarashlar bilan belgilanadigan tushunchalar. Ularni to‘shish, filtdan o‘tkazish, menimcha, zarur amaliyot emas. O‘zi, bizga “ma‘naviyat filtri” kerakmikan, degan savol tug‘iladi. Bu rivojlanishga to‘sqinlik qiluvchi omil deb bilaman. Bizdagi siyosatda foydalanilgan ma‘naviyat faqatgina ijro hokimiyatini mustahkamlashga xizmat qildi, xalq hokimiyatini kuchaytirishga xizmat qilmadi. Ammo ba‘zi odatlar ham borki, ularni jamiyatning o‘zi qabul qilolmaydi, agarda majburlab singdirmoqchi bo‘lsangiz, salbiy oqibatlari namoyon bo‘ladi.

– Mamlakat yuksalishida ta'lim muhim rol o'ynaydi. Bizning ta'lim tizimimizda bugun ko'pgina “yangilik”lar qilinayapti: Milliy gvardiya xodimi bolaning darsga kelishini ta'minlasa, maktab direktori soch qisqartish bilan shug'ullanmoqda. O'qituvchi o'quvchini kaltaklasa, o'quvchi ham bo'sh kelmayapti. Aytingchi, qachon dars o'tiladi?

– Agar bu mavzuning ich-ichiga kiradigan bo'lsak, vaziyat biz o'ylaganday dahshatliroq bo'lmasligi mumkin. Maktab instituti millionlab odamlarni qamrab oladi, yuqoridagi holatlar bir foizni ham tashkil qilmasligi mumkin. Fikr beradigan bo'lsam, Milliy gvardiya bolaning darsga kelishini ta'minlashidan ko'ra, o'qituvchining malakasini oshirish, o'qituv uslubini zamonaviylashtirish, qiziqarli qilishga e'tibor qaratish kerak, deb o'ylayman. Bola majburan darsga kelsa-yu, oxirgi partada uxlab, telefon o'ynab o'tirsa yoki shunga o'xshash boshqa holatlar bo'lsa, bu yaxshi natija bermaydi. To'g'ri, davomatimiz zo'r, formamiz bor – tartib bor, deb o'zimizni aldashimiz mumkin, ammo bu usul bolaning yaxshiroq ilm olishiga kor qilmas ekan, bunday tartibdan voz kechish kerak. Yana bir jihat bor, Milliy gvardiya xodimlarida ko'proq harbiy kayfiyat, kurashuvchanlik ustunlik qiladi, umuman olganda, ularning psixologiyasi maktab bolasiga yaqin emas. O'quvchiga esa erkinlik kerak, sharoit yaratib berish kerak. Agar hozirdanoq bunaqa tartibga olib kiradigan bo'lsak, bola o'z davrini yasholmaydi, maktab xotiralari ham mana shu qat'iy tartibdagi majburiyatlar bilan muhrlanadi. Bizga shu narsa kerakmi o'zi? “Qachon dars o'tiladi?” degan savolingizga keladigan bo'lsak, qachonki biz darsga xalaqit beradigan narsalardan voz kechsak, o'shanda o'tiladi.

**Yuragida
o'ti bor,
odamlarga
ezgulikni
istaydigan
insonning
oldida
to'siqlar
paydo bo'lishi
– tabiiy**

– Tanqid har doim kerak – “xastaliklarimiz” uchun “dori”. Ammo shulardan to'g'ri xulosa chiqarayotgan sohami, yo'nalishmi, bormi?

– Umumiy olib qaraydigan bo'lsak, deyarli barcha davlat tashkilotlari tanqidga e'tibor beradi, konstruktiv tanqid bo'lsa, to'g'ri qabul qilishga harakat qiladi, taklif bo'lsa, ko'rib chiqishga ham tayyor bo'lishadi. Endi buning ham darajasi bor. Qaysidir davlat tashkilotlarida tanqiddan to'g'ri xulosa qilinib, xato-kamchilik yoki o'zgarishi kerak bo'lgan holatlar o'nglanadi. Ayrimlarida esa ko'proq rahbarning irodasiga suyaniladi, uning qarashlari, prinsiplariga tayaniladi. Menimcha, unday bo'lmagani ma'qul. Tashkilot ma'lum mexanizmlar asosida ishlashi kerak, rahbar bugun bor, ertaga yo'q. Shuning uchun tashkilotning o'z qadriyati, yo'nalishi va ma'lum asosda ishlovchi mexanizmi bo'lishi zarur. Ana shundagina tanqidlar to'g'ridan to'g'ri qabul qilinadi, maummolar uzoq vaqt gazak olib yotmaydi.

– Har bir unib-o'sib kelayotgan yoshning dilida o'ti bo'ladi, tog'ni talqon qilgisi, yurt uchun, millat uchun naf keltirgisi keladi. Biroq ularni ko'z ilg'amas to'siqlar, yolg'onlar "sindiradi", ba'zan. Ana shu shijoat, dadillikni saqlab qolish uchun nimalar qilish kerak?

– Yuragida o'ti bor, odamlarga ezgulikni istaydigan insonning oldida to'siqlar paydo bo'lishi – bu tabiiy. Ularni yengib o'tish uchun ma'lum vaqt, kuch, sabr kerak.

– Zafarbek aka, talabalik davrlaringizni xotirlasangiz. Qanday qahramonliklarni orzu qilgansiz, nimalar o'zgardi?

– Haqiqiy voqelikka kirib kelguncha juda ham katta orzu qilasiz, tog'ri qabul qilish kerak. Buni ko'proq insonning ichki dunyosi go'zalligi bilan bog'layman. Prezident bo'laman, fazogir bo'laman, milliarder bo'laman, shu kabi orzular qilinadi, ammo haqiqiy muhitga kirib kelganingizda yoki mustaqil ish boshlab, jamoa yig'ayotganingizda real holatni tushunib yetasiz. Shaxsan o'zimda ham o'qib yurgan kezlarimda prezident bo'lishdek katta orzu bo'lgan. Keyinchalik esa o'z sohamda Adliya vaziri yoki prokuror bo'lish va shunga o'xshash yuqori lavozimlar egasi bo'lish orzusi paydo bo'la boshlagan. Bu o'zgarishlarni normal holat deb qabul qilaman baribir. Harholda, inson o'z oldiga kattaroq maqsad qo'yishi kerak – "Tog'ni mo'ljallasang, tagiga yetasan" deyishadi-ku! Undan keyin esa o'zimni huquq yo'nalishida, insonlarning siyosiy ongini oshirish, davlat tashkilotlariga ta'sir ko'rsatadigan kuchning bir qismi, odamlarga ko'proq foydasi tegadigan shaxs sifatida ko'rishni boshlaganman. Hozirgi kunimdan, ishimdan juda ham roziman. Masalan, bir vaqtning o'zida bir nechta tashkilotning yuristi bo'lsam, shu bilan birga, o'zimning bloggerlik faoliyatimni ham yuritib boraman. O'ylaymanki, orzu qilganlarimning hammasini beryapti, kelajakda yana qandaydir muhim qarorlarni qabul qilib, o'zim uchun yangi dunyoni kashf etaman. To'xtash yo'q!

Agarda maqsadi aniq bo'lsa, hech bir qarshiliklar uni sindirmasligi zarur, deb o'ylayman. Bir marta pand yegan odam bundan keyiniga ehtiyot bo'lishni o'rganadi. Agar muntazam yolg'onlardan pand yeydigan bo'lsa, men u insonni sodda va g'o'r deb bilaman. Shijoat, dadillikni saqlab qolish uchun inson o'zini shu olamning bir qismi deb qabul qilishi kerak. Shu bilan birga, maqsad va orzularini boshqa narsalardan ustun qo'ya bilishi muhim.

Otash YASHIN gurunglashdi

TEXNIKA MO'JIZASINI KO'RGAN-U...

(TDTU Olmaliq filiali talabasi
haqida g'ayritabiiy hikoya)

TDTU Olmaliq filiali 3-kurs talabasi bo'lgan Bunyod Mahmudovni suhbatga chorlar ekanmiz, filialdagi tadbirlarda o'zining rang-barang obrazlari bilan o'qituvchi-professorlar va talabalar e'tiboriga tushgan bu yigitdan savollarimizga qanday javob olar ekanmiz, degan o'y qiynadi. Chunki u o'ta kamgap.

Asli Toshkent viloyatining O'rta Chirchiq tumanidagi ziyoli oila vakili bo'lgan Bunyod oila kenjayi, kamgap, kamsuqum yigit. Juda erkatoiy bo'lmasa-da, oilada o'z yo'lini tanlash imkonini qo'lga kiritgan olgan farzand. 2-sinfda o'qib yurgan kezlari dayoq san'atga bo'lgan qiziqishi ortib borib, 8 yoshidan aynan aktyorlik yo'nalishida ijod qilishni boshlagan. Sinfdoshlari ilk tomoshabinlari bo'lishgan, chunki birinchi marta sinfda shunchaki do'stlariga taqlid qobiliyatini namoyish etgan.

Sohani yaxshi tushunmagani uchunmi, o'zida qo'rquvni his qilmagan. Aksincha, qila olaman degan ishonch, o'z ustida ishlashiga, kuch topishiga sabab bo'lgan. Asosan, san'at yo'nalishiga qiziqqani uchun Toshkent estrada sirk kollejiga o'qishga topshirgan.

Bunyod maktabda o'rtacha bahoga o'qigan, lekin hisob-kitoblar bilan bog'liq fanlarni yaxshi bilmasa-da, aynan aniq fanlar yo'nalishi bo'lgan TDTU Olmaliq filialiga o'qishga topshirgan. O'z rollari bilan bu yerda deyarli ko'pchilikning e'tiboriga tushgan va e'tirofiga sazovor bo'la olgan Bunyod ko'rinishidan sokin daryo misoli. Lekin rol ijro etganda umuman boshqa odamga aylanadi.

TDTU Olmaliq filialidagi "Talaba o'qigan maktab" loyihasi doirasida Metallurgiya va kimyoviy texnologiyalar fakulteti 3-bosqich talabasi Bunyod Mahmudov ta'lim olgan O'rta Chirchiq tumanidagi 47-son umumta'lim maktabiga oliy o'quv yurti rahbariyati, ijodkor talabalar guruhi, "Ibrat" teatr truppasi a'zolari borib maktab o'qituvchilari va o'quvchilar bilan uchrashdi.

Talaba bilan suhbat chog'ida, texnika yo'nalishida o'qisam-da, niyatim san'atkor bo'lish deganida hayron qoldik. Bunyod oliy ta'limga nima uchun kirganidan tortib, bugun rejalarida nimalar o'zgargani to'g'risida bafurja to'xtalib o'tdi.

* * *

San'atkorlik kasb emas, bu qiziqish. Lekin hayotda qandaydir kasbning egasi bo'lish muhimroq. Mening tanlaganim texnika sohasi bo'ldi. Qiziqqanim aktyorlik esa-da, o'qishni oxirigacha yetkazib bitiraman.

Taqlid san'ati eng og'ir san'at. Aktyor asosan kuza-tuvchi. O'qib o'rgangan odam aktyor bo'lishi qiyin. U bitirsa, shu yo'nalish bo'yicha o'qituvchi bo'lishi mumkin. Lekin haqiqiy iste'dod egalari, o'qish orqali emas, tug'ma talant orqali namoyon bo'ladi. San'at bilan yaxshi bo'lib ketaman deb, o'zimga yuqori baho bergan ekanman. Lekin universitetga kelib, fikrim o'zgardi. Dunyoning qaysi bir qismidan shunchaki chetlab o'tib ketayotgan ekanman, deb o'ylab qoldim.

San'atda jamoa bilan ishlashni, odamlarga bo'lgan munosabatni, qanaqa muomala qilish, qaysi odamlar bilan qanaqa muloqotda bo'lish, qaysi joyda qanaqa gap gapirish kerakligini o'rgandim.

Aql muhim

Aslida ko'p kitob o'qimayman. Chunki aktyor sahnada rol ijro etganda, asosan, rejissorning yo'rig'i bo'yicha ijro qiladi. Shuning uchun ko'proq pyesa va ssenariylarni o'qiyman. Kitob o'qigan har bir odam undagi voqeliklarni o'z tasavvur dunyosi bilan qabul qiladi. Har bir rejissor bitta voqeani har xil talqin qiladi. Aktyorlar ham har xil o'ynashadi. Yozuvchi boshqacha yozadi, ssenarist boshqa, rejissor esa umuman boshqa voqeani jonlantiradi. Kitobdagi voqeliklar sahnada umuman o'zgacha ko'rinish hosil qiladi.

Aktyorlikda, asosan, hissiyotlar bilan ishlanadi. Ichki hissiyot ishlashi kerak. Bu narsa bilan tomoshabinni ushlab tura olasiz. Oliy ta'limda esa ko'proq aql ishlashi kerak. Qo'pol qilib aytganda, san'atda aql shartmas-da, u yerdagi odamlar hisob-kitobdan yiroq bo'lgan odamlar. Lekin aql bilan ishlaydigan odamlar uchun san'at olami g'alati tuyuladi. Men esa o'sha o'rtaliqdaman.

Lekin bir narsaga amin bo'ldim, aniq fanlar bilan ishlash miyaga ancha o'sish beradi. Oliy ta'limga o'qishga kirganimda, bu yerni bitirib OKMKga ishga kiraman, oyligim yaxshi bo'ladi, degan o'ydan boshqasi xayolimga ham kelmagan. Bir darsda ustozimiz Doston Mirzavaliyev "Bu yerda nechta talaba bor, hammasi OKMK yoki NKMKga ishga kirishni maqsad qilib, o'qishga topshirgan. U korxonadagilarga men kerakman, deb o'ylama. Ular senga muhtoj emas. Korxonaga sendan ham bilimi yuqorilar borishadi. Nega OKMKni orzu qilib yashayapsan? Maqsading shumi, shu yergacha maqsad qila oldingmi?" deganlarida, butun o'ylarim, maqsadlarim o'zgarib ketdi. Chunki ustoz hozirdan boshlab kelajakni qurish bo'yicha yaxshi ko'rsatma bera olgan edilar.

* * *

Sahnada Bunyod umuman boshqa odamga aylanadi. Sukut saqlab ham fikrini tomoshabinga yetkaza oladi. Birgina Bobur rolini ijro etganda, uning ichki hissiyotlarini pauza bilan, ko'z qarashlari bilan, ohista harakatlari bilan talqin qila oldi.

* * *

Rolni o'ynash emas, o'sha yerda yashash kerak, deyishadi. O'sha qahramon bo'lib yashash kerak. Bunda kerak bo'ladigan narsa, asosan, kuzatuvchanlik. Odamlarni ko'p kuzataman. Kollejda olgan ta'limim hayotda ham odamlardan nimadir olish mumkinligini o'rgatgan.

Menga berilgan rollar shu vaqtgacha qiyin bo'lmagan, chunki o'zim istagan soha. Lekin san'atda moddiy mablag' ko'proq talab qilinadi. 5 yil davomida poytaxtdagi tayyorgarliklar, kontsertlarda dadam men bilan doim yonma-yon yurdilar. Ham moddiy, ham ma'naviy ko'makdoshim bo'ldilar. Shu sabablimi, qaysidir ma'noda, atrofdaagilardan sal uzilib ham qolganlar. Kollejni bitirganimdan so'ng, dadam doimiy kasb egasi bo'lishim uchun ham TDTU Olmaliq filialiga o'qishga topshirishimni aytganlarida, bu taklif menga ham yoqqan.

Kollejda bizga juda past nazar bilan qarashgan. Sendan boshqalar ham uddalay oladi, deya tarbiyalashgan. Maqsad esa mashhurlik kasalligini oldini olish uchun. Bu sohaga mashhur bo'lib ketaman deb kirishmaydi, nomi ulug', supراسi quruq bo'lgan kasb, san'atni seva olganlarga bu yo'lni tanlaydi, deb ta'lim berganlar.

Otam san'atga yaqin va xushchaqchaq inson. Ular bilan san'at bo'yicha bemalol bahs-munozaraga kirisha olaman. Oilamiz bilan bir dasturxon atrofida o'tirganimizda dadam turli mavzularda hazil-mutoyiba qilib, bizlarga xush kayfiyat ulashadi.

* * *

O'zimni ijtimoiy tarmoqlar orqali topishga harakat qilmaganman. Ya'ni rol ijro etib, o'z muxlislarimni yig'ishga urinib ko'rmaganman. Bu narsa men uchun emas deb o'ylayman. Boshida ozroq qiziqdim. Keyin nimagadir qiziqishim so'ndi. Shundoq ham hozir telefonga ko'p bog'lanib qolayapman va unga sarflagan har bir vaqtimdan afsuslanaman.

Yaxshi pul topish uchun qiziqqan sohangni yaxshi olib borishni o'zi kifoya. O'sha soha bo'yicha rivojlanish kerak. Bir kun kelib mashhur bo'lasiz, lekin bu vaqtinchalik. Chunki mendan keyin mendan zo'ri chiqishi mumkin. Shuning uchun doim oldinga harakat qilish lozim.

Bitta yo'nalish bilan qotib qolgan ekanman. Til o'rganish qiyinligini his etdim va aynan shu qiyin narsani o'rganishga qaror qildim.

* * *

Bunyodning kombinatga ishga kirishi gumondek ko'rinadi. Lekin turli inson qiyofasini o'z jismida gavdalantira oladigan iste'dod ilm yo'lidan borib, bir kuni professor-o'qituvchi bo'lgan taqdirda, bu rolni ham qoyilmaqom ijro eta olishiga ishonamiz.

Suhbatimiz yakunida kim bo'lishni orzu qilgansiz, degan savolimizga aktyor deya javob bergan Bunyod, oliy ta'limda o'qiyapsiz, endi kim bo'lishni orzu qilyapsiz, desak, yana aktyor deya javob berdi. Filialimizda kuchli salohiyatini o'stirishni niyat qilgan Bunyodga ijodiy parvozlar tilaymiz.

Dildora ABDURAHMONOVA

OYNI MIS TOVOQQA ALISHMAGAN ADIB

24-mart – O'zbekiston
xalq yozuvchisi
Shukur Xolmirzayev
tug'ilgan kun

Shukur Xolmirzayev tasvirni juda quyuq detallashtiradi, o'zi go'yo aralashmaydi. Xuddi rassomdek, go'yo so'z bilan emas, bo'yoqlar bilan ish ko'radi. Kichik mo'yqalamlar bilan. Siz o'qimaysiz, go'yo kartina tomosha qilasiz.

Shukur Xolmirzayev mas'uliyatli uslub tanlagan, bu juda katta ziyraklik, kuzatuvchanlik, hayot detallariga o'chlik, alohida ko'z, xotira, did talab qiladi.

Men yosh do'stinga havas qilaman.

Asqad MUXTOR

O'zbekiston xalq yozuvchisi
1965-yil

XX asr o'zbek adabiyotini Shukur Xolmirzayev ijodisiz tasavvur qilish qiyin. O'zbek xalqining yarim asrlik hayoti u yaratgan badiiy solnomalarda haqqoniy aks ettirilgan. Uning teran fikrlashi, jasoratli qalbi va dadilligidan, o'z ishiga fidoyiligidan bugungi yoshlar ibrat olishi hamda u qoldirgan ma'naviy boylikni chuqurroq o'rganishlari kerak.

To'lapbergen QAYIPBERGENOV

O'zbekiston Qahramoni, xalq yozuvchisi
2008-yil

Shukur Xolmirzayev faqatgina ijod uchun tug'ilgan shaxs edi, boshqa ish uni mutlaqo qiziqtirmasdi, u faqat ovni yaxshi ko'rardi. U doimo kayfiyatidan qat'i nazar, ijod otiga minib yurgan holda hayotda yashadi. Men bunday irodali, mehnatkash yozuvchini kam uchratganman. Jahon prozasining mashvaratida Shukur Xolmirzayevning o'z o'rne bor. Buni e'tirof etish kerak.

Abdulla ORIPOV

O'zbekiston Qahramoni, xalq shoiri
2005-yil

Shukur uchun adabiyot va yozuvchilik muqaddas edi. U kitoblari chiqmay qattiq qiynalib muhtojlikda qolgan kezlarida ham, yozuvchilikni muqaddas deb bilgan, e'tiqodidan zarracha bo'lsin chekinmadi. Adabiyot oyini mis tovoqqa alishmadi. Ulkan insoniy matonat bilan asarlari ustida ishlashni bir zum to'xtatmadi.

Adabiyotga ham, odamlarga, hatto do'stlariga ham, yozgan asarlariga ham Hamletday faol iztirobli munosabatda bo'lardi. Oxirigacha shunday qoldi.

Ibrohim G'AFUROV

O'zbekiston Qahramoni
2008-yil

Shukur akaning nazarida, hayotda eng qudratli mohiyat – adabiyot, jamiyatdagi eng zo'r odam – yozuvchi edi. Adabiyotga g'ayrioddiy bir qizg'anish bilan qarar, uni baayni norasmiy mulkidek ko'rar, unga da'vogarlariga munosabatda ham goho o'ta murosasiz edi: "Bu gaplaringizni qo'ying, og'am, siz yozuvchi emassiz!" Bo'ldi, tamom, da'vongiz bo'lsa, boshqa joyga boring!

Erkin A'ZAM

O'zbekiston xalq yozuvchisi
2008-yil

Shukur Xolmirzayevning roman va qissalari, hikoya va sahna asarlari, xotira va badiolari o'tgan asr o'zbek adabiyotida o'z o'rniga, minglab kitobxonlariga ega. Asarlarida Surxondaryoning tabiati, faqat o'ziga xos fe'lli odamlari, o'ziga xos manzaralari aniq ko'rinib turadi. Bu odamlar qaysidir jihati bilan Shukurning o'zini ham eslatadi. Bir qadar donishmand va bir qadar sodda, bir qadar "artistroq" va bir qadar "to'pori", bir qadar mag'rur va bir qadar oddiy...

Yana bir gapni alohida ta'kidlagim keladi. Shukur haqiqiy adabiyot fidoyisi, haqiqiy adib edi!

O'tkir HOSHIMOV

O'zbekiston xalq yozuvchisi
2008-yil

Yozuvchining maslagi bitta edi – xolislik.

Ba'zida, xolislikni oshirib yuborgan paytlari, Shukur aka o'ta berahm odam bo'lib tuyulardi. Rost gapni aytishga kelganda nafaqat boshqalarni, balki o'zini ham mutlaqo ayammasdi. O'zaro "Shukur akaning shafqatsiz realizmi" deya mutoyiba qilardik, ba'zida fe'li og'ir akamizdan rosmana arazlardik, hatto arazlab etak qoqib ketardik, lekin hafta o'tmay Shukur akani sog'ina boshlardik...

Shukur Xolmirzayev mag'rur odam edi. Garchi qahramonlariga qo'shilib ming alvonda turlansa-da, zamonga moslashib ketolmadi. Balki shuning uchun ham umri qisqa bo'ldi...

Shukur aka ko'rgan behalovat, birinchi qarashda o'ta betartib hayotda aslida qattiq tartib hukmron edi. U adabiyotga halol, beg'araz va beta'ma xizmat qildi. Xizmati evaziga izzat talab qilmadi.

Unga tuzukroq mehr ko'rsatolmagan bo'lsak, bu – bizning aybimiz.

Murod MUHAMMAD DO'ST

2009-yil

Shukur Xolmirza ijodining yuksakligi – uning mavzulari, falsafasi, zamonaviyligi, g'oyalari va xos san'ati bilan belgilanadi. U davrlar mafkurasiga o'zini "bog'lab bermadi". U qo'lidan kelgancha zanjirlarni uzgan adibdir.

U o'z xalqini mahdudlikda ayblash va "kaltaklash" yo'lini tutmadi, uning ulug' imkoniyatlarini eslatish, kimligini o'ziga anglatish, o'zligini tanitish, uni uyg'otish, kurashlarga va ozodlikka hozirlash yo'lini tutdi.

Mirzo KENJABEK

2010-yil

Boshimiz goh egik, goh ko'kka yetdi,
Umr lahza-lahza o'tdi-yu ketdi.
Boqdim cho'qqilarga... toqatim bitdi! –
Sayron jayronlardek yelamanmi-yo'q,
Bu tog'larga men yana kelamanmi-yo'q.

Billurdek yarqirar zirvalar qori,
Ovloq archazorda hilol, olqori.
Qaydadir chashma bor – ko'nglimning zori,
Chashmalar, siz kabi to'lamanmi-yo'q,
Bu tog'larga men yana kelamanmi-yo'q.

Teranroq angladim anglagan sayin,
Kirpi, tikanlaring ipakday mayin.
Qoraqosh kakligim, sen-da orqayin –
Xonish aylasang sel bo'lamanmi-yo'q,
Bu tog'larga men yana kelamanmi-yo'q.

SO'NGGI TASHRIF

Sh.Xolmirzayev xotirasiga

Jarliklar oralab oqqan soylardek,
Zar barkash – tun oqshom balqqan oylardek,
Har qarich tuprog'in gardi poylardek –
Ko'zinga to'tiyo qilamanmi-yo'q,
Bu tog'larga men yana kelamanmi-yo'q.

Yo'limga ko'z tikib validam ado,
Chaqirsam ota uy bermadi sado.
Qilmasin kimsani mehrga gado,
Ona deb, bag'rimni tilamanmi-yo'q,
Bu tog'larga men yana kelamanmi-yo'q.

Qayta yaratarmish bandasin qismat,
Kim, nima bo'lishi fe'liga nisbat.
Qistamang ketdik deb, jon Sobir, Ismat!* –
Qaytib kelganimni bilamanmi-yo'q,
Bu tog'larga men yana kelamanmi-yo'q...

Muhammad RAHMON

05.08.2008.

* Adibning do'stlari

Shukur Xolmirzayev deydi...

Iqtidorli yozuvchilar bilib-bilmagan holda o'zini – o'zligini izlaydi; o'zlikni bilmoq esa – o'zgalarni bilmoq uchun kalit vazifasini o'taydi.

Adabiyot – hasratdan boshqa narsa emas. Faqat yozuvchining oddiy odamdand farqi – oddiy odam o'z dardidan hasrat qilsa, yozuvchi birovlar dardidan hasrat qiladi.

Xudbin odamni-yu xudbinlikni kechirmaslik kerak. Inson qusurlarining jamisi shunda.

Muammolarning muammosi – odam. Odamni chinakamiga aks ettirar ekansan, uning qilmish-qidirmishlaridan muammolar kelib chiqaveradi. O'sha muammolarni hal etish esa... sening ishing emas: uni hayot hal etadi va pirovardi, o'sha "hal etilish" jarayoni yana adabiyotda aks etishi mumkin.

Zamon qahramoni haqida yozadigan yozuvchining o'zi to'g'ri, to'liq bo'lishi kerak. Kim o'zgani o'zichalik tasavvur etadi?! U o'zini, o'zligini asarlarida aks ettiradi. O'zi, o'zligi chatoq bo'lgandan keyin ijobiy qahramon qayerdan paydo bo'lsin?

...hissiyot shunday olam ekanki, ba'zan uning tashqi belgilarini ko'rish ham, eshitish ham, sezish ham mumkin bo'lmagani holda, ularning jonli harakatda yarqillab aks etganinigina ko'rib qolish mumkin.

...ba'zida yaxshi odam bilan yomon odamni farqlash qiyin. Chunki ikkisi ham bir xilda gapiradi, go'yo bir xil fikrlarni aytadi, boringki, bir xil ishni bajaradi. Ularni o'z joyiga qo'yib tasvirlash uchun yozuvchidan o'ta sezgirlik talab etilib qolmay, uning ezgulik va yaxshilik haqidagi e'tiqodining avvalgisidan ham mustahkam bo'lishi talab etilsa kerak.

...men uchun asl muddao – izhori dil. Ammo buning tagida menga bog'liq bo'lmagan... tashviqot yotadi. Ha-a, adib oxir-oqibat nimanidir tashviq qiladi.

...bulbul nega sayraydi? "Biz uchun!" deb o'rgatishgan bizga. Holbuki, u o'zi uchun – ya'ni, sayrash kerakligi uchun sayraydi; illo, sayramasa – o'ladi. Yozuvchilik ham – shu!

Men istayman, hamma rost gapirsa, nafsdan o'zini ustun qo'ysa. Shuning zamirida ma'naviyat yotibdi.

OLING, QUDA – OLING, QUDA!

Uydan qong'iroq keldi. Onam qo'shnimizning mahallaga ovo-
zasi chiqqan to'yiga taklif qilyapti: "Falonchi san'atkor kelar-
kan, guzarimizda yangi ochilgan to'yxonani ijaraga olishibdi.
Oysha xolang sepnii ham juda atagan ekan-da...."

Ta'til berilganiga sevinib, qishloqqa otlanaman. Sezganimday ham-
maning og'zida o'sha gap. Butun qishloq ahli to'yda lang ochilgan
og'zini hali ham yopolmaganga o'xshaydi. Eshonbozorda it o'lsa, yigir-
masidan quruq qolmaydiganlarga esa Xudo beribdi.

Bir necha kundan so'ng qo'shni uyga taksi keldi. Duv-duv gapga mast bo'lgan qahramonimiz endi musofirlik to'nini kiyib, mehnat safariga otlanyapti. To'yonalar deysizmi? Yo'q, ular qarzlari tomon qanotsiz uchirilgan. Buyog'iga mazar degan gap bor. Qirqiga chidadik, qirq biri ham yelkamizda-da endi...

Vodiyda juda ko'p tanqidlarga uchraganiga qaramasdan, davom etib kelayotgan bir "an'ana" bor. Ya'ni qiz uzatgan tomon kuyov tomonni bir oy sarxil taomlar bilan siylab turishi kerak. Qo'shnim har kun kichkinasini velosipedda uchta tog'ora bilan elchilikka yuboradi. Bolakay o'zi bilmagan holatda opasining baxtini kafolatlab qaytadi. Tog'oralar tarkibi terma jamoaga o'xshaydi. Kofe, issiq non, qaymoq, shirinliklar, sixli kabob, tovuqli taomlar, palov, somsa, manti, dimlama, qovurdoq... hammasining qirq kunlikda o'z o'rnini, o'z ulushi bor.

Ba'zi joylarda mazar yuborish to'ydan avval boshlanayapti. Hali kelin hatlamagan ostonadan shirinliklar, taomlar va turli sovg'a-salomlar yigirma xil bo'yini ko'rsatib kirib keladi. Tort, maromiga yetib pishgan qo'y o'pkasi, kuyov uchun sarpongiz, kuyovjo'ralar uchun ham ataganingiz yo'qmi? Demak, siz kichik mazarni qoyillatmagan hisoblanasiz. So'ng gal katta mazarga keladi. Bilingki, bunda ham xarajatlaringiz va harakatlaringiz avvalgidan ikki barobar ko'p bo'lmasa, to'qmoq sho'rlik qizning boshida sinadi.

To'yda tugamagan gapimiz to'ydan keyin davom etadi. Kuyov jo'ralari uchun "gap" beradi. Yana o'sha sovg'a-salomlar, shirinliklar, taomlar saf tortadi. Keyinroq esa quda xolamiz dugonalari bilan "gap"lashadi. "Yuzko'rdi"da momolarimizning mahoratlari o'laroq Franklinning kallasi choynakning jo'mragidan joy oladi. Xullas, yaqin bir yilgacha Oysha xola va uning kichkinasi yana xizmatda...

"Bor, tovg'im - kel, tovg'im" demay, ortiqcha ovvoragar-chilik va turli xil bachkanalikalarga barham bersak, jamiyatdagi og'riqli chipqonning jon tomirlaridan birining kunini ko'rsatgan bo'lar edik. Nima ham derdim, o'rgangan ko'ngil o'rtansa... qo'ying endi...

Anjanda ashnaqa gaplar. Aytgancha, kelasi hafta amakimning qizini uzatyapmiz. To'yga o'to'raslar...

Umida SOBIROVA

PARVOZDAGI ORZULAR

Madinanikiga yuborgan sovchilarining yana shashti past holatda qaytishi Abduraufning ko'nglini sindirdi.

– O'g'lim, qo'yg'in endi shu qizni. Dunyoda qiz zotiga qiron kelgani yo'q-ku. O'zingni o'qdan-cho'qqa urib, kecha-yu kunduz tinmaysan. Suqsurday yigitsan. Imonli, diyonatli farzandsan. Senga deganiyam bordir. Namuncha shu qizni deb oyoq tirab olding, jon bolam. Bas, yetar. Endi u xonadonga bosh egib bormaymiz, ammang ikkimiz charchadik. Ular bir gapni tutib olgan. Armiya ko'rmaganga qiz bermasmishlar. Bermasa bermasin, boshida qolsin qiziyam-ey...

Mushtipar onasining har doimgiday yozg'irishlari, ochilgan dil daftarining yopilishi bu gal uzoqqa cho'zildi. Shundog'am nonushta, hatto tushlik ham tomog'idan o'tmay, hayajon bilan xabar kutayotgan Abdurauf chuqur xo'rsindi.

– Bu yil astoydil harakat qilaman harbiy xizmatga borishga, nasib etsa askarlik qasamyodimda qatnashasizlar. Men orzularim armon bo'lishiga aslo yo'l qo'ymayman. El-yurt oldida boshlaringizni baland ko'tarib yurishlaringiz uchun, o'g'lingiz bilan faxrlanishlaringizni ko'rish uchun ham astoydil harakat qilaman. Chin yigitlik so'zim, onajon, – deya ko'zyoshi qilayotgan aftodahol onasining yelkalaridan quchdi yigit.

Onasini ovutarkan, o'zi xayolan yuksaklarga parvoz qildi. Ana, u harbiy libosida mardonavor qadam tashlab, jonajon vatan sarhadlarini qo'riqlash maqsadida o'ziga birlashtirilgan hududni ko'zdan kechirmoqda. Bu hudud shunchalar bepoyonki, bir yonda purviqor tog'lar, bir yonda mevalari g'arq pishgan bog'lar va yana bir yoni dar-yo-yu dengizlar, saksovullarida sirli jilmayib turgan sahralar, xullasi kalom baracha-barchasi fusunkor-u jilvakor. Soyildagi suvlar shiviri-yu baland parvozni ko'zlagan qushlar chug'ur-chug'uri – barchasi tarovatli, mo'jizali. Abdurauf jannatmonand diyorini jon-u dilidan sevadi, ona vatani sarhadlarini sidqidildan qo'riqlaydi, el-yurtini yovlardan himoya qiladi.

Esini taniganidan buyon chegarachi bo'lish orzusidagi Abdurauf bilan birga orzu-umidlari ham ulg'aydi. Ota hovliga borganlarida har gal amakisi G'ayrat akaning alp yelkalarini bezab turgan yulduzchalari, ko'ksini to'ldirgan orden-u medallariga chinakam havas bilan qarab, xuddi uningdek harbiy bo'lishni astoydil diliga tugib qo'ygan yigit sport bilan muntazam shug'ullandi.

♦ Vatan himoyachisining nafaqat bilagi, bilimiyam zo'r bo'lishi kerak, jiyanboy, – deydi amakisi bo'lajak askarga jilmayib.

To'g'ri-da, har gapiga maqol qo'shib so'zlaydigan bobosi ham har doim “Bilagi zo'r birni, bilimi zo'r mingni yiqar”, derdilar. Abduraufning “besh”lar bezagan kundaligini ko'rib yaqinlari doim quvonishardi. Amakisi G'ayrat aka esa uni hamisha sportga undar edi. Hovlilarining bir chetida amakisining tashabbusi bilan tashkil etilgan sport maydonchasida bo'lajak chegarachining jismonan baquvvat bo'lib ulg'ayishi uchun barcha sharoitlar muhayyo edi. Abdurauf ancha yillardan beri asosiy vaqtini shu maydonchada o'tkazadi. Maktabidagi musobaqalarda doim g'alaba qozonib, tuman va viloyatdayam yuqori o'rinlarni egallagan. Ana shunday shijoat bilan olg'a odimlayotgan munavvar kunlarining birida ularning xonadonida ro'y bergan mash'um voqea hammasini ostin-ustun qilib yubordi.

Uzoq yillar maorif sohasida yuqori martabalarda ishlab, endigina nafaqaga chiqqan Abdulla aka qish kunlarining birida tomdan qo'y-qo'zilar qishligi uchun g'amlab qo'yilgan somonlar yig'imasini tushirayotib, behosdan pastga, ayni muzlama joyga tushib ketib, zum o'tmay bandalikni bajo keltirdi.

Suyangan tog'idan, xonadonning zabardast posbonidan, o'ttiz yillik turmush o'rtog'idan ayrilgan Mohira opa to'rt bolani quchgancha chirqillab qolaverdi. Marhumning ma'rakalari yakuniga yetmay g'amboda ayol to'shakka mixlanib qoldi. Otasi-ning o'limidan, onasining bemorligidan karaxt bo'lib qolgan Abduraufni bu beshafqat sinovlar ancha erta ulg'aytirdi.

Boshi uzra qoplangan qora bulutlar uni batamom esankiratib qo'ydi. To'g'ri, qarindosh-urug'lar ora-orada ko'maklashib, maslahat berib turishdi. Biroq, har inson o'z boshiga yoqqan qorni o'zi kurarkan. Asosiy qiyinchilik oila to'ng'ichining zimmasiga tushdi. Maktabni tugatishi bilan qishloq chetidagi qoramol fermasiga ishga kirdi. Endi uning birdan-bir maqsadi oilani bekam-u ko'st boshqarish, onasi va singillarini o'ksitmaslik edi. Ro'zg'or tashvishlari bilan bo'lib, singillarining birin-ketin bo'yi yetganini ham sezmay qolibdi. Fotima-Zuhralarni amallab uzatishgach, maktabni endigina tamomlagan Zulfiyaga ham sovchilarning keti uzilmay qoldi. Kenja qizni ham mahallaning o'ziga uzatishgach, mana endi onasining halovati yo'qolib kelin olish ilinjida hali xolasi, hali ammalari bilan sovchilikka qatnab yuribdi.

O'zining bolalik orzularini amalga oshirish maqsadini oldinga surib, astoydil harakatni boshlagan Abduraufning aslida hozir uylangisi yo'q.

Biroq, onasi qo'yarda qo'ymay ko'nglingdagini ayt, bo'lmasa devor-darmiyon qo'shni qiz – Charosxonni olib beraman, deya poxol do'q qilavergach, "yorildi".

– Onajon, Madina bilan ahdlashganmiz, – deya oldi arang...

Ana endi mashmashani ko'ring. Tibbiyot institutida o'qiyotgan Madinaning ham, ota-onasining ham orzu-havasi bor, albatta. Lekin ostonasidan sovchilar arimayotgan sevgilisi ham oyoq tirab turib olgan. Boshqalarga rozilik bermayapti. Abdurauf ham qizning roziligini olish uchun, ham bolalikdan buyon diliga tugib qo'ygan orzusini amalga oshirish ilinjida astoydil harakatda. To'rt yildirki, harbiyga borish niyatida tuman mudofaa bo'limiga qatnaydi. Uni qayta-qayta hujjatlarini ko'tarib kirib kelishiga ko'nikib ketgan qabulxonadagilar miyig'ida kulib qo'yishadi.

– Ha, bo'lajak askar, bu gal bo'yni yaxshi o'stirib keldingizmi, – deydi birisi.

– Kamroq o'ylaning-da, bunaqada qachon "ves yig'asiz, yigitcha", – deydi ikkinchisi.

To'rt yildan beri zinas-yu devorlari, xonalari-yu xodimlari tanish va qadrdon bo'lib ketgan bo'limga bu gal ham umid bilan qadam qo'ygan Abduraufni qabul yakunida bo'lim boshlig'i xonasiga yo'naltirdilar.

– Xo'sh, o'g'lim. Bu gal ko'rsatkichlar ijobiy. Sizni harbiy xizmatga olamiz, – dedi alp kelbatli Odil Tohirovich ko'zlari porlab, – Ona Vatanga sizdek qat'iyatli, shahdi baland yurt posbonlari judayam zarur.

Shunday deya Abduraufning hayajonda titrayotgan qo'llarini mamnuniyat bilan zabardast kaftlari orasiga olib, mahkam siqib qo'ydi.

Qadrdon uyiga yeldek uchib borayotgan yigit bu xushxabarni onajonisiga, yaqinlariga yetkazish ishqida yonib borardi, o'zini go'yo osmonlarda parvoz etayotgan lochin qushdek tasavvur qilardi. Shoshgani sari vaqt biram cho'zilayotgandek tuyulardi. Chorbog' adog'ida g'arq pishib yetilgan shaftolilarni uzib, mehr bilan savatga joylayotgan volidasi oldiga go'yoki yeldek yetib borishi Mohira opaniyam lol qoldirdi.

– Onajon, suyunchi bering, meni askarlikka olishdi. Olgandayam, chegara qo'shinlari safida xizmat burchimni o'tashga loyiq, deb topishdi, – deya onasini shartta ko'tarib, gir aylantira boshladi.

– Rostdanmi, O'ziga behad shukur! Aylanib ketay, o'zimning askar bolamdan. Askar bolamdan o'rgilib ketay, bo'yaringga bo'ytumor.

Quvonch yoshlari ko'zlaridan shashqator oqayotgan Mohira opa tinmay o'g'lining yuz-ko'zlaridan o'par, erkalar, tinmay duo qilardi.

Nihoyat, orzu qilgan yorug' kunlarga yetib keldi. Abdurauf endi askar. Bugun uning harbiy qasamyodini iftixor bilan kuzatib turgan onasi, amakisi, singillari judayam xursand. Qasamyod-dagi barcha askarlarning yaqinlari qatori ular ham askarlarga ezgu niyatlar bildirishdi. Chin dildan qutlashdi, tabriklashdi. Niyatlari ijobatini tilashdi.

Orzulari ijobatidan sarmast bo'lgan Abdurauf ham bugun ona Vatan sarhadlarini quroldoshlari qatori mardlarcha himoya qilmoqda.

Bugun volidasiga yana maktub yozdi:

“Men uchun dunyoda yagona bo'lgan qadrligim, daryodilim onajonim!

Sog'-salomat yuribsizmi, kayfiyatingiz yaxshimi?

Qarindoshlar, singillarim, jiyancharim, barcha yaqinlarimiz sog'-omon yurishibdimi?

Mendan so'rasangiz, siz tasavvur qilganingizdan ham yaxshiman.

Askar safdoshlarim qatorida harbiy xizmatni o'tab yuribman. Yaqinda meni safdoshlarimga bosh etib saylashdi. Siz orzulaganingizdek, barchaning hurmatidaman. Bu ham bo'lsa Sizning duolaringiz sabab, mehribonim.

Baxtimizga doimo omon bo'ling. Rohatlarimizni ko'rib, quvonib yuring. Tan-joningiz sog' bo'lsin, umringiz uzoq bo'lsin!

Sizlarni juda yaxshi ko'raman. Barchalaringizni sog'indim, onajonim. Yana fursat topildi deguncha, xat yozaman. Ungacha Sizlardan ham javob maktubi kutib qolaman. Sog'inchli salomini Sizga yo'llaguvchi o'g'lingiz Abdurauf".

Shunga ham o'n besh yil bo'libdi. Abdurauf onasi avaylab-asrab sandiqqa solib qo'yan xatlar va rasmlarni bir-bir ko'zdan kechirarkan, o'sha kunlarga beixtiyor qaytgandek bo'ldi.

– Adajon, buviyonim sizni chaqiryaptilar. Tezroq chiqarkansiz, palov tayyor, – deya boshiga oq durracha tang'ib olgan, Mohira xolaning belbog'ini bog'lab, chinakam "oshpaz xola"ga aylangan Marjona Abduraufni hovli tomon chorladi.

Ota hovliga oilasi bilan mehmonga kelgan Abdurauf bir entikib, otasining nafasi kelib turgan xonaning chor atrofiga ko'z yugurtirib, asta qiziga ergashdi.

Tizimda uzoq yillar sidqidildan xizmat qilgan Abdurauf Abdullayevich ayni damda polkovnik. Bu kunlarni otasi ko'rganda edi, boshi osmonga yetardi. Ayniqsa, kun sayin bo'y cho'zib, o'sib-unayotgan Hasan-Husanlarining harbiy maktabda o'qiyotganlari, dunyo bo'ylab musobaqalarda qatnashib oltin medallar bilan qaytishayotganini, qizi Marjonaning "Bobo qizi bo'laman, zo'r ustoz bo'laman", deya astoydil harakat qilayotganini ko'rganida otasi benihoya shod bo'lardi. Onasi har gapida shunday, deya o'g'lini uzoq alqaydi. Gap-gashtaklarda, to'y-ma'rakalarda davralarning to'rida savlat to'kib o'tirarkan, chekkan mashaqqatlari, ko'rsatgan sabrlari evaziga shu nurafshon kunlarga yetkazgan Allohga behisob shukronalar aytadi. Sochlariga oq oralay boshlagan, ancha ulg'ayib qolgan o'g'lining bo'ylariga tikilib qolgan onaxon nevara qizi Marjonani o'choq boshiga chorlaydi.

– Bo'ying cho'zilgur, kelaqol-sang-chi, laganlarni so'riga olib boraver, oshni issig'ida yegan yaxshi-da.

– Kelaqolinglar, qani, palovxon-to'raga marhamat!

– Kelinjonim Madinaxonning nainki tili, balki qo'liyam biram shirin-ey...

Oila jamuljam bo'lib, shi-namgina hovli chetida joylashgan, atirgul-u rayhonlar bilan o'ralgan so'ridagi xontaxta atrofida oshxo'rlik qilar-kanlar, "Vodiy sadosi"ida yangrayotgan mashhur xonanda Sherali Jo'rayevning "Bu kunlarga yetganlar bor, yetmaganlar bor" qo'shig'i avj pardada kuylanayotgani, ishkonga ilingan to'rqovoqlardagi bedanalar ham qo'shiqqa hamohang sayrayotgani kishi bahridilini ochardi...

Muxlisa ALISHER qizi
O'zMU o'zbek filologiyasi
fakulteti talabasi

30

O'ZBEKISTON TALABASI

Ko'zgudagi men

**PEDIATR RAHIMJON
ABDULLAYEV:**

“

**BOLALARDA
QUVONCH
KAM...”**

BOLALIK

Men Rahimjon Abdullayev, pediatrman. Bolalar bilan ishlash, ularning dardiga malham bo'lish – hayotim mazmuni. Negadir kichkinaligimda shifokorlikni yomon ko'rganman. Sababini keyin tushungandek bo'ldim. O'shanda oshqozonimdan qon ketgan, meni juda og'ir ahvolda shifoxonaga olib borishgan. U yerdagi atmosfera qo'rqitgan. Shifokor bo'lasanmi, deyishganda, yo'q, prezident bo'laman, deb keskin javob berganman. Keyinchalik bu kasbga mehr qo'yishimga buvim sababchi bo'lganlar. Ularning uylariga qo'shni bolalar ukol olishga kelishardi, buvimning harakatlarini qo'rqmay kuzatar edim. Qolaversa, oyim ham menga ko'p narsalarni o'rgatgan. U kishi Urganchdagi Tez tibbiy yordam markazining bolalar jarrohligi bo'limida ishlar edilar. Uyda menga tanbeh berish o'rniga: “Ruchkaning qopqog'ini og'zingga solma. Bugun bir bola shunaqa qilib, tomog'iga tiqilib qolibdi, qiyinchilik bilan operatsiya qilib oldik”, deb misol keltirib, to'g'ri tushuntirish berar edilar. Shundan keyin men ruchkaning qopqog'ini og'izga solmaslik kerak, achchiq narsalar va ko'p shokolad yemaslik kerak, bu zarar, deb oyim aytganlariga amal qilib yurar edim. Zehnim o'tkir bo'lgani uchun besh yoshimda “Alifbe”ni tugatib, o'qish-yozish, misol ishlashni o'rganib, olti yoshimda maktabga chiqqanman, karra jadvalini ham yodlab olganman. Xullas, juda qiziquvchan bola bo'lganman.

SHIFOKORLIKKA QADAM

To'qqizinchi sinfligimda katta bir klinika faoliyatini yoritish uchun media hamkor bo'lib ishladim, 800 ming oylik maoshga. U yerdagi jarrohlik jarayonlari haqida video kontent tayyorlardim, shifokorlar bilan intervyular tashkil etardim. Qolaversa, operatsiyalarni kuzatar, bemorlar bilan gaplashar edim. Xullas, shu atmosferadan havo oldim, moslashdim. Bu orada ukol qilishni ham o'rganib oldim. Va nihoyat o'n birinchi sinfligimda qarorim o'zgardi: ko'pdan buyon orzu qilib yurganim jurnalistikani emas, shifokorlikni tanlayman, dedim. Imtilonlarga ikki oy qolgan bo'lsa-da, tayyorlanayotgan fanlarimni tibbiyot yo'nalishidagi fanlarga o'zgartirib, shu qisqa fursatda Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali talabasiga aylandim. Bu, albatta, omad!

BOLALARDA KO'P UCHRAYOTGAN KASALLIKLAR

Bolalar bilan ishlaganimiz bois ular orasida qaysi kasallik ko'proq uchrayotganini analiz qilib boramiz. Hozirda mavsumga qarab o'tkir resperator kasalliklar avj oladi. Masalan, bolalar qishda bronxit, pnevmoniya, yozda esa oshqozon-ichak disfunktsiyasi buzilishi kabi kasalliklar bilan og'rishadi. Yaxshilab surishtirsangiz, ko'pchiligi emlanmagan bo'lib chiqadi. Mana shu sababdan ham hozir respublikamizda bolalar orasida ko'k yo'tal kasalligi rosa avj olgan. Bu xastalikni Xorazm va Qoraqalpog'iston iqlim sharoitida davolash biroz qiyin kechadi, bemorlarga havosi toza joylarga boring, deb maslahat beramiz. Buning uchun, avvalo, bolalarni emlash nihoyatda zarur. Ba'zi ota-onalar farzandlarini bir qarasangiz, u doktorga, bir qarasangiz, boshqasiga olib borib, unisiga ikki kun, bunisiga ikki kun davolatib, oqibatda bolaga pnevmoniya xavf solishiga sababchi bo'lishadi. Buning asosiy davo chorasi esa vaqtida emlash.

MEHR

Bolalar bilan ishlashda hamisha shirinsoʻz va xushmuomala boʻlish kerak. Men avval ota-onalar bilan, keyin bolajonlar bilan shirinsuxanlikda gaplashaman va bunga odatlanganman. Agarda siz yaxshi gap bilan bolaning koʻnglidan joy olsangiz, davolash jarayonlarida uning yoshi va xarakteridan kelib chiqib suhbatlashsangiz, oʻyinchoqlar berib, koʻnglini ovlasangiz, sizni yaxshi koʻrib qoladi. Ertasi kuni u uchun qoʻrqinchli boʻlgan oq xalatingizga ham, ninasi ogʻritadigan ukolingizga ham unchalik taʼsirlantirmay qoladi. Hammasi mehr bilan boʻlganda ishga oson va zavq bilan kirishasiz. Mana shu jarayonlarga oʻzimizni doim tayyorlab boramiz. Kiyadigan xalatimizdan tortib, sepadigan atrimizgacha diqqatli boʻlamiz, nimaga, bolalarning eʼtibori va muhabbatini qozonish uchun. Demak, faqat gap-soʻzimiz emas, balki harakatlarimiz ham mehrli boʻlishi kerak.

Shifokorlarning bolalar ongidagi imijiga salbiy taʼsir qiladigan bir jihat bor. Ota-onalar farzandi aytganlarini qilishi uchun doktor bilan qoʻrqitishadi. Bu bolaning shifokor haqidagi tasavvurlarini buzadi. Oq xalatlil insonni koʻrsa, qoʻrqadi, yigʻlaydi. Kattalardan bu ishni qilmasliklarini iltimos qilgan boʻlardim. Bu ham farzandingiz ruhiy holatiga, ham shifokor va bola oʻrtasidagi davolash jarayonlariga jiddiy toʻsiq boʻladi. Undan koʻra, ovqat yemayaptimi, oʻyin-kulgi bilan yedirgan maʼqul, bu nisbatan osonroq va zavqli kechadi. Bolangiz ovqat yeyishga ishtiyoqmand emasmi, balki uni qiziqtirish uchun ovqatini gul shaklida tayyorlang yoki turli meva-sabzavotlar bilan bezab, noodatiy va rang-barang qilib berib, koʻrganida quvonib, maza qilib yesin, deyman baʼzi onalarga. Va bu ish beradi, albatta.

Bolalarning kasal boʻlishida peshqadam sababchilar ota-onalar hisoblanadi. Bolani toʻgʻri parvarish qilmasliklari, ayniqsa, emizikli ayollarda ovqatlanish ratsionining toʻgʻri tuzilmaganligi asosiy omillardan deyish mumkin. Hech boʻlmaganda, onalaridan, buvilaridan soʻrasa ham boʻladi, lekin oʻz bilganlaricha yoki internetdan koʻrganlariga amal qilib ketaverishadi. Ogʻir ahvolga tushib qolganida esa nihoyat shifokor borligi esga tushib qoladi. Yana bir misol, qoʻshnisining bolasi shamollaganda ichib, davo topgan dorini doktordan maslahat olmasdan, oʻzining bolasiga ham qabul qildirgan onadan doʻst chiqadimi? Axir yoʻtalning har xil turlari bor, ana shu turlar fonida yoʻtal allergiyalari ham boʻlishi mumkin. Bu keyinchalik ogʻir asoratlar keltirib chiqarishini deyarli oʻylashmasa kerak. Bundan tashqari, baʼzi dori reklamalariga uchib, oʻzlari bilmagan holda farzandini tajriba quyonchasiga aylantirib qoʻyishadi. Oʻzim ham bolalarni davolashda xalq tabobatiga murojaat qilib turaman. Onamdan, buvimdan: “Yoshligimda burnim yopilib qolganda yoki qattiq shamollaganimda nima qilgansizlar”, deb soʻrayman. Agar ular qoʻllagan choralar zamonaviy tajribalar bilan oʻz tasdigʻini topgan boʻlsa, mijozlarimga ham tavsiya qilaman. Masalan, onalarga farzandingiz shamolladimi, ertalab turib, tabiiy sigir sutiga tabiiy saryogʻni aralashtirib berasiz, deyman. Ana shu natija beradi.

OTA-ONANING XATOLARI

MASLAHAT

Yosh bolali uylarda tun yarmigacha uyqu bo'lmaydi – chaqaloq tinimsiz yig'laydi. Agarda go'dakning biror joyi og'rimasa, o'z-o'zidan bezovta bo'lmaydi. O'zimizdan misol, qayerimizdir og'risa, kimgadir aytamiz yo o'zimiz nimadir qilamiz. Endi buni hali tili chiqmagan, kattalarga hech bir narsani tushuntirib berolmaydigan bolada tasavvur qiling. Sal narsa yoqmasa ham yig'lab belgi beradi. Ota-ona nima qiladi, bolamning biror joyi og'riyapti, shekilli, deb og'riq qoldiruvchi dori beradi. Yo'q, bolaga e'tibor kerak, tanasini yaxshilab tekshiring, silab ko'ring. Otalar ham bu narsaga mas'ul. Axir otaning mehri alohida olam, onaning mehri alohida olam. Bola ertalab uyg'onganda erkalab, quchoqlab, boshini silash kerak, yuzlaridan o'pib, shirin so'zlar aytish kerak. Eng katta energiya ana shu bo'ladi. Ba'zi bolalar otalaridan qattiq qo'rqishadi, "otangga aytib beraman" deyishsa, ko'ziga xuddi Azroil ko'ringandek bo'ladi. Bu juda-juda yomon. Bu kelajakda farzandning ota-onaga bo'lgan hurmati susayishi, o'z fikrini ayta olmasligi kabi holatlar bilan namoyon bo'la boshlaydi. Yana bir maslahat: bolani faqat xonada qamab qo'ymasdan, ko'chaga – toza havoga olib chiqish, aylantirib turish kerak. Ayniqsa, iliq havoda, quyoshli kunlarda sayr qildirish bola uchun koni foyda.

AYANCHLI VOQEALAR GUVOHIMAN

Bir kuni ustozim bilan tungi navbatchilikda edik. Bir ayol farzandini dod-faryod qilib shifoxonaga olib keldi. Tekshirib ko'rsak, bolada hayot alomatlari yo'q, o'lgan. Sababini aniqlashtirsak, ona mast holatda bolasini kaltaklagan, tahqirlagan, azob berib badanining turli joylarini tishlab tashlagan. Jasadni ko'zdan kechirar ekanman, mazam qochib, qon bosimim ko'tarilib ketgan. O'zim hali uylanmagan edim, birovning bolasi bo'lsa ham menga qattiq ta'sir qilgan. Ko'z oldimdan ketmaydi, besh yoshli bola hamma joyi ko'kargan, juda dahshat holatda edi. Qanday-a bu onalar!? Nega, nima uchun...?

Yana bir gal tungi navbatchiligimda bir oylik chaqaloqni olib kelishgan, deyarli o'lim holatida. Bu ham yodimdan chiqmaydi. O'zim davolayman, deb ba'zida dorilarning dozasi ko'paytirib yuborishadi, oqibatda kuchli allergiya yuzaga keladi. Shunaqasi ham bo'lgan bir safar, o'shanda bolani ming azob bilan hayotga qaytarganmiz. Ochig'ini aytganda, bolalardan ham avvalroq o'zimizni davolashimiz kerak. Biz ota-onalarga ruhiy davo choralari zarur. Insoniylik degan bir vaksinami, dorimi, darmonmi, topishimiz kerak, xullas. Mehr-e'tibor yetishmasligi ortidan bolalarda quvonch kam, ko'pgina kasalliklar ayni mana shu e'tiborsizlikdan kelib chiqadi-ku! Buni ongli ravishda tushunib yetish zarur!

USTOZLARIM

Hayotimda menga ko'pchilik insonlar ustozlik qilishgan, qilishyapti ham. Dastlabkilari buvim va onam bo'lsalar, bugungi kunda Xan Yelena va Umar Sholikorovlar aynan bolalarni davolash, pediatriya sohasida men uchun eng qadrli maslahatgo'ylar. Ularning shogirdlari ekanimdan faxrlanaman, minnatdorchilik bildiraman. Chunki meni o'z farzandlari, ukalaridek ko'rib, bor bilimlarini ulashdilar, menga shifokorlik yuki qanday bo'lishini his ettirdilar.

TIBBIYOTIMIZ

Bizda tibbiyot jadallik bilan rivojlanmoqda. Zamonaviy uslublar, tajribalar amalda qo'llanilib, yaxshi natijalarga erishilmoqda. Maqtangulik! Kamchiliklarimiz ham yo'q emas. Bu, albatta, asta-asta barham topib boradi. Yosh shifokorlar yo'l qo'yadigan bir xatolik bor: ta'lim jarayonlarida o'qishadi, nazariy jihatdan to'kis bilimga ega bo'lishadi, gap yo'q, ammo ishga kirgandan keyingina egallagan bilimlarini sinab ko'rishadi, tajriba qilishadi. Shifokor bo'lmoqchimisiz, bilingki, o'rganish – o'qish va tajriba omuxtaligida bo'ladi. Kuzating, takrorlab ko'ring va ko'nikma hosil qiling, shundagina u ilm bo'ladi. Buning uchun, albatta, yaxshi bir ustoz topib, etagini mahkam tutish kerak.

KASBGA SADOQAT

Bolalar bilan ishlash qiyin, charchatadi, degan fikrlar bo'ladi. Ammo odam kasbini sevsa, mehnat qilib, xos uslubi bilan ishidan zavq ola bilsa, o'zini baxtli odamman deb jar solsa bo'ladi. Birovning bolasini o'zining bolasi-day yaxshi ko'ra olsa, shunda u pediatri, umuman, shifokor bo'la oladi, nazarimda. Bundan tashqari, shifokorga zarur xususiyatlardan biri – bu mas'uliyat. Garchi bilim-salohiyati oshib-toshib ketgan bo'lmasin, o'z ishiga mas'uliyati bo'lmasa, ortiqcha ilmdan naf yo'q. Bolani sevgan inson, kasbini sevadi, odamlarni sevadi, hayotni sevadi.

Otabek TURDIYEV yozib oldi

Rayyon

ESHIGINING

KALITI

Muborak Ramazon oyini dunyodagi barcha musulmonlar sog'inch va katta tayyorgarlik bilan kutib olishadi. Zero, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam, u zotning sahobalari, tobeinlar va solih insonlar Ramazon oyiga katta e'tibor berib, bu oy kelganida nihoyatda xursand bo'lishgan. Chunki bu muazzam oyda Alloh taolo biz mo'min-musulmonlarga ulkan savoblar olish va gunohlardan forig' bo'lish imkoniyatlarini bergan.

Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam **"Kim Ramazon oyida imon bilan, savob umidida ro'za tutsa, uning o'tgan gunohlari kechiriladi"**, deganlar (Imom Buxoriy rivoyati). Demak, Ramazon oyining ro'zasini tutish gunohlar kechirilishiga sabab bo'ladi. Bu oyda fursatni g'animat bilish uchun odatdagi ibodatlarga qo'shimcha ravishda 20 rakat taroveh namozi sunnat qilingan. Bu esa savoblar-

ning bir necha barobar ziyodroq bo'lishiga sabab bo'ladi. Payg'ambarimiz alayhissalom bunday deydilar: **"Kim imon bilan, savob umidida Ramazon kechalari qoim bo'lsa, uning o'tgan gunohlari kechiriladi"** (Imom Buxoriy rivoyati). Boshqa bir hadisda Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam **"Bu oy sabr oyidir. Sabrning savobi janatdir. Bu oy o'zgalardan ko'ngil so'rash, mehr-muruvvat ko'rsatish oyidir. Bu oyda mo'min kishining rizqi ziyodalashadi"**, deganlar. Darhaqiqat, ro'za tutish uchun ham sabr-toqat kerak. Ushbu hadisi sharifda sabr-toqat bilan ro'za tutganlarga Jannat mukofot qilib berilishi bayon qilinmoqda. Qolaversa, sabrlilar haqida Alloh taolo Qur'oni karimda bunday marhamat qilgan: **"Albatta, sabr qiluvchilarga (oxiratda) mukofotlari behisob berilur"** (Zumar surasi, 10-oyat). Shuningdek, mazkur hadisda o'zaro mehr-muruvvatli bo'lishga targ'ib qilinmoqda. Darhaqiqat, Ramazon oyi mehr-muruvvat, o'zaro yordam va yo'qsillar holidan xabar olish oyi bo'lib, bunga katta savoblar va'da qilingan. Bu borada Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam bunday deganlar: **"Kim dunyoda bir qiynalgan (birodari)ning og'irini yengil qilsa, Alloh taolo uning qiyomatdagi og'irini yengil qiladi"** (Imom Muslim rivoyati).

Ushbu oy toat va ibodat, mehr va oqibat, muruvvat va saxovat oyidir. Xususan, Ramazon kunlari ro'zadorlarga iftor qilishning ajri buyuk. Zayd ibn Xolid Juhaniy roziyallohu anhudan rivoyat qilinadi, Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam: **"Kim ro'zadorni iftor qildirsa, unga**

Muhammad Ayyub HOMIDOV O'zbekiston musulmonlari idorasi fatvo markazi ulamosi

uning ajricha ajr bo'lur. Shu bilan birga, ro'zadorning ajridan hech bir narsa kam bo'lmas", dedilar (Imom Termiziy, Imom Ahmad rivoyati). Demak, ro'za tutgan odamga qancha savob berilsa, uning uchun iftorlik hozirlagan odamga ham shuncha savob berilishi bayon qilinmoqda. Unga ro'zadorning savobidan olib berilmaydi, balki o'zi uchun alohida savob beriladi. Lekin bu o'zi ro'za tutmay, ro'zadorga iftorlik tayyorlab bersa, ro'za tutgan o'rniga o'tadi, degani emas. Ro'za tutish har bir inson uchun farzdir. Har kim o'z ro'zasini o'zi tutishi kerak. Boshqa hech narsa buning o'rnini bosa olmaydi. Ro'zadorga iftorlik berish esa alohida xayr-ehson hisoblanadi.

25-mart kuni Prezident Shavkat Mirziyoyevning yana bir xayrli tashabbusi bilan respublikamizning barcha hududlarida iftorlik dasturxonlari yozilib, ko'plab ro'zador-u ehtiyojmandlar, nuroniy otaxon-onaxonlar, duogo'y mo'ysafidlarining ko'ngli olinganini ham alohida eslab o'tish darkor. Ezgu duolar ila o'tgan iftorliklardan barchaning qalbi shodlikka to'lib, shukronalik hissini tuydi. Albatta, bunday xayrli amallarning ajr-u savoblari ham ulkan bo'ladi. Ayni duolar shaksiz mustajob bo'ladigan pallalardagi fayzli marosimda iftorlik qilish uchun jam bo'lgan nuroniy otaxon-onaxonlar, duogo'y mo'ysafidlar Alloh taolodan aziz xalqimizga ushbu qutlug' oyda mustahkam sog'lik, bitmas-tuganmas kuch-quvvat, oilaviy baxt-saodat va mehnat faoliyatlarida ulkan zafarlar yor bo'lishini so'rab duo qildilar.

Ro'za ibodati – jannatdagi Rayyon eshigining kalitidir! Jannatga kirishning o'zi – katta bir saodat. Ammo o'sha jannatga Parvardigori olamning alohida e'tiboriga sazovor bo'lib, maxsus tayyorlab qo'yilgan eshikdan kirish yana bir o'zgacha baxt va sharaftir. Bu eshikdan esa faqat ro'zador bo'lganlar kira oladilar. Bu haqda Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam bunday deganlar: **“Jannatda bir eshik bor, u Rayyon deb ataladi. Qiyomat kunida undan faqat ro'zadorlarga kiradilar, ulardan o'zga biror kishi ham (o'sha eshikdan) ular bilan birga kirmaydi. “Ro'zadorlar qani?” deyiladi. Ular o'sha eshikdan kiradilar, ularning oxirgisi kirib bo'lganda, eshik berkitiladi. Boshqa hech kim undan kirmaydi”** (Imom Muslim rivoyati). Ro'zaning mo'minlar uchun eng katta manfaati bu uni do'zax otashidan himoya qilishi va undan uzoqlashtirishi hisoblanadi. Bu xususda Rasululloh sollallohu alayhi vasallam bunday deydilar: **“Qaysi bir banda Alloh yo'lida bir kun ro'za tutar ekan Alloh taolo uning yuzini shu tufayli yetmish kuz (ya'ni yetmish yillik masofaga) do'zaxdan uzoq qiladi”** (Imom Buxoriy, Imom Muslim rivoyati).

Ramazonda qaysi amalga bel bog'lasam bo'lsan, qaysi amal ko'proq ajr va baraka keltirar ekan, deb o'ylab turgan insonlarga ulamolar bu oyda ko'proq Alloh taoloning kalomi – Qur'oni karimni tilovat qilish, uni tinglash va uni o'rganishni tavsiya qiladilar. Shuning uchun taroveh namozlarida Qur'oni karimni xatm qilish sunnat hisoblanadi. Ramazon va Qur'oni karim Qiyomatda mo'minlar uchun shifoatchi maqomida bo'ladi. Hadisi sharifda Rasululloh sollallohu alayhi vasallam bunday deganlar: **“Ro'za va Qur'on ikkisi Qiyomat kuni bandani shafolat qiladi. Ro'za: “Ey Rabbim, men buni kunduzlari taom va shahvatlardan**

to'sgan edim. Uning haqida shafotimni qabul qil. Qur'on: “Men uni kechalari uyqudan to'sgan edim. Uning haqida shafotimni qabul qil”, deydi. Bas, ikkovining ham shafoti qabul qilinadi” (Imom Ahmad rivoyati). Odoblariga rioya qilib tutilgan ro'za kishida taqvo sifatini paydo qiladi. Lekin odam avval qilib yurgan ayb-u nuqsonlarini tark qilmasa, ro'zadan ko'zlangan maqsad hosil bo'lmaydi. Bu haqda Payg'ambarimiz alay-hissalom bunday deganlar: **“Kim yolg'on (guvohlik), unga amal qilish va jaholatni qo'ymasa, Alloh taolo uning och va tashna qolishiga muhtoj emas”** (Imom Buxoriy rivoyati). Demak, Ramazon oyida ro'za sababli yeb-ichish va nafs xohishini tark qilganimiz kabi boshqa a'zolarimiz ham ro'za tutishi – gunohlardan tiyilishi shartdir. Ko'zning ro'zasi – qarash mumkin bo'lmagan narsalardan ko'zni tiyish, quloqning ro'zasi – eshitish mumkin bo'lmagan narsalarni eshitishdan tiyish, tilning ro'zasi – gunoh so'zlar (yolg'on, bo'hton, g'iybat va hakazolar)dan tiyishdir. Xuddi shunday boshqa a'zolari ham gunoh va o'zgalarga ozor berishdan tiyish kerak. Ana shunda taqvoning mohiyatiga yetiladi, ro'zaning samarasi ko'rinadi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, ushbu ulug' oy kelishidan oldin bir-biridan arazlashib, gaplashmasdan yurganlar tezlik bilan o'zaro uzr aytib, o'rtalarini isloh qilib olishlari kerak. Chunki, Ramazon oyi davomida duo ijobat bo'ladigan vaqt va holatlar juda ko'p bo'ladi. Mana shunday vaqtlarda o'zaro arazlashib yurganlarning duolari ijobat bo'lmisligi mumkin.

Alloh taolo muborak Ramazon oyini barchamizga xayrli va barakali qilib, ushbu oydan dunyo va oxiratimiz uchun juda katta foyda va manfaatlar olishni nasib qilsin!

MA'RIFATNING “ISTI”

– Mazkur kutubxonaning qanday o'ziga xosligi bor, nima uchun uni respublikada yagona deyishmoqda?

Maqsud Yahyoyev, Axborot-resurs markazi rahbari:

– Axborot-resurs markazimizda kitobxonlar Face ID (yuzni skanerlash orqali aniqlash) dasturi asosida ro'yxatga olib boriladi. Bu orqali kutubxonaga kirayotganlarning son ko'rsatkichlarini tahlil qilish, xavfsizlikni ta'minlashga erishish mumkin. 2021-yilda qayta modernizatsiya qilish orqali zamonaviy ko'rinishga kelgan ushbu markazdan bugun 10 mingga yaqin talabalar, 500 dan ortiq professor-o'qituvchilar va boshqa xodimlar faol tarzda foydalanishadi. O'rtacha kunlik tashriflar esa 300 dan oshadi. Bu yerda istalgan kitoblarni, badiiymi, ilmiymi, farqi yo'q, elektron shaklda topish mumkin. Yil boshida markazdagi mavjud adabiyotlar qayta ro'yxatga olinadi, foydalanuvchilar uchun zarur bo'lgan yangi kitoblar bazaga qo'shiladi. Bizda talabalar o'z mutaxassisliklari bo'yicha, asosan, ilmiy adabiyotlar bilan ishlash yoki turli chizmalar chizish uchun kutubxonada tashkil etilgan maxsus bo'limlarda bemalol shug'ullanishadi. Kutubxonachilik prinsiplariga asoslangan holda markazimiz eng ilg'or texnologiyalar bilan jihozlangan. Bunda talabalar o'z-o'ziga xizmat ko'rsatishi ham mumkin. Qolaversa, elektron

Yurtimizdagi oliy ta'lim muassasalarining darajasini belgilashda ayrim ko'rsatkichlar inobatga olingan holda, ular nufuzlilar qatoriga qo'shib boriladi. Bugungi kunda bir necha bor birinchilikdan tushmay kelayotgan “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” milliy tadqiqot universitetining el og'ziga tushgan zamonaviy axborot-resurs markazi haqida gaplashamiz.

manbalarni izlash uchun planshet va noutbuklar burchagini tashkil etganmiz – foydalanish erkin. Bu qo'shimcha ravishda mavzuga doir internet manbalaridan xorij tajribasini o'rganish imkonini ham beradi. Muhimi, tekin. To'g'ri, buni istalgan joyda shaxsiy smartfonlarda ham amalga oshirish mumkin, lekin ilm-ziyo maskani bo'lgan kutubxonada tashqi ta'sirlardan xoli holda bemaolol ishlasa bo'ladi. Biz talabaning xohishlariga chegara qo'ygan emasmiz, istasa, mavjud kompyuterlardan foydalangan tarzda maxsus dasturlar orqali o'z loyihasi ustida ishlay oladi. Markaz foydalanishga topshirilganda kitobxonlar bilan gavjum bo'lib, hozir siyraklashgandir, deb o'ylashingiz mumkin. Ammo ilm ishtiyoqmandlari soni shu qadar ko'pki, kutubxonamiz doim to'lib turadi. Bilamiz, ayrim OTMLlarda kutubxonalar, asosan, tushdan keyin soat 4-5 gacha ishlaydi, bizda eshiklar soat 8-9 gacha ochiq, hatto talabga qarab bu mudat yana uzayishi ham mumkin.

– Talabalar, professor-o'qituvchilar haqida gapiryapsiz. Ammo kutubxonaga kelishni istovchilar orasida universitetga aloqasi yo'q kishilar ham bo'lishi mumkinmi?

– Albatta! Bunda hech qanday cheklov yo'q. Faqatgina kirishda shaxsini tasdiqlovchi hujjatni ko'rsatishi kifoya qiladi. Biz hatto mahallalarda, maktab va boshqa muassasalarda kutubxona targ'ibotini olib boramiz. Masalan, universitetimizga Toshkent viloyati Piskent tumanidagi maktablar birlashtirilgan. Qancha ko'p foydalanuvchi bo'lsa, shunchalik mamnun bo'lamiz. Mustaqil izlanuvchilar uchun elektron kutubxonamiz ham mavjud: @library.tiame.uz, @unilibrary.uz, @elibrary.tiame.uz (universitet ichki kutubxonasi).

Kutubxonadan foydalanish bemaolol va kitoblarni topish, olib ketish erkin ekan, ularning o'g'irlanishidan xavf yo'qmi, degan savolimizga mavjud kitoblarning bariga mikrochiplar joylashtirilgani aytili. Bunda kitobni kim, qachon oldi va qaysi vaqtda qaytarishi kerakligi elektron shaklda ro'yxatga olinar ekan. Hududning to'liq kamera nazoratidagi ham xavotirga o'rin qoldirmaydi. Darhaqiqat, rektor Bahodir Mirzayev rahbarligida universitetda qator o'zgarishlar, istiqbolli natijalarga erishildi. To'g'ri-da, "Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti bejiz reyting ko'rsatkichlarida ilgari lamagan. E'tiborimizni tortgan yana bir jihat shu bo'ldiki, axborot resurs markazining ikkinchi qavatida el suygan shoir Abdulla Oripovning mo'jaz muzeyi tashkil etilgan. Unda adib shaxsini chuqurroq o'rganish uchun adabiyotlar, shaxsiy buyumlar, portret va ko'p yillik xotiralar jamlangan. Bu esa kitobxonlarni adabiy muhit bilan siylash demakdir.

– “Bugun kitobxonlikka targʻib qilyapmiz”, “kitobsevarlar safi kengaymoqda” kabi hisobotlarni koʻp eshityapmiz. Ammo asl holat qanday, buning uchun qanday samarali yoʻllar zarur. Yoshlar nimani istayapti-yu masʼullar qayerga qarayapti... kutubxonachilar qayerga qarayapti?

Dilfuza Sobirova, axborot-resurs markazi xodimi:

– Insonni majburlab kitobxon qilish notoʻgʻri deb bilaman, imkonsiz ham, albatta. Maqtanish emas-u, ammo odamlarni bizdagi sharoitning oʻzi chorlayapti. Kimdir doʻstidan, qarindoshidan eshitib kelyapti, kimdir internetdan koʻrib xabar topyapti. Bu oʻz-oʻzidan emas. Faoliyatim davomida guvoh boʻlganim – avvalgi va zamonaviy kutubxonamiz oʻrtasidagi tafovut faqatgina jihozlanish yoki resurslar boyishida emas, balki ilm izlab keluvchilarning soni va qiziqishlari ortishi bilan ham koʻzga tashlanmoqda. Bu yerda hatto imkoniyati cheklangan oʻquvchilarimiz uchun qulayliklar mavjud. Bundan tashqari, kutubxona xodimlari kinga qanday koʻmak kerak boʻlsa, tayyor turishadi. Guruh boʻlib birgalikda shugʻullanmoqchi boʻlgan talabalarga maxsus burchaklarda joy ham ajratib beramiz.

Oʻral Qurbonov, magistrant:

– Men kutubxonaga, asosan, olimlarimizning ilmiy ishlarini oʻrganish, dissertatsiya uchun adabiyotlar tahlili va yangiliklar topish maqsadida kelib turaman. Koʻpincha darsdan keyin boʻsh vaqtim shu yerda oʻtadi. Universitetimizning elektron kutubxonasi orqali “Scopus” jurnallarini oʻqib turaman. Yoqadigan jihati, bu yerda tinchlik hukmron, havo harorati ham moʻtadil, uyqungiz kelib qolmaydi.

– Roʻzimurod Choriyev, “Toshkent irrigatsiya va qishloq xoʻjaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” milliy tadqiqot universitetining yoshlar masalalari va maʼnaviy-maʼrifiy ishlar boʻyicha prorektori:

– Zamonaviy kutubxonalar haqida gap ketganda xorijdagilarni misol qilishga oʻrganib qolganmiz. Mana, oʻzimizda ham amalda koʻrib turibmiz – hech bir kam joyi yoʻq. Endi oʻqiymen, izlanaman degan odam kerak, xolos. Shukrki, axborot resurs markazimizga keluvchilar soni oshyapti. Bu tashabbus oʻzini oqladi. Ochigʻini aytsam, ilmga tashna, izlanuvchan insondan kitob hidi, aniqrogʻi, maʼrifat isi kelib turadi. Biror izlanish ustida band talaba bir vaqtning oʻzida kutubxonadagi bir necha manbalardan foydalanishi mumkin. Bu holni har kuni kuzataman. Ishonasizmi, universitetimiz texnika-muhandislik oliy oʻquv yurti boʻlgani bilan bizda badiiy ijodga ishtiyoqmandlar koʻp. Oʻzbekiston Yozuvchilar uyushmasi aʼzolari bor, kitoblari chiqqan, 3 yildan buyon hamkorlikda 100 ga yaqin talabalarning “Ilhom buloqlari” nomli toʻplamlari nash qilinyapti. Bu baribir kitobga va kitobxonlik muhitiga borib taqaladi. Bizda bir anʼana bor: har bir bitiruvchi talaba yil yakunida oʻzining oʻqigan kitoblaridan bittasini qoldirib ketadi. Natijada oʻz-oʻzidan minglab kitoblar jamlanadi. Ular ertangi yoshlar qoʻliga oʻtib, yangi umrini yashay boshlaydi, maʼrifat ulashiladi.

Zamonlar oʻtdiki, ranj-u uqubatlari tortib ilm ishtiyoqida Makkani-da koʻzlab yoʻlga chiqqanlar boʻldi. Ammo bir lahzaga boʻlsa ham maqsaddan qaytishmadi. Balki zakovatli ajdodlarimiz bugungi dorilomon kunlar uchun ilmning ne chogʻli zarurati borligini chuqur his qilgandirlar. Demak, hozirgi avlod ham kelajak uchun ilmni, kitobni eng oldingi oʻringa qoʻyishi zarur boʻladi. Biz esa barcha sharoitlarga ega zamonaviy kutubxonalarning koʻpayishidan umidvormiz.

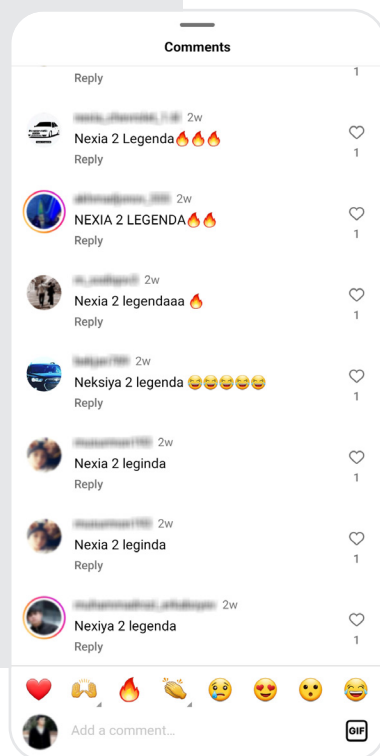
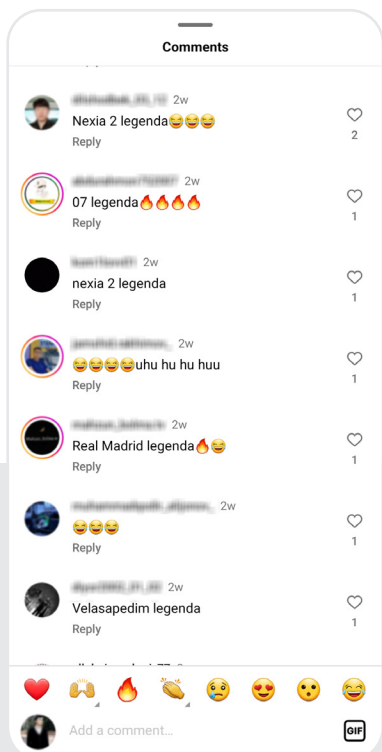
**Manzura
Abduhakimova**

“NEKSIYA – 2”

Oldinlari “O‘zbekning o‘zi qiziq, o‘zidanam so‘zi qiziq” degan bir ibora bo‘lardi.

Rahmatli Hojiboy Tojiboyev aytgan bu gap hali hanuz tilimizdan tushmaydi. Jurnalistlar uchun-ku doim “TOP”da.

Hojiboy qiziqning aytgan gapidan ma‘no axtarsangiz, istaganingizcha topishingiz, talqin etishingiz mumkin. Lekin nega biron bilib-bilmay aytib qo‘ygan gapni o‘rni kelsa-kelmasa gap orasiga qistirish bugun urfda? Anglaganingizdek, gap o‘sha trenddagi klishe gap va kommentariyalar haqida ketyapti.

Ijtimoiy tarmoqlar, asosan, instag-ram platformasida post va videolar ostiga yozilgan izohlar diqqatni tortmasdan qolmaydi. Ba‘zi bir video kontentlar borki, ularni tushunish uchun izohlarni o‘qishga majbur bo‘lasiz. Ya‘ni videoda anglashilmagan asosiy mazmunni kimdir tushungan va xulasasini yozgan bo‘ladi degan o‘yda, albatta. Chaynab berganni yutishga shay foydalanuvchilar uchun bu tayyor “shpargalka”. Bu esa har ikkala tomon uchun ham manfaatli. Sababi, kontent ostidagi izohlar videoni topga olib chiqsa, blog egasiga, agar ma‘lumot kerakli bo‘lsa, kuzatuvchiga foyda.

Bunisi-ku mayli, lekin shunday izohnavislar ham borki, o‘qib yo bosh changallab qolasiz, yo kulgidan icha-

gingiz uziladi. Birorta mashhur inson sahifasiga o‘z suratini joylaganda (ayrim ochiq sahnalar bo‘lib qolsa) o‘sha rasmga mos bo‘lgan giflar ham topib olishadi. Animatorlar ham hayratda!

Yil trendlariga aylanib ulgurgan gaplarga esa alohida to‘xtalib o‘tmasam bo‘lmas. “Maqtanish emas-u, bugun shashlik yedim”, “O‘zbekiston tengdur O‘zbekistonga”, “Ming so‘mdan akajonlar”, “Neksiya – 2” legenda” kabi viruslashgan gaplar shu darajaga yetdiki, ayrim video yaratuvchilar “Yil izohlari tarixi” fanidan kelajakda imtihonlar bo‘lishi mumkinligi haqida kontent qilib chiqishdi.

Yana bir bloggerlar jamoasi esa ommalashib ketgan o‘sha “Neksiya – 2” legenda” kommentariyasini tarmoqda tarqatayotgan foydalanuvchini jinoy javobgarlikka tortib, ikki yil muddatga postlar ostiga izoh yozish huquqidan mahrum qilangani haqida video taqdim etdilar.

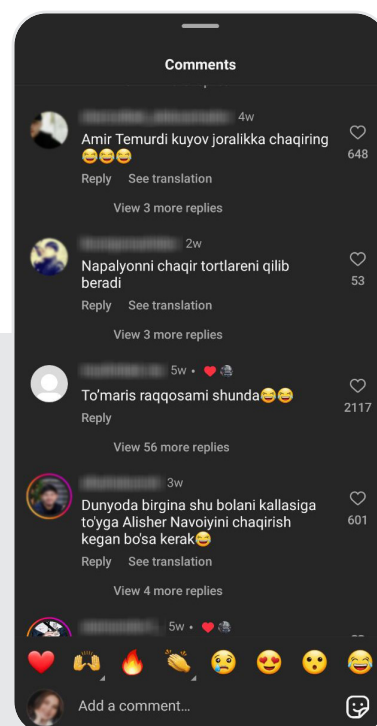
LEGENDA...

Ko'tarilgan bu kabi mavzular qanchalik hazilga olinmasin, maishiydan ijtimoiylashib ulgurganini tan olishimiz kerak. Yaqin do'stingizga ulashilgan videoning o'zi emas, izohlari qiziqliği bor gap.

Yana shu kabi ijtimoiy so'rovnoma tarzida olingan videolarning kadr orti jarayonlari va javoblardagi xatoliklarning respondent ruxsatisiz tarqatib yuborilishi qanchalik to'g'ri ekani hech kimni qiziqtirmay qo'ydi. Muhimi, xato gapirib qo'ygan respondentni mazax qilish, mana yoshlarimiz saviyasi qabildida tasvirlarni tarqatish orqali "TOP"ga chiqish va izohlarda ularni muhokama qilish odatiy holga aylandi.

Yaqinda tarqalgan birvideoda blogger bir bolani to'xtatib, undan to'yida qaysi san'atkor xizmat qilishini xohlashi haqida so'raydi va yigit bexosdan Alisher Navoiy deb javob beradi. Yilning eng qiziq izohlarini ushbu tasvirlarda ko'rishingiz mumkin. To'satdan savolga tutilsa, uning ustiga kamera qarshisida istalgan odam hayajonlanadi, bu tabiiy. Biroq masalaning ikkinchi tomoni ham bor: Izohlarda haqoratlash, behayo so'zlar ishlatish, shaxsni obro'sizlantirish haqida qonunan belgilab qo'yilgan jazolar borligini ko'pchilik bilmasa ham kerak...

Bu borada gap ketar ekan, umuman, so'z erkinligi va fuqarolik jurnalistikasi rivojlanishi, aynan, ijtimoiy tarmoqlarga joylanadigan xabar postlar va izohlardagi fikrlarda namoyon bo'lishini ham unutmashimiz lozim. Afsuslarki, har kim o'z "saviya" sini yuqoridagi kabi mantiqsiz izohlarda ko'rsatib qo'yimoqda. Media platformalar rivojlanishi, odamlar o'z fikrlarini erkin bildirish qanchalik xursand qilsa, sayoz kontent va saviyasiz izohlar shunchalik xunob qiladi odamni. Albatta, bu bilan butun jamiyat yoki tarmoq foydalanuvchilarining barchasi saviyasiz deyish fikridan yiroqmiz. Vaholanki, kitob o'qiydigan, dunyoqarashi keng odamlar vaqtini bunday izohlaryozishga sarflamaydilar.

"Besh barmoq barobar emas", biz bunday kontentlar tomosha qilmaymiz, deyishga shoshilmang, axir media maydon cheksiz axborotlarga to'la. Buni nazorat qilishning imkoniyoti q. Biz qanchalik saviyasiz deb hisoblaydigan vloglar ham o'z kuzatuvchilariga ega. Vaqtini mana shu kabi uzluksiz ijtimoiy tarmoqlarda o'tkazadigan odamlarga so'zimiz yakunida shuni aytmoqchimiz: ketkazayotgan vaqtingiz va yozgan izohingizdagi so'zlarning ham uvoli bor. Bachkana-likning ham davri tugaydi, yo'qotgan umringiz qaytmaydi. Farosatingizni ishlating, zero u aslo urfdan qolmaydi!

Anabibi RO'ZMETOVA

UNLOCKING THE WORLD OF ENGLISH ACCENTS:

A GUIDE FOR LANGUAGE LEARNERS

Embarking on a journey to learn English opens up a world of opportunities, but it also comes with its fair share of challenges. One such challenge that many learners encounter is navigating the diverse range of accents spoken by English speakers around the globe. In this article, we'll explore the fascinating world of English accents, providing tips and insights to help you become more comfortable and confident in understanding and embracing accent diversity.

EXPLORING ENGLISH ACCENTS:

English is spoken by millions of people across different continents, and as a result, it has evolved into a rich of accents. From the crisp Received Pronunciation of England to the rhythmic cadence of African English, each accent carries its own unique charm and character. Whether we are chatting with a Londoner, a New Yorker, or a Sydney-sider, you will encounter a myriad of accents that reflect the diverse cultures and histories of English-speaking countries.

CHALLENGES AND OPPORTUNITIES:

While accents add flavor and personality to the English language, they can also pose challenges for language learners. Understanding unfamiliar accents may require time and practice, especially when it comes to distinguishing subtle phonetic differences and adjusting to varying speech patterns. However, embracing accent diversity offers an invaluable opportunity to expand your linguistic repertoire and gain insight into different cultures and communities.

TIPS FOR ACCENT ADAPTATION:

To help you navigate the world of English accents with confidence, here are some practical tips:

TIPS FOR ACCENT ADAPTATION:

To help you navigate the world of English accents with confidence, here are some practical tips:

- USE ONLINE RESOURCES

Take advantage of online resources and language learning apps that offer accent training exercises and audio samples in various accents. These tools can help you improve your listening comprehension skills and build confidence in understanding different accents.

- PRACTICE MIMICRY

Try mimicking different accents to train your ear and mouth muscles. Practice repeating phrases and sentences spoken by native speakers, focusing on imitating their accent as closely as possible.

- SEEK CULTURAL CONTEXT

Explore the cultural context behind different accents to gain a deeper understanding of their origins and significance. Learn about regional dialects, slang expressions, and cultural references to enhance your appreciation for accent diversity.

Embracing the diversity of English accents is an essential part of the language learning journey. By actively listening, practicing mimicry, and seeking cultural context, you can become more comfortable and confident in understanding and appreciating accent diversity. Remember that learning to understand different accents takes time and patience, but the rewards are well worth the effort. So, immerse yourself in the world of English accents, and let the journey enrich your language skills and cultural understanding.

**Muslimaxon
NE'MATULLAEVA**
Student of
the third English
language faculty
of UzSWLU

**MUHAMMAD
DIYOR:**

"MEN RIZQIMNI TERAMAN YAYOV..."

Mahmud DIYOR –

2002-yilda Qashqadaryo viloyati
Chiroqchi tumanida tug'ilgan.
Nuriston akademik litseyida o'qigan.
O'zbekiston Milliy universitetining
filologiya fakultetida tahsil oladi.

O'jar

O'rganib bo'lmaydi mening ruhimni,
O'rgatib bo'lmaydi qafasiylarday.
Shu uchun hayotda mening sulukim
Burkanib yashashdir tasodiflarga.

Qarshimda dosh bermas sukutning bog'i,
Dovullar shashtimga alqov aytadi.
Bolari borliqni olganday sog'ib,
Ishqimni olaman tundan qaytarib.

Menda tirikchilik faqat ko'rmana,
Ruhimda shoirlik yo'qdir:
Men – soqov.
Bahorda yomg'irdan qochgan ko'rnamak,
Maishiy hayotga tupurgan yalqov.

Bolalik tarzini butun asragan,
Kelajak janglarga ko'rmay tadorik.
Yirtib choponining yangi astarin
Qonagan burniga bosgan bezori.

Men shamol tarzini o'zgartib uchgan,
Chippakka chiqargan nafs-la sulhimni.
G'ayratga zo'r bering, zo'r bering kuchga,
O'rgatib bo'lmaydi mening ruhimni.

Ezilish

Urinadi chiroq to'g'rimda,
Yuragim siqilar, bo'g'ilar.
Samoda jimirlar yulduzlar –
Xotirni opqochgan o'g'rilar.

Tevarakda izg'iydi pashsha,
Eshitaman uning tovshini.
Tun o'ligin o'rtaga tashlar,
Qaytaradi zulmat kovshini.

Ovuntirar yana u choqlar,
Yana ochiladi esxonam:
Holbuki, yarim tun o'choqda
Kuymalanib yurardi onam.

U kunning kechuvi batartib,
Eslatar top-toza ariqni.
Shakarga almashib kelardim
Bir piyola oppoq qatiqni...

Kecha siqar to'rtala yondan,
Ezuvchi kayfiyat qaytadi.
Kecha xushnud yashalgan damlar
Izg'ib yurar bugun qaydadir.

Tashlab ketar asta meni tun,
Bir yulduz yo'q osmon toqida...
U choqlar ham o'tgandir bugun,
Qoldirgani faqat xotira...

Ta'qib

Otilishar ilgari yovqur,
Intilishar bir-birin turtib.
Changallaydi atrofni shovqin,
Jonlanadi metro muhiti.

Jaranglaydi tanish bildirgi
Va bu tovush ketadi sinib.
Poyezd ildam qo'zg'alar chog'i
Uchrataman vagonda seni.

Nigohlarim sen tomon yurar,
Uchrashmadik avval hayotda.
Men o'zimni bosaman,
Yurak
Hapriqadi bu kashfiyotdan.

Ba'zida
qarashlar
to'qnashar,
Kesiladi ba'zida nigoh.

Ortimdan turtkilab yo'qlashar,
Tasavvurni ezishadi goh.

Oyoq olar poyezd bir charchab...
Ko'z o'ngimda qolar ko'ylaging.
Ammo, ma'zur tutki, uygacha
Kuzatadi seni o'ylarim

Cho'kib ketar sukutga sukut,
Qarsillaydi beayov tuyg'un.
Shamshirini yechganda subut
Burg'ular ham tortilar uzun.

Qasirg'aga yelkasin tutar
Necha yilki, bekingan isyon.
Tirikligin haqqini o'tab
Muazzamlar berayotir jon.

Panjalarin ortidan qarab
Turar bunga mag'rur o'rdaklar.
Faqat o'zin kuniga yarab,
Faqat o'zin kunin ko'rganlar.

Faqat yuksak tog'lar birvazmin,
O'zlarini sipo tutarlar.
Ko'rsatmaydi kimsaga tazyiq,
Shunday kelgan, shunday o'tarlar...

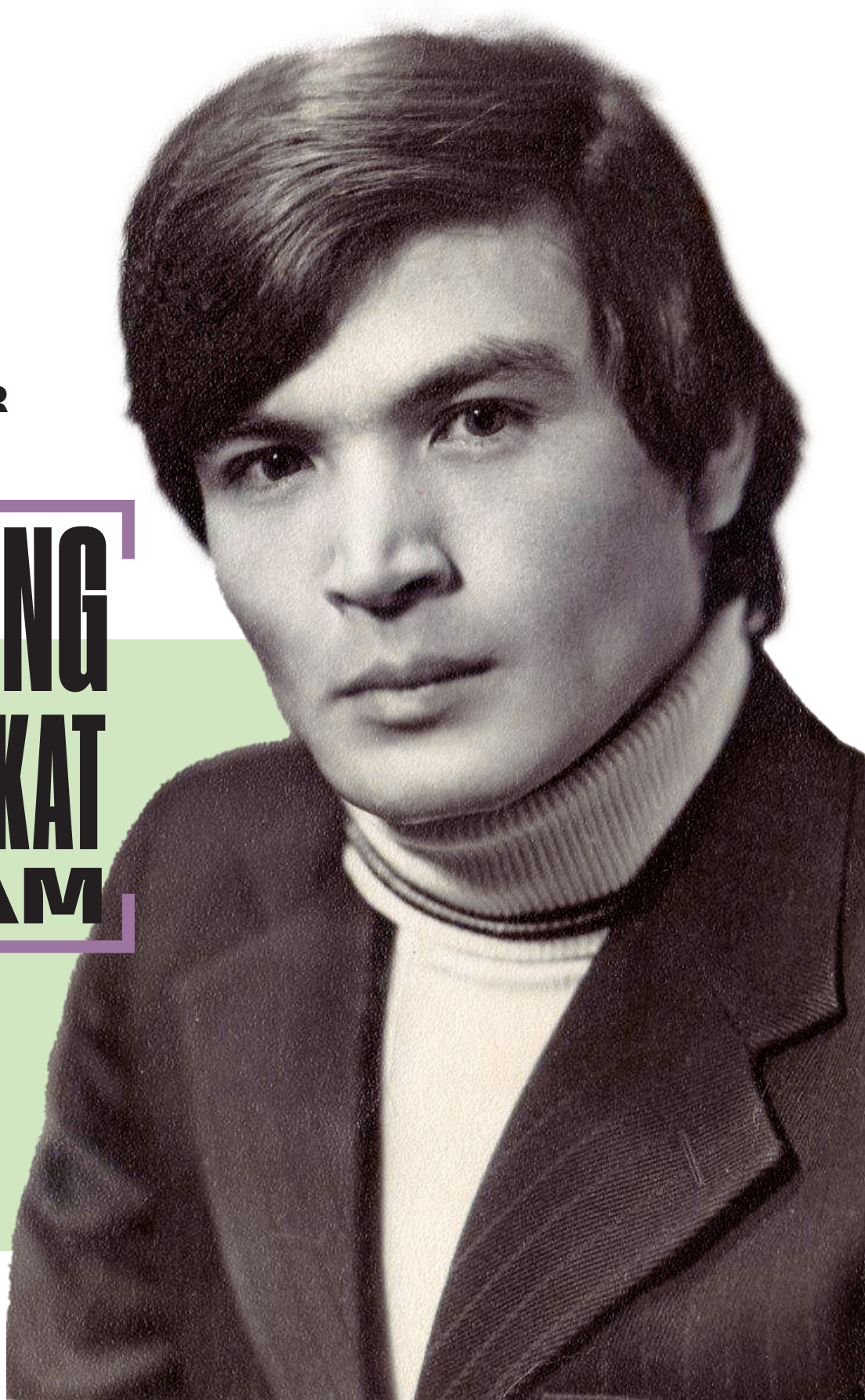
Cho'kib ketar sukutga sukut,
To'xtamaydi jarayon – asov.
Shu orada,
Yelkamda yukim,
Men rizqimni teraman yayov...

**SARVAR
USMON**

MENING SHAVKAT AKAM

(Esse)

Men o'zbek adabiyotiga 1975-ning 14-iyulida, ertalab soat 11 da kirib keldim.

Shu jumla bilan boshlayman Shavkat Rahmon haqida yozadiganlarimni, deb ko'nglimga tugib qo'yganimga 10 yildan oshdi. Undan beri minglab uzun-qisqa matnlar yozdim, ularning mutlaq ko'pchiligi – kun yangiligi – bir kun yashadi. Besh-o'ntadir, boring ana, o'n-yigirmatadir – publitsistik maqolalarimda davr tasviri va ruhi aks etdi – har holda shunday iddaom bor – yig'sam, balki kitob bo'lar.

Lekin Shavkat akam haqida yozsam, shunday boshlayman deb o'ylab qo'yganim bitta jumladan buyog'iga shuncha yildan beri o'tolmadim: odam yaqini haqida yozolmas ekan, chunki uni juda yaxshi bilarkan, qaysi tomonidan yondashishni topolmay garang bo'lib qolarkan.

Yaxshi bilmaganing kishi haqida yozish oppa-oson. Masalan, Asqad Muxtor haqida.

1975-ning 15-iyul tongi. Yozuvchilarning Do'rmondagi bog'i oshxonasida – yo'q, "oshxona" odmi so'z, "restoran" deyishim kerak: ikki kishilik istollarga qorday oppoq dasturxonlar to'shalgan, tirsakqo'ygichli o'tirg'ichlari yumshoq – Shavkat akam bilan nonushta qildik. Akam choyni og'ziga oborarkan, shivirlab uchto'rt istol narida o'tirgan otaxonni menga tanishtirdi: "Charxiy domla".

O'shanda men hayajondan bir narsa yeganmanmi-yo'qmi – eslay olmayapman. Lekin istolga nima tuzalgani xotiramda fotosuratday muhrlanib qolgan. Xotiramdagi o'sha suratni hozir qayta "ko'rib" kulгим qistaydi: bug'doy yormasidan qilingan jo'ngina bo'tqa berishgan ekan. Lekin men uchun u bo'tqa O'zbek Adabiyoti Titanlari yeydigan, ulargina yeya biladigan taniq taom edi.

Tamaddixonadan chiqdik. So'lda, ulkan daraxt soyasida bir supamidi, so'rimidi yo katta istolmidi – esimda yo'q – 5-6 kishi - o'sha titanlar o'tirgandi. Akam yana shivirladi ko'zi bilan o'tirganlardan biri tomonga ishora qilib: "Sheverdin".

Shavkat akam hali yosh, hali Shavkat Rahmon bo'lib keng tanilgan emas, shuning uchun bo'lsa kerak, titanlar tomonga burilmadi, salom berdi, xolos, qo'l berib so'rashishga bormadi.

Ha, so'lga – oqsoqol yozuvchilar tomonga burilmadik, o'ngga burildik. Bugun biladiganim so'z bilan aytganda, o'shanda nonushtadan so'ng tonggi promenade qila boshlagan ekanmiz.

Ikki tomoni atirgullar ochilgan keng yo'lkada promenad qilib ketyapmiz-ketyapmiz, ro'parada kalta shim, oq maykali bir kishi "Volga"ni yuvyapti. Biz mashina oldiga yetar-yetmas, mashinayuvgich bizga salom berdi. Shavkat akam alik oldi. Ilgariladik. Mashinayuvgich mashinasi bilan ortda qoldi.

Akamdan so'radim:

– Qayerdadir ko'rgandayman, kim u kishi?

– Asqad Muxtor, – dedi akam.

– Asqad Muxtor?! Bizga Asqad Muxtor salom berdimi?! Asqad Muxtor-a?!

– Nima bo'пти? – dedi yuk poyiziday og'ir akam.

Shavkat akamning Do'rmonda yashash izni bitgan ekan, o'sha kuni ketganimizcha, Yozuvchilar bog'iga qaytib bormadik. Do'rmonga ikkinchi marta roppa-rosa 21 yildan keyin, 1996 ning yozida, o'rik pishig'ida bordim.

Yozgi uy sahnidagi qora o'choqda Manzura kenayam ovqat qilayapti, o'choqboshiga soya tashlab turgan shoxlari tarvaqaylagan o'rik g'arq pishgan, tuksiz shaftoliday yirik mevalari iyun quyoshida yalt-yalt tovlanadi – Shavkat akam bir umr qurmoqni orzu qilgan uyning o'choqboshisi aynan shunday bo'lishi kerak edi. Lekin bugun – 96 ning o'rik pishig'ida bu manzara uning ko'ngliga sig'adigan emas...

* * *

75 ning 14-iyulida endigina maktabni bitirgan, do'ppidekkina O'shning boshqa chetiga birov olib borib qo'ysa, uyini qaytib topa olmaydigan bo'z bola Toshkentni ko'zlab yo'lga chiqdim. U paytlarda odamlar qoqilgan qoziqdagi joyidan jilmay yashar, shuning uchun mahalladan birovning Toshkentga borib kelishi atrofdagi besh mahalla ahli og'zida bir hafta chaynaladigan saqich bo'lardi.

Sakkiz oyligimda vafot etgan otamdan “yodgorlik” bo'lganim uchun onam meni yer-u ko'kka ishonmas, Toshkentday olis yurtga jo'natgisi kelmasdi. Akalarim onamni ko'ndirdi: “Axir Shavkat Toshkentda, katta ishga turibdiymish, begonamas axir, amakivachchamiz, qaraydi-da, tashlab qo'yarmidi?!”

Toshkentga ketayotganimdan quvonib, yengilgina “Yak-40”da ucharkan, unutilib qo'ymaslik uchun ikki so'z, bitta raqamni takrorlayveraman: Xadra, Navoiy, 30. Xadra, Navoiy, 30....

Xadrasiniyam todim, Navoiy-siniyam, 30 iniyam topdim. 30 degani bir uchidan qarasang boshqa uchi ko'rinmaydigan, peshtoqini ko'raman desang do'pping tushadigan ulkan bino ekan. Shavkat akamni to'rtinchi qavatdan, xona yetishmaganidan bo'lsa kerak, keng-kovur zina maydonini o'rtamiyona usta yasagan romlar bilan bog'ib yasalgan xonadan topdim.

Ko'kka bo'yalgan romlar bu mahobatli binoga yarashmas, lekin Qirariq guzarda qolgan uyimizni eslatgani uchun uyimday ko'rindi – hayajonim bosildi.

G'afur G'ulom nashriyotining poeziya bo'limi keyin bu oynavand xonadan nashriyot egallagan bino so'l qanotining o'rtasiga, keyinroq so'l chetiga (Xadra tomoni) ko'chdi. Lekin birinchi ko'rganim ko'k romli xonani hanuz orziqib eslayman. Doim kulib qarshi oladigan Nozima opani, ishidan bosh ko'tarmay o'tirib-o'tirib birdan “vannaga bo'ktirib qo'ygani bir qop po'lka non” haqida o'ta jiddiy gapira boshlaydigan Cho'lpon Ergashni sog'inaman. Shavkat akam esa, doimgiday o'ta jiddiy. “O'tirib turing, – deydi, – uyga ketamiz”. Oldinga bir kitobmi, jurnalni tashlaydi.

Bir kuni o'shanday kitobnimi, jurnalnimi varaqlab o'tirsam, xonaga Shukrullo domla kirib keldi. Domla nashriyotda ishlarimidi yoki shunchaki bir muallif sifatida kelganmidi, bilmayman. Har holda kitobidan xabar olgani kelmagan bo'lsa kerak. Chunki xonadagi redaktorlar domlanning salomiga alik olishdan nariga o'tmadi. Domlanning o'zi ham redaktorlarga salomdan boshqa

gap aytmadi. Biroq hamma gapini o'zining toshkancha lahjasida menga gapira boshladi. Biroz uqib turdim. Tushunishga harakat qildim va birdan Shukrullo domla meni kitobi nashrga tayyorlanayotgan yosh shoirlardan biri deb o'ylayotganini, menga o'git berayotganini tushunib qoldim. Qo'rqib ketganim yo'g'-u, lekin o'zimni noqulay his qila boshladim: hozir shoir emasligim bilinib qoladi-yu, domla meni so'kib beradiganday: Ey yaramas, aytmaysanmi shoiramaskan deb, man sanga yarim soatdan birin leksiya o'qib o'tirimman-a...

Shoir Shukrulloning "yosh shoirga" o'g'itlari sob bo'ldi. Xayriyat, sir ochilmadi. Shoir xonaga qanday kutilmaganda kirgan bo'lsa, shunday kutilmaganda chiqdi-ketdi.

Shukrullo domlaning menga bergan personal o'g'itlari keyingi gaplar.

Hozircha 75 ning 14-iyulidaman. O'sha kuni ishini tugatib Do'rmonga ketdik va u yerda ko'rganlarimni aytdim. Do'rmonda bir tunni o'tkazgach, yosh mutaxassis Shavkat akam-u potensial abituriyent men – ikkalamiz 30 kunda uchta kvartirada yashadik.

Avvaliga o'shlik shoir Usmon Temurning hozirgi Chorsu mehmonxonasi o'rnidagi kvartirasida turdik.

Shavkat akamning o'shlik shoir akalaridan biri bo'lgan Usmon aka bir gapirib, yuz kular, hadeb kulaverganidanmi, kulgi yuziga yopishib qolgan-day ko'rinardi. Toshkentda saraton sarig'ida oq qalpoq kiyib, hammani o'ziga qaratib yurgan Usmon aka 90-yillar boshida birdan ashaddiy turkparvarga aylandi. Usmon aka turkparvarligining usmonli turklarga aloqasi yo'q. U o'zini o'zbekning chorvador turk elatidanligini aytar va shu elat "parvari" edi. Hatto "Usmon aka o'zbeklikdan voz kechib, pasportiga turk deb yozdirmoqchiymish" degan gaplar ham chiqqan. Turkparvar Usmon aka turkcha so'zlar lug'atini ham tuza boshlagan, Shavkat Rahmon bir she'rida ishlatgan "yigiltar" so'zi o'sha lug'atdan olingan. Aytmoqchimanki, o'sha she'rni o'qiganlar xato o'tib ketibdi, "yigitlar" "yigiltar" bo'pqopti, deb muallifga yoki korrektorga malomat toshi otmasin.

Rassom Aziza Mamatovaning Oqtepadagi kvartirasi – Usmon akaning kvartirasidan "quvilgan" aka-uka sargardonlarning navbatdagi muvaqqat qo'nalg'asi. Aziza opaning uyi o'sha paytda bir guruh shoir-yozuvchilarning o'ziga xos "klubi" bo'lgan bo'lsa kerak. Har holda akam ikkalamiz yashagan 10 kun ichida bir marta o'sha "klub" majlisi bo'lgan, shoirlar kelgan, yarim tungacha she'rxonlik bo'lgan edi. O'sha oqshom Aziza opaning tarjimon singlisidan tarjima san'atidan umrimdagi birinchi darsni olganman: so'zma-so'z tarjima bor, badiiy tarjima bor. Opaning singlisi so'zma-so'zchi – podstrochnikchi edi...

Keyin andijonlik "Mushtum"chi rassomning kvartirasida turdik. Kvartirasini bizga berib qo'yib, o'zi Andijondagi uyida yashagan rassomning ismi yodimdan ko'tarilib ketibdi.

Aziza opanikida bir oqshomgina bo'lgan mushoirani demasa, kunlar bir xil – zerikarli. Shavkat akam ishga ketadi. Men uyda qolaman. O'zimcha dars qilgan, imtihonlarga tayyorlangan bo'laman. Dars qilishim besh daqiqadan uzoqqa cho'zilmaydi. U yoqqa bosaman, bu yoqqa bosaman. Uchala kvartirada ham kitob ko'p. Kitob o'qigan bo'laman-u, yolchitmayman. Rassomlarning uyida suratli kitoblar ko'p. Ularni varaqlayman. Kamgap akam kechqurun keladi. Mendan so'rar gapi har kuni bir xil: "O'qiyapsizmi?" Mening javobim ham bir xil: "Ha". Shundan keyin akam yana o'z o'ylariga cho'kib ketadi. Yozadi-chizadi. Yozadi-chizadi. Men zerikib uxlab qolaman. Ertalab tursam ishga ketgan bo'ladi.

Keyin o'qishga kirib besh yil davomida akamlarnikiga qatnadim. Kamida bir oyda bir marta akamlarning uyida yotib qoldim. Lekin biron marta bo'lsin, akam mayli, O'ktambek, men charchadim, yotdim deb yotog'iga kirib ketganini bilmayman. Uxlayotgan Shavkat Rahmonni tasavvur qilolmayman.

Yo'q, aldadim. 1995 ning yozida shoir Toshkentdan bir necha adib bilan O'shga keldi. Teatrda uchrashuv bo'ldi. Uchrashuv tugagach, o'shlik emansipe ayollardan biri mehmonlarni bir hamla bilan mashinasiga bosdi-yu, uyiga olib qochdi. Mehmondorchilik bo'ldi. Toshkentdan kelgan to'rt mehmon-u ularga ilova men bir o'shlikka emansipe ayol dasturxon ustida o'zi mezbonlik qildi. Itoatkor eri choy tashib

turdi. Mezbon opa qadahlarni o'zi to'ldirib, eroniy oval og'ir istolni aylanib, Xayyomdan o'qiyverdi, mehmonlar bilan urishtiraverdi, istolni aylanib Xayyomdan o'qiyverdi, qadahlarni urishtiraverdi... Xayyom yaxshiyam vaqtida o'li-volgan ekan, bu opaga ruboiysi yetmay qolsa, xijolatdan baribir o'lib qolardi bugun, deb o'ylagandim o'sha oqshom.

Xayyomparvar emansipe opaning boshqa mehmonlari o'sha tun qayerda tunaganini bilmayman. Shavkat akam men bilan biznikiga ketdi.

Uyimizga Shavkat akam kelganini ko'rib, xotinim o'zini yo'qotib qo'ydi. Choy qo'yaman, deydimi-yey, ovqat qilaman deydimi-yey, bir chetga chaqirvolib, nega oldindan aytib qo'ymadingiz Shavkat akam keladi deb, tayyorgarlik ko'rmasmidik, deya meni koyigan bo'ladimi-yey...

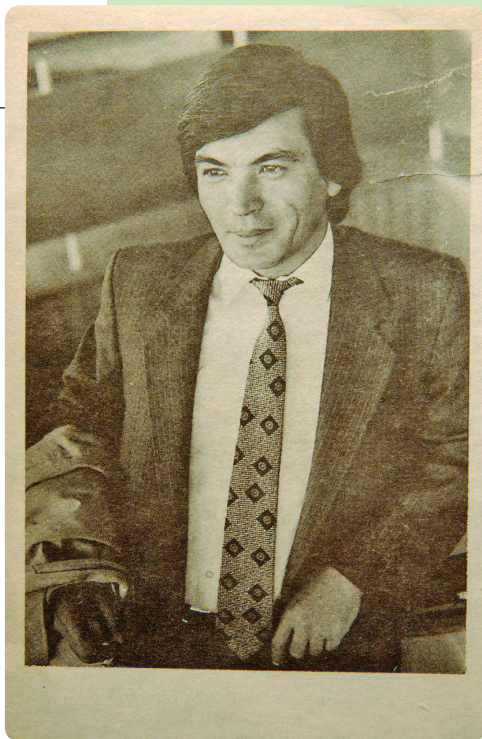
He, choyingga... deyman. Choymas, joy sol, soat uch bo'ldi. Hademay tong otadi. Uxlaymiz, deyman.

Xotin taxmonini yiqitadi. Bir yilda bir shamollatiladigan ko'rpalaridan aziz mehmon uchun qalinligi bir metrlik joy to'shashga urinadi.

To'xtat, deyman. Jinnimisan, deyman. Axir issiq, havo dim, nafas olib bo'lmayapti, yupqaroq sol, deyman. Xotin quloq solgan bo'ladi. Dastlabki "loyihasi"dan voz kechadi. Yarim metr qalinlikda joy solib chiqib ketadi.

Joyni isloh qilish navbati endi unda yotguvchiga keldi. Shoir joyni buza boshladi. Bir ko'rpani olib chetga tashladi, ikkinchisini, uchinchisini... Oxir-oqibat gilam ustida bitta, har kuni tutiladigan, paxtasi ezilib qolgan to'shak qoldi. Ustiga choyshab to'shadi. Bosh tomoniga qattiq, paxtalik yostiqlik qo'ydi. Va ko'ylagini yechdi. Shoirning eti borib suyagiga yopishib qolayozgan, qoramtir

mis tovlab ketgan tanasini ko'rib bir seskandim. "Qattiq ishlayapman, dala hovlini boshlaganman, – dedi shoir nimani so'ramoqchi bo'lganimni ilg'ab, – Oftobda kuydim". Keyin birdan uxlab qoldi.

Shoir uxlab qoldi-yu, mendan uyqu qochdi. Nega bu qadar ozib ketdi? Shavkat akamni ko'ylaksiz ilgari ham ko'rganman: bolaligimda, Qirariqdagi uyida g'isht quygan paytida ham, keyin Toshkentdagi uyida ancha-muncha tosh ko'targanida ham ko'rganman. Baquvvat yigit edi, mushaklari to'q edi. Tog'asiga, shahrixonlik G'ulom akaga tortibdi, deb qo'yardim. Har gal G'ulom akani ko'rganimda haykaltaroshlar ulkan haykallarni G'ulom akadaqalarga qarab yasasa kerak deb o'ylab, kulгим qistardi.

Mayli, shoir uxlab tursin. Hozircha bostirib kelayotgan fojidan na o'zining, na bizning xabarimiz bor. Hozircha baxtlimiz.

* * *

75 ning yozida esa men uchun baxt o'qishga kirish edi. Lekin qayerga kirishni bilmasdim, istaklarim mavhum edi. Adabiyotchi bo'lishni istashimni, jurnalist bo'lishni istashimni bilardim, xolos. Lekin buning uchun nima qilish kerakligini bilmasdim. Shavkat akam ham buni aytmas, o'zining kundalik ishi-yu tundalik she'rlari bilan band edi.

Bir kuni Vuzgorodokka bordim. Hujjat qabul qilinadigan joyni topdim. Birinchi duch kelganim Tarix fakulteti bo'ldi. Falsafa bo'limiga topshirishim

mumkinligini bildim. Topshiray ham dedim. Lekin o'ylanib qoldim: topshirdim ham deylik, bitirdim ham, faylasuf ham bo'ldim, deylik. (Ambitsiyani ko'ring!) Faylasuflar qayerda ishlaydi o'zi, nima ish qiladi ular? Bu savolga javobim yo'q edi. Shuning uchun hujjatlarimni rus filologiyasi fakultetiga topshirdim: ham til o'rganvolaman, ham adabiyotchi bo'laman!

Qilgan ishimdan xursand, xuddi universitetni bitirib, diplomni cho'ntakka solib qaytganday kechqurun akamga maqtandim.

– Qayerga topshirdim deysiz?

– TashgUGa rus filfakka. Ha?

– Olisho'vurdimi?

– Ha.

– O'zbek maktabni bitirganingizni aytdingizmi?

– Yo'q. To'g'risi, bir narsalar deyishdi o'rischalab, hamma gapiniyam tushunavermadim. Ishqilib olishdi-da...

Shundan keyin akam uni o'qiganmisiz, buni o'qiganmisiz deb so'ray ketdi. Aytayotgani o'rischa familiyalarning ba'zilar tanish, ko'pi notanish eshitildi. Savollarga javobim asosan "yo'q" bo'ldi. Orada, akam xafa bo'pketmasin deb, ba'zan-ba'zan "ha"yam deb turdim.

Shundan keyin akam o'z qarorini eshittirdi: ertaga borib, hujjatlaringizni olib keling. Qarorni sharhsiz qoldirib, qog'ozlariga sho'ng'ib ketganidan masala uzil-kesil hal bo'lganini, hujjatlarni qaytarib olmasam bo'lmasligini tushundim.

Ertasi kuni hujjatlarni qaytarib oldim. Oradan ikki-uch kun o'tdi. Dam olish kuni Shavkat akam "Yuring, O'ktambek, bir joyga borib kelamiz, maslahatga" deb qoldi.

Vuzgorodokka, yangi uchastkalar qurilayotgan bir mahallaga bordik. Taqillatganimiz eshikni ochgan kishini darhol tanidim: “Haligi” professor-ku! Televizorda ko’p ko’rganman. Har gal ko’rganimda gaplarini eshitib hayron bo’laverardim: axir bu kishi adabiyotshunos bo’lsa, professor bo’lsa, nega ravon gapirolmaydi, nega ikki gapning birida “haligi”layveradi-a?

“Haligi” domla Shavkat akamni ko’rib, suyunib ketdi. Ochgan qulochini birdan tortib oldi: qo’llari loy edi – uyda loy qoriyotgan ekan.

– Eee, Shovkatjon, keling uka, keling, haligi, qaysi shamol uchirdi?

Shavkat akamga bo’lgan hurmatning bir cheti mengayam nasib etdi: – Keling uka, keling. Qani, qani, ayvonga chiqinglar, men hozir, haligi...

Odob saqladik. Domla oyoq-qo’lini yuvib olishini kutdik.

– Eee Shovkatjon-e, zap kepsiz-da, uka, zap kepsiz-da... Qani olinglar, olinglar, haligina xayolimdan o’tib turuvdingiz, qarang kelishingiz ekan...

Shundan keyin domlanning Shavkat akam bilan suhbat boshlanib ketdi. Domla gapiradi. Akam jaa erib ketsa, “yo’q” yoki “ha”sining yoniga yana bir-ikita so’z qo’shib qo’yadi. Men esa bu yoqda domlanning “haligi”larini sanab o’tiribman. “Haligi”lar soni 50 dan ortib, men hisobdan adasha boshlaganimda, akam menga ishora qilib, “Ukam, o’qishga kirmoqchi” dedi.

Domla, birdan jiddiy tortdi. O’ng ko’zi bilan to’rda o’tirgan akamga, so’l ko’zi bilan poygakka cho’kkan menga qarab, “medal bormi” deb so’radi. “Yo’... yo’o’q” dedim.

“Bo’lmaydi!” dedi “haligi” professor e’tiroz-pe’tirozga o’rin qoldirmaydigan ohangda va so’l ko’zini mendan shart tortib olib, akamga tikdi. Akam ikki ko’z ta’qibida qolib, mening medalim yo’qligi uchun o’zini gunohkor his qila boshladi, shekilli, yerga qarab oldi. Shundan keyin gap gapga qovushmadi. Akam ortiq o’tirolmay qoldi.

– Domla, biz boraylik endi.

– Osh bo’lyapti axir, Shovkatjon! Bir kepqopsiz endi, haligi, osh yeb ketasiz...

Uyga yetib kelguncha mum tishladik. Kamgap akam mutlaqo soqov bo’lib oldi. Gap boshlashga men qo’rqaman. Yoshi hali 25 ga ham to’lmagani bilan harakatlari chollarnikiday og’ir-vazmin akam hech shoshilmay, boshini xiyol o’ngga tashlab, bossam yer minnatdor bo’larmikan deb qadam tashlaydi.

Uning yonida men, hali 17 ga ham to’lmagan bo’z bola tezlagisi kepketyotgan qadamimni-yu, ichimdan portlab chiqishga urinayotgan tug’yonni jilovlashga urinaman. Yomon alam qildi, yomonam alam qildi-ye... He, universitetingga seni, medalsiz olmaydigan! Ichimdan tashimga yo’l izlayotgan so’kinchni hayqirgim, medalim yo’qligi uchun meni birdan odamlar safidan chiqarib qo’rgan, xayrlashayotganda akamdan keyin uzatgan qo’limga qarab ham qo’ymagan professorning tomiga tosh otgim keladi. Na so’kindim, na tomga tosh otdim: akamdan qo’rqdim.

Uyga yetib keldik. Indamay keldik. Indamay yotdik. Ertalab tursam, akam ishga ketibdi. Kechagi voqeani esladim. “Haligi” domlani so’kdim o’zimcha. So’kdim-u, kechagi achchig’im yo’qolib qolganini

sezdim. Achchiq o'rnida bir yengillik sezdim. O'ylab qarasam, bir necha kundan beri qiynayotgan mavhumlik akam chekadigan sigaretning tutuniday tarqab ketibdi. Adabiyotni adabiyotchi bo'lmay ham sevaverish mumkin, dedim. To'g'ri, o'sha paytda fikrimga bunday chiroyli shakl bermagandirman. Lekin shunga o'xshash o'y kechgani rost. O'qish-po'qishigayam osdim! O'shga qaytib, akalarim bilan magazinchilik qilaman, hunarning zo'ri magazinchilik, dedim.

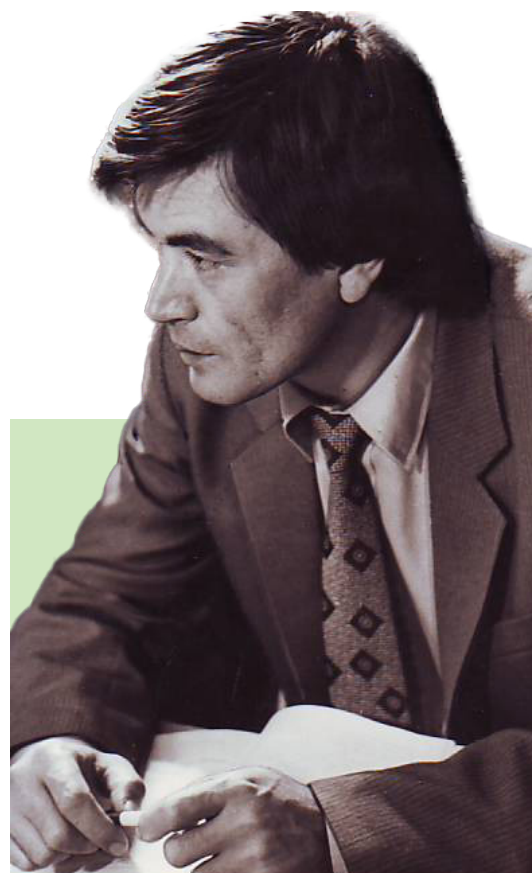
Savdogarlik – biz karimovlar uchun ota kasb. Kattalarimiz Karim oqsoqolning bir umr baqqollik qilganini aytishar edi. Karim oqsoqolning o'g'illari: Rahmonberdi (Shavkat akamning dadasi), Usmonjon (mening dadam), kichik amakilarim Otajon bilan Umarjon ham hayotlarining katta qismida magazinchilik qilishgan yoki ombor mudiri bo'lishgan. Biroz qulog'idan tortib aytilsa, sovetcha mayda burjua.

50-yillarda O'shning sharqiy chetidan boshlanuvchi Pomir yo'li chetidagi qishloqlarda magazinchilik qilgan aka-uka karimovlarning sho'xliklari haqida hozirgi kattalarimiz kula-kula aytib qolishadi xos o'tirishlarimizda. Lekin qarindoshlardan izn olmaganim uchun hozir bu yerda u gaplarni dasturxon qilmay qo'yaqolay.

O'sha sho'x aka-uka magazinchilardan birining o'g'li Shoir bo'ldi, bo'lgandayam Shavkat Rahmon bo'ldi. Aka-uka karimovlar bolalarini tarbiyalashda boshqa minglab, millionlab millatdoshlaridan farqlangani yo'q. Ular uchun yaxshi farzand ota-onaning chizgan chizig'idan chiqmaydigan, bir gapini ikki qilmaydigan, o'tir desa o'tirib, tur desa turadigan farzanddir. Amakilarimning ichida eng beg'am-u betashvishi Rahmon amakim "Shavkat bir shoir bo'lsin!" deb alohida "tarbiya vositalarini" ishga solmagani aniq.

Xo'sh, unda qanday paydo bo'ldi Shavkat Rahmon fenomeni? Xudoning ne'mati deb qo'yish oson. Lekin har qanday ne'mat urug'i unadigan tuproqqa ekiladi-da. Gap genlarda shekilli. Onam rahmatli Otajon amaking ham she'r yozardi, ikkita qalin daftarni to'ldirgan deb eslardi. Umuman, karimovlar adabiyot-san'atga moyilroq, anchayin liberalroq urug' desam bo'laveradi. Otajon amakimning o'rtancha qizi, O'sh televideniyesining birinchi diktori Matluba opam 70-yillar boshida o'z to'yida qo'shiq aytib, butun shaharga dovrug'i ketgan edi...

Qisqasi, karimovlardan bitta Shoir chiqdi. Qolgan o'g'il-qizlarning ko'pchiligi, masalan, tug'ishgan akalarim-u opam ham magazinchi bo'ldi. Men esa yuqori sinflarda o'qiyotganimda bo'sh qolishim bilan magazinga chopar, ombordan tovar opchiqib, peshtaxtalarni to'ldirar, ba'zida savdo ham qilardim. Binoyiday sotuvchi bo'lib qolgandim.

Tayyor ishim bor, ketaman O'shga, magazinchi bo'lib akalarim kam bo'ldimi?

O'ris filfak abituriyenti bo'lishdan voz kechib, ayniqsa, "haligi" domladan orttirgan alamimdan keyin kelgan qarorim shu bo'ldi va u qat'iy edi. Lekin bu gapni akamga aytishga shoshilmadim. O'yladimki, "ha mayli, ketavering", desa nima qilaman? Axir Toshkentga kelish osonmi? Uch-to'rt kun o'ynab boraman-da o'sha O'shga! Yana o'yladimki, magazinchi bo'laman, desam, Shavkat akam meniyam meshchandandan olib meshchanga sola boshlashi mumkin. Bu so'zning ma'nosini o'sha paytda ko'pam chaqavermasam ham, yaxshi so'z emasligini, Shavkat akam bu so'zni aynan magazinchi-pagazinchilarga nisbatan ishlatishini bilardim. Molparast, deb so'kardi ularni, lattaparast, o'y-u xayolida pul topishdan boshqa fikr yo'q...

Kitob-darsliklarni yig'ishtirib, Toshkentda sang'ishni boshlagan kunlarimning birida, dam olish kuni Shavkat akam yana "Yuring, O'ktambek, bir joyga borib kelimiz, maslahatga" deb qoldi.

O'shanda Ko'kchaga borganimizni keyin bildim, albatta. Borsak, O'shimizdagi hovlilarga o'xshash bir hovli. Kimdir loy qoriyapti, kimdir g'isht tashiyapti, yana biri devor urayapti...

– Eee, kelingla, kelingla, o'zi yana ikki kishi yetmiy turuvdi. Vaqtida keldilaring. Bugun hashar, devorri ko'tarvoramiz, dedi bizni kutib olgan chol. U paytda yoshi 30-40 dan o'tganlarning hammasi men uchun "chollar" kategoriyasida edi.

– Akam menga, men akamga qaradik. Eski kiyimlar berishdi. Akam g'isht tashidi. To'g'rirog'i, g'isht tashishga qo'yildi. Lekin ko'proq vaqti uy egasi bilan laqillash bilan o'tdi. Men loyga tushdim. Ertalab tushib, kechqurun chiqdim. Ha, tushlik qilish uchun ham chiqdim loydan va asosiy gap o'sha tushlikdan keyin, boshqalar ishga tarqab, uy egasi, akam va men uchalamiz choy ichayotganimizda bo'ldi.

– O'ktambek o'qishga kirmoqchi, – dedi akam piyoladagi qahrabo tovlab turgan choyni xo'plab, – universitetga rus filologiyasiga topshirgan ekan, aytdim, hujjatlarini qaytarvoldi. O'zbek maktabni bitirgan, baribir kirolmaydi-da.

– Ey, san bola, maqilasani universitetga borib, mana manbetta, ikki astanopka narida, shundoq Shopoyizdan o'tsang inpeksion-iyi yonida o'qish bor senbop, – dedi amaki qalin qoshlari ostidagi katta-katta ko'zlarini ko'zlarimga qadab.

O'zi meni ko'rganiga hali to'rt soat ham bo'lgani yo'g'-u, meni xuddi o'z amakimday sensirashiga ko'nikib ulgurgandim. Sensirashgina emas, so'kishga ham ulgurdi ertalab: "Hoy bola, san o'zing ketmon ushlab ko'rganmisan, loy qorganmisan umringda? Muncha o'zingni ayaysan? Loyga tushmay loy qorib bo'lmaydi xumpar! Dadil-dadil harakat qil!"

E yo'q, be yo'q bunday tanbeh eshitish, ayniqsa, sensirashi rosa alam qildi. Bor-e, deb ketmonini otib ketvoray desam, nariroqda akam biz tomonga qarab iljayib turibdi.

Toshkentlikning o'zidan kichiklarni tanish-notanishligiga qaramay sensirayverishi biz vodiylilarga og'ir botadi. To'g'ri, bizda ham sensirash bor. Akam, masalan, men tengi tug'ishgan ukasi Mahmudjonni senlar edi. Amakivachchalarimiz orasida ham senlaydiganlari bor edi. Lekin menga nasib qilmadi sensirashi. Kulgili eshitar, lekin Shavkat akamning meni biror marta ham senlamagani menga hanuz juda alam qiladi.

Tushlik qilib, qorin to'yib, quyuq pamilchoyni qaynoq-qaynoq xo'plab (ko'p yerlarda bo'ldim, dekalitrlab choylar ichib tashladim, lekin hanuz Toshkentda damlanadigan choyday rangi tiniq, mazali choy uchratmadim) sal hovrimdan tushdim shekilli, qalinqosh amakining sensirashi og'ir botmay qoldi. Aksincha, hozir sizlay boshlasa xafa bo'ladigandayman. Amakining sensirashida qandaydir yaqinlik, hatto mehr borday tuyula boshladi.

– Mani ikki qizim ham o'sha yerda o'qiydi. Literaturniy institut.

Institut nomini eshitib, akamga qaradim. Akam og'zini ochib amakiga qarab turgan ekan.

– Yo', Shovkat, siz o'qigan Moskvadagi Literaturniydas, albatta. Rus tili o'qituvchilari chiqaradigan pedinstitut, xolos, – dedi amaki akamga va keyin menga qarab, – San shuni bitirvolovur, keyin akang o'qiganidayam o'quvrasan, deb kuldi.

Shu bilan mavzu uzildi. Kechgacha men ishladim. Akam amaki bilan gap so'qdi. Lekin amaki ketayotganimizda yana qaytdi mavzuga.

– O'ktam, manga qara, san GUMmi bilasanmi?

– Ha, bilaman.

– O'shatdan 35-avtobusga chiqasan. U manbu yo'ldan o'tadi. Anetta, Ko'kchada to'xtiydi. Keyin Shopoyiz. Undan keyin ovoshnoy baza. Ana undan keyin tushasan, tushundiyimi?

– Ha, tushundim.

– Qachon borasan, ayt.

– Bilmadim. Balki ertaga.

– Balki-salkiysi yo'. Ertaga obborib topshir hujjat-laringni, ho'mmi?

– Xo'p.

– Shundog' bo'sin. Man tekshiraman. Shovkatdan suriyman...

– Ajoyib odamagan-a? Kim o'zi bu kishi? – so'radim akamdan uyga qaytayotib.

– G'ani Jahongirov, Litfondning raisi.

Litfondi nima ekanligini o'shanda tushunganim yo'g'-u, lekin bir kungina ko'rganim amakini hanuz eslayman, bir martagina eshitganim ismi xotiramga toshga bitilganday yozilib qolgan.

G'ani akaning maslahat-topshirig'i bilan ertasi kuniyoq bordim Literaturniy institutga. Imtihonlarda javobni avval o'zbekcha o'ylab oldim, keyin xayolimda o'rischaga o'girdim, o'giranlarimdan saralab 3-4 ta "udarniy gap" tuzdim. Amalladim-da

ishqilib. Boshqa respublika-lilik bo'lganim uchun eng og'ir konkursdan o'tdim. O'tdim-da ishqilib.

Institutimning hammadan ham nomi yoqdi menga. Boshqa institutlarda o'qiydigan qizlar bilan tanishganda ish berganini aytmayisizmi bu nomning.

– Qayerda o'qiysiz?

– Literaturniyda.

– Voy, yozuvchimisiz?

Bu savolga "Ha" deb javob berish shart emas. "Yo'q, endi.." deb kalovlansangiz effekt yana-da kuchliroq bo'ladi. Kamtarlik qilyapti deb o'ylaydi qizgina. Tamom. Ov baroridan keldi. Uchrashuv vaqtini belgilayvering...

Institutga kirdim-u, akam bilan ayri hayotimiz boshlandi. Men institut yotog'ida yoki ijaraga olingan katalak xonalarda yashayman.

(Davomi kelgusi sonda)

FARANGIZ ABDUNABIYEVA:

“MAG‘LUBIYAT ALAMLARI G‘ALABA QUVONCHLARIGA ELTDI...”

Farangiz Abdunabiyeva 2002-yil 16-noyabr kuni Sirdaryo viloyati Boyovut tumanida tug‘ilgan. Belbog‘li kurash bo‘yicha 8 karra O‘zbekiston, 5 karra Jahon chempioni. Osiyo chempionati hamda MDH o‘yinlari oltin medali sohibasi. Yana ko‘plab xalqaro turnirlar g‘olibi. “Zulfiya” nomidagi davlat mukofoti sovrindori.

Zalga oshiqardim...

Maktabda o'qib yurgan paytlarimdayoq juda qiziquvchan edim, ko'p sohalarda o'zimni sinab ko'rishni istardim. 2014-yilning kuzida maktabimizga yangi sport zali qurildi va u yerda belbog'li kurash bo'yicha to'garak ish boshlaganini eshitdim. Maktabda bo'sh vaqt topilishi bilan oq zalga shoshardim. Bir muncha vaqt murabbiyning bolalar bilan o'tkazadigan mashg'ulotlarini kuzatib yurdim. Kun sayin belbog'li kurashga bo'lgan mehrim ortib borardi. Keyinchalik to'garakka qo'shilib, mashg'ulotlarni boshladim. Oilada akalarim bilan ulg'ayganim uchunmi, juda shaddod qiz bo'lganman. Bu esa sportga kirishib ketishimda qo'l keldi. Tez fursatda zaldagi barcha tengdoshlarimdan o'zib ketishga erishdim. To'garak bo'yicha o'z vaznimda birinchi raqamli kurashchiga aylanib oldim. Lekin hayot har doim ham sening istaklaringni qo'llab-quvvatlayvermas ekan. Onam Tojikiston fuqarosi bo'lganliklari uchun 6 oy chetga deport qilib yuborishdi. Shu vaqt oralig'ida ro'zg'orda ayol kishining zimmasida bo'lgan barcha ishlar o'zimga qolib ketdi. O'shanda endigina 11 yosh edim. Qo'shimcha mashg'ulotlar uyoqda tursin, har kunlik to'garakka ham borolmay qoldim. Imkonim bo'lmasa-da, hech ham kurashdan ko'ngil uzgim kelmasdi. Murabbiyga vaziyatimni tushuntirib, bir haftada uch kunlik mashg'ulotlar rejimiga o'tib oldim. Lekin shunda ham uy yumushlarini tez-tez tugatardim-da zalga oshiqardim...

Alamlar va quvonchlar

Vaqt o'tib, barchasi asta iziga tushdi. Tinimsiz mahoratimni oshira boshladim. Tuman, viloyat musobaqalarida har gal raqiblarimning kuragini yerga tekkizardim, ammo respublika bosqichida hech omadim chopmasdi. Ketma-ket 6 bor respublika musobaqalarida mag'lubiyat alamini totib ko'rganman. Aksiga olib, mashg'ulot paytida chap qo'limdan og'ir jarohat oldim. Bu men uchun juda katta ruhiy zarba bo'ldi. Qattiq tushkunlikka tushib qoldim. Mana shunday og'ir vaziyatda oilamdagilar menga ishonch bildirib, doim yonimda ekanliklari, hali hammasi yaxshi bo'lishini aytib dalda berishdi. Shu tariqa 2-3 oydan so'ng yana kurashga qaytdim. Asta-sekin mashg'ulotlar "doza"sini oshirib, avvalgidan-da yaxshiroq bo'lishga intildim. Harakatlarim samara berib, 2017-yil Samarqand shahrida o'tkazilgan O'zbekiston chempionatida 2-o'rinni qo'lga kiritdim. Bu respublika miqyosidagi musobaqalarda erishgan ilk natijam edi. Shu-shu, har bir musobaqada oliy o'rinlarni band qila boshladim. 2018-yil o'z toifamda Rossiya Federatsiyasining Qozon shahrida bo'lib o'tgan Jahon chempionatida qatnashib, eng yengil vazn toifasida ilk bor jahon chempioni bo'ldim. O'sha paytdagi hissiyotlarimni so'z bilan ta'riflab berish qiyin...

Eng qiyin musobaqa

Faoliyatimdagi eng qiyin musobaqa 2021-yil Rossiya Federatsiyasi mezbonlik qilgan MDH o'yinlari bo'lgan. Chunki musobaqagacha me'yoriy og'irlikda bo'lishim uchun anchagina vazn tashlashimga to'g'ri kelgan. Bu jarayonga juda ham katta energiya sarflanishini sportchilar yaxshi bilishadi. Xullas, musobaqaga yetarli vazn, yaxshi tayyorgarlik bilan borgan bo'lsam-da, ma'lum darajada jismoniy charchoqni ham his etib turardim. Qolaversa, raqiblarim ham kuchli tayyorgarlikka ega, nomdor kurashchilar ekanligi sabab g'oliblikni qo'lga kiritish juda qiyin kechgan. Lekin shunga qaramasdan, jamoamiz uchun o'ta muhim bo'lgan ilk oltin medalni qo'lga kiritdim va yakunda jamoaviy hisobda ham birinchi o'ringa ega chiqdik.

Dadamning orzusi

Belbog'li kurash bilan shug'ullanishimga atrofida gilarining qarashi turlicha. Ba'zilar "Qiz bolaga yarashmaydi, kurashchini kim ham kelin qilardi" desa, ba'zilar erishayotgan natijalarimga havas bilan qarashadi. Hatto oila a'zolarim, akalarim, onam, bobom tomonidan ham ko'p bor taqiqlarga uchraganman. Ammo dadam "Sen chalg'imag davom etaver, hammalariga o'zim tushuntiraman" deya menga taskin berardilar. Chunki dadam bolalik paytimdan "Shu qizimni karatega beraman, haqiqiy sportchi bo'ladi" deb niyat qilardilar. Bugun karate bo'lmasa ham, belbog'li kurashda erishayotgan natijalarim orqali dadamning orzulari ushalishiga oz bo'lsa-da sabachi bo'lyotganimdan xursandman.

Xulosam...

Sportchi uchun har bir ishtirok, har bir yutuq qadrlil. Chunki har qanday natijaning ortida tinimsiz mehnat, yetarlicha mashaqqat bor. Mag'lubiyatga uchraganingizda o'zingizni taftish qila boshlaysiz, "Qayerda xato qildim, nimalarni o'zgartirishim kerak?" degan savollar ongingizni qamrab oladi, ba'zan mashg'ulotlarga ham qo'lingiz bormay qoladi. G'alaba qozonish hissi esa barchasini yuvib ketadi. Ungacha bo'lgan jarayon, jarohatlar, mag'lubiyatlar, ko'z yoshlar, barchasi xayolingizdan o'tadi. Xulosam shuki, mag'lubiyatdan ruhlana olish va g'alabalardan taltayib ketmasdan o'z ustingizdan yana-da ko'proq ishlash lozim. Shundagina yaxshiroq natijalarga erishishingiz, kattaroq marralarni zabt etishingiz mumkin.

Kurash va do'stlik

Musobaqa jarayonlarida juda ko'p esda qolarli voqealar yuz beradi. Respublika miqyosidagi chempionatda 52 kg vazn toifasida qatnashgan vaqtim bo'lgan voqeani esa hech qachon unutmasam kerak. O'sha musobaqada yoshlikdan birga o'sgan, birga kurashga qatnashgan eng yaqin dugonam ham ishtirok etayotgan ekan. Mening bundan umuman xabarim bo'lmagan. Finalga chiqish uchun har bir kurashchi uchtdan raqibni yengishi lozim edi. Men buni uddaladim va finalga yo'l oldim. Final bahslari oldidan raqibimni e'lon qilishganda bildimki, o'sha dugonam bilan to'qnash kelibmiz. Uning musobaqadagi ishtirokidani be-xabarligim uchun, rosti, hayron qoldim. Lekin negadir u kurashishni xohlamadi va yakunda g'oliblikni menga berishdi. Na xafa bo'lishni, na xursand bo'lishimni bilaman. Ochig'i, juda g'alati holatga tushib qoldim. Chunki ushbu musobaqa Jahon chempionatiga yo'llanma taqdim etardi.

Talabaligim

Bugungi kunda Toshkent Moliya instituti 2-bosqich talabasiman. Ko'pchilik nima uchun sport sohasida bo'la turib, umuman boshqa yo'nalishda tahsil olayotganimga qiziqadi. Buning sababi, faqatgina sportda emas, boshqa sohalarda ham yuqori cho'qqilarga erishishni xohlayman. Moliya sohasida ta'lim olib, pul bilan "muomala qilish"ni o'rganib, kelajakda "Biznesmen ayol" bo'lishni, bu orqali esa imkoniyati yetarli bo'lmagan yoshlarni o'z hisobimdan musobaqalarga yuborishni maqsad qilganman. To'g'risi, sport bilan bo'lib o'qishni ancha tashlab qo'ygandim. Lekin ustozlarimizning yordami, institutimizda yaratilgan sharoitlar tufayli qolib ketgan darslarimni o'zlashtirib olmoqdaman. Barcha musobaqalarimdagi ishtirok uchun institut moliyaviy jihatdan ko'mak berib turibdi. Tanlagan sohamni yaxshi ko'raman, oldimga qo'ygan maqsadlarimga erishish yo'lida esa qiyinchiliklarni yengib o'tishga tayyorman.

Otabek MADAMINOV yozib oldi

AQSHdagi
Jorj Meyson
universiteti
2-bosqich
talabasi
Gulbahor
Jumayevaning
ta'lim granti
yutishidagi
ilk qadamlar,
unga yordam
bergan omillar
va xorijdagi
o'quv jarayonlari
haqidagi
hikoyasini sizga
havola etamiz.

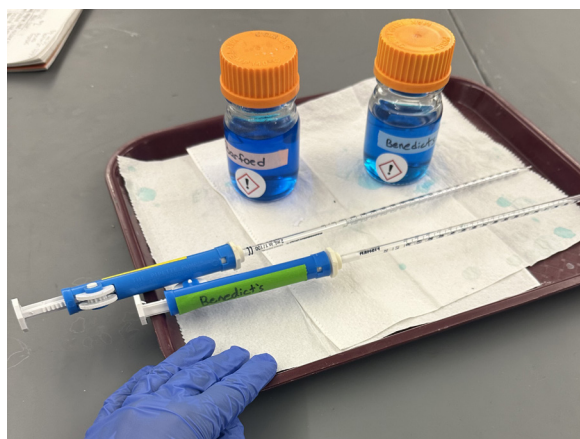
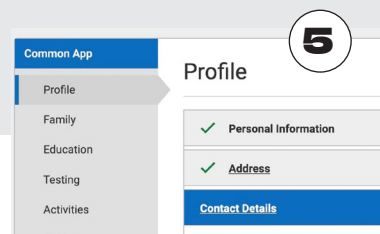
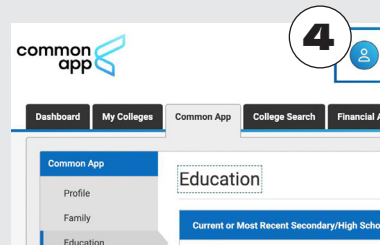
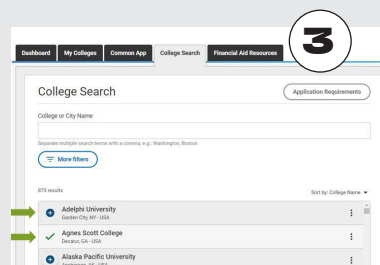
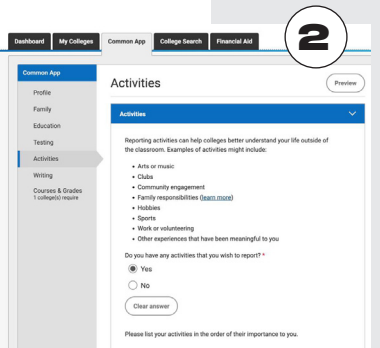
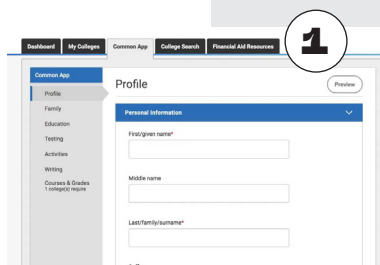
**XORIJDA
TAHSIL:**

GRANT YUTIB OLGUNCHA

O‘zim Prezident maktabida tahsil olganman. U yerdagi sharoit manzur bo‘lishi bilan birga, laboratoriya xonasi meni o‘ziga maftun qilgan. Turli tajribalar, qiziqarli darslar sabab menda kimyo faniga qiziqish uyg‘ondi. Orzu-maqсадlarim esa to‘ppa-to‘g‘ri AQSHdagi Jorj Meyson universitetiga yetaklab keldi. Kimyo yo‘nalishida o‘qiyman.

Ikki yil oldin o‘qish uchun hujjatlarni tayyorlay boshladim, bir nechta universitetlarga taqdim qildim. Ular orasida hozir o‘zim tahsil olayotganim ham bor edi. AQSHdagi universitetlarda yilda ikki marotaba (yozgi va qishki) qabul jarayonlari bo‘ladi. Men yozgi semestrda topshirdim va bu jarayon yanvar-fevralgacha davom etib, natijasi aprelda chiqdi.

Hujjat topshirish tartibi qanday bo‘ladi, degan savol ko‘p uchraydi. Birinchi navbatda ingliz tilini bilish darajangiz tekshiriladi (IELTS, TOEFL). O‘zim o‘qiyotgan universitetning talablariga ko‘ra, til bilish darajangiz 6 balldan yuqori bo‘lishi zarur. Men 6,5 ballni qo‘lga kiritgan edim. Siz topshirgan universitetning rasmiy saytida hujjatlaringizni ko‘rib chiqishlari uchun to‘lov amalga oshirishingiz kerak bo‘lgan xizmat bo‘limi bor: 50 dollar, 70 dollar, narx har xil bo‘ladi. Agar siz bu pulni to‘lashni istamasangiz, hamma hujjatlarni birdan topshiraman desangiz, “Common App” platformasi orqali topshirishingiz kerak. Bu AQSHdagi top 300 talik universitetlarga hujjatlaringizni yetkazishda yordam beruvchi vosita hisoblanadi. Uning qulay tomoni shundaki, o‘zingiz haqingizda to‘ldirgan ma’lumotlaringiz siz belgilagan barcha ta’lim dargohlariga

VA OLGACH...

yetkaziladi. Bu usul har bitta universitetga alohida-alohida hujjat tayyorlashingizga hojat qoldirmaydi. Hujjatlaringizga o'z kontaktlaringiz va elektron pochtingizni ilova qilasiz, universitetlar o'zlari aloqaga chiqib, keyingi bosqich haqida ma'lumot berishadi, tushuntirishadi. Bunda sizdan IELTS sertifikat, shahodatnomangizning ingliz tiliga tarjima qilingan varianti va boshqa sertifikatlaringizni elektron shaklda taqdim qilishingiz so'raladi. "Common App" platformasi oson bo'lgani bilan ko'p vaqt talab qiladi. Uni to'ldirishni o'qishga topshirish muddatidan bir yoki bir yarim oy ilgariroq boshlash kerak. Chunki jarayon ko'plab hujjatlarni o'z ichiga oladi.

Masalan, sizdan insho yozish talab qilinadi. Bunda ikki turdagi xat yozib berish kerak. Birinchisi "motivational letter" deyiladi. Unda siz nimaga aynan shu universitetga topshirayotganingiz, u joyni tamomlab kim bo'lmoqchisiz, siz tahsil olmoqchi bo'lgan yo'nalish kelajak uchun nima beradi, yoshligingizdan bu yo'nalish uchun nimalarni qoyil qilgansiz... Shu savollarga umumiy qilib, bir yoki bir yarim betlik insho yozib berishingiz kerak. Ikkinchisi – "recommendation letter", o'zimizning tilda – tavsiyanoma. Uni o'qituvchingiz yozib beradi. Bu xatda ustozingiz sizni siz tanlagan universitetga tavsiya qilgan holda qobiliyatlaringiz, nimalarga qodir ekanligingiz, tanlagan yo'nalishingizga mos kelishingiz haqida

ma'lumot berib, qo'llab yuboradi. Bu insho esa o'qishga kirishingiz uchun muhim bo'lgan omillardan biri. Grantni yutish uchun maktabdagi olgan baholaringiz, IELTS va qo'shimcha sertifikatlar ham muhim rol o'ynaydi.

Yuqoridagi amallar bajarilganidan so'ng universitet tomonidan sizga qabul xati yuboriladi. Ba'zi talabalar o'qishadi, izlanishadi, grant yutishadi, xorijda o'qish imkoniyatiga ega bo'lishadi, ammo mazkur bosqichda to'xtab qolishadi, ishonchlari biroq so'ngandek, harakatlari susaygandek bo'ladi. Shu

joyga kelganda esa sizga “El-yurt umidi” jamg’armasiga hujjat tayyorlashingizni maslahat beraman. Jamg’arma universitet tomonidan sizga yuborilgan xat va unda grantning 50 foizi qoplanishi haqidagi ma’lumotga ishonch hosil qilgandan so’ng qolgan 50 foizni qoplashga qaror qiladi. Undan keyin ham bir qancha zaruriy hujjatlarni tayyorlashingiz kerak bo’ladi. Masalan, o’qish joyingizdan hujjatlar taqdim qilishingiz va insho yozishingiz zarur. Inshoda o’zingiz va kelajakdagi maqsadlaringiz haqida, nega aynan shu yo’nalishni tanlaganingiz, tamomlagandan so’ng O’zbekistonga kelib, bilimlaringizni qaysi sohada targ’ib qilishingiz to’g’risida yozasiz. Mazkur jamg’armaning eng katta maqsadi – o’qishga intilayotgan yoshlarning o’z maqsadlaridan qaytmasligi, olg’a qadam bosishiga ko’maklashish. Xorijiy universitetlarga topshirayotganlarning ko’pchiligi o’qishga kiradi, ammo moliyaviy masalalarga kelganda ortga qaytishga majbur bo’ladi. “El-yurt umidi” jamg’armasi esa ana shunday vaziyatlarda tirkak bo’la oladi.

Endi o’zim tahsil oladigan Jorj Meyson, aniqrog’i, AQSH universitetlariga qaytsak... Bu yerda, asosan, ikki turdagi grant mavjud: “Merit” va “Full”. “Merit” 50 foizlik grant, “Full” esa, agarda siz bakalavr yo’nalishiga topshirgan bo’lsangiz, barcha xarajatlaringizni 100 foiz to’lab beruvchi grant hisoblanadi.

“Jorj Meyson” Top-300 talik universitetlar qatorida bo’lgani va unda to’liq grant bo’lmagani bois 50 foizlik grantga topshirishga qaror qildim. Top 100 talikdagi universitetlarda 100 foizlik grantlar mavjud va ularga o’qishga kirish o’ziga yarasha murakkabroq. Masalan, ma’lum darajadagi IELTSdan tashqari SAT (Matematika + Ingliz tili) darajangiz ham tekshiriladi. Jorj Meysonda o’qiyotganimga 2 yil bo’ldi. Oiladan, Vatandan uzoqda yashash men uchun, albatta, og’ir kechdi. O’shanda 17 yosh edim, kredit-modul tizimini tushunishim biroz qiyin kechgan. Dunyoning turli davlatlaridan kelgan o’quvchilar bilan hamfikirlikda, hamjihatlikda ishladik va mana shu o’quv tizimini to’liq tushunib, bimalol moslasha oldik.

Xorijda o’qiyotgan talaba sifatida shuni ayta olamanki, egallayotgan bilim va tajribalarim bilan kelajakda O’zbekiston taraqqiyoti uchun oz bo’lsa-da hissa qo’sha oladigan olim bo’lib yetishishni maqsad qilganman. Qolaversa, yurtimizni kimyo sohasida tanitish, yuqori texnologiyalar va zamonaviy laboratoriya jihozlaridan unumli foydalangan holda kelajak yoshlariga bilganlarimni o’rgatishni istayman.

Gulbahor JUMAYEVA
AQSHdagi Jorj Meyson
universiteti 2-bosqich talabasi

CHO'QQIDAGILAR

Bugun jahon ilm-fani
tajribasida oliy ta'lim tashkilotlar-
ining maqomini xalqaro reytinglar orqali belgilash
tendensiyasi o'zini oqlamoqda. Albatta, sog'lom raqobat, qiyosiy tahlil
rivojlanish yo'lida asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Nufuzli xalqaro tashkilotlar QS World University Rankings va The Times Higher Education 2024-yil
uchun dunyoning TOP universitetlari reytingini e'lon qildi (Ikki tashkilot ham turli ko'rsatkichlarga
asosanib, reyting natijalarini qayd etadi). Siz, aziz mushtariylarimizni, ushbu reytingdagi TOP 10 talik
bilan tanishtirish barobarida, eng yuqori pog'onalarni band etgan 5 ta oliy ta'lim tashkiloti haqida
ham ma'lumot berib o'tishga harakat qildik:

THE TIMES HIGHER EDUCATIONNING TOP 10 TALIK REYTINGI

QUYIDAGICHA KO'RINISH OLDI:

- 1) OKSFORD UNIVERSITETI – BUYUK BRITANIYA;
- 2) STENFORD UNIVERSITETI – AQSH;
- 3) MASSACHUSETTS TEXNOLOGIYA INSTITUTI – AQSH;
- 4) HARVARD UNIVERSITETI – AQSH;
- 5) KEMBRIJ UNIVERSITETI – AQSH;
- 6) PRINSTON UNIVERSITETI – AQSH;
- 7) KALIFORNIYA TEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI – AQSH;
- 8) LONDON IMPERIAL KOLLEJI – BUYUK BRITANIYA;
- 9) KALIFORNIYA UNIVERSITETI – AQSH;
- 10) YEL UNIVERSITETI – AQSH.

QS WORLD UNIVERSITY RANKINGSNING TOP 10 TALIK REYTINGI

QUYIDAGICHA KO'RINISH OLDI:

- 1) MASSACHUSETTS TEXNOLOGIYA INSTITUTI – AQSH;
- 2) KEMBRIJ UNIVERSITETI – AQSH;
- 3) OKSFORD UNIVERSITETI – BUYUK BRITANIYA;
- 4) HARVARD UNIVERSITETI – AQSH;
- 5) STENFORD UNIVERSITETI – AQSH;
- 6) LONDON IMPERIAL KOLLEJI – BUYUK BRITANIYA;
- 7) TSYURIX UNIVERSITETI (ETH) – SHVEYSARIYA
- 8) SINGAPUR MILLIY UNIVERSITETI(NUS) – SINGAPUR
- 9) UCL (UNIVERSITY COLLEGE LONDON) – BUYUK BRITANIYA;
- 10) KALIFORNIYA TEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI – AQSH.

MASSACHUSETTS TEKNOLOGIYA INSTITUTI – AQSH

Massachusetts texnologiya instituti nafaqat Amerika, balki dunyo bo'yicha ham yetakchi oliy ta'lim muassasalaridan biri hisoblanadi. Institut Massachusetts shtatining Kembrij shahrida joylashgan bo'lib, Charlz daryosining havzasi bo'ylab cho'zilgan 168 gektar maydonni egallaydi. Ushbu muassasada talabalar, asosan, aniq fanlar bo'yicha ta'lim olishadi. Xususan, matematika-fizika, elektronika, bioenergiya, muhandislik, mashinasozlik va yana bir qator yo'nalishlar mavjud. Institut 1861-yil AQShda fuqarolar urushi boshlanishidan ikki kun avval tashkil etilgan va shu yilning o'zida rasmiy tarzda ro'yxatdan o'tkazilgan. Dastlab, o'sha paytdagi ilmiy-texnik inqilob, kadrlar tanqisligi vaqtida muhandislar va texniklarni tayyorlash maqsadida tashkil etilgan institut keyinchalik o'z yo'nalishlarini kengaytirib bordi. Boshqa TOP universitetlar kabi qadimiy bo'lmasa-da, bugun jahon reytinglarida doimiy ravishda yuqori o'rinlarni egallab kelmoqda. Aynan, QS World University Rankings reytingida ham 4 yildan buyon yetakchilikni hech kimga berayotgani yo'q.

KEMBRIJ UNIVERSITETI – AQSH

Kembrij. Siz bu nomni ko'p marta eshitganingiz aniq. U Buyuk Britaniyada eng qadimiy tarixga ega ikkinchi universitet bo'lib, bu borada dunyoda ham yetakchi o'rinlarda turadi. Universitetga 1209-yil qotillikda ayblangan talaba tufayli Oksford universitetidan haydalgan olimlar jamoasi asos soladi. Sayyoramizning boshqa hech qaysi universiteti Kembrijdan ko'proq nobel mukofoti sovrindorlari yetishtirib chiqarmagan. Qolaversa, bu yerda ko'hna an'analarga ham sodiq qolingani: 700 yildan beri eng past ball yiqqan talabaga belgi sifatida yog'och qoshiq taqdim etiladi. O'rta asrlarning mashhur olimlari Isaak Nyuton va Fransis Bekonlar ham aynan shu universitetda tahsil olishgan.

OKSFORD UNIVERSITETI – BUYUK BRITANIYA

Buyuk Britaniya tarixi uchun 26 nafar bosh vazirni yetishtirib bergan Oksford haqida gaplashamiz. Qadimiyligi bo'yicha jahonda ikkinchi, o'z mamlakatida esa birinchi o'rinda turuvchi universitet 1167-yilda qirol Henri II farmoniga ko'ra angliyalik talabalarni Fransuz universitetidan ko'chirib o'tkazish asnosida tashkil etilgan. Statistik ma'lumotlarga qaraganda, bitiruvchilarining 91 foizdan ko'prog'i o'qitish sifatidan rozi bo'ladigan yagona oliy ta'lim muassasasi hisoblanadi. Yana bir qiziq jihati shuki, Oksfordga hujjat topshirgan abituriyentlar bir paytning o'zida universitetning azaliy raqobatchisi bo'lgan Kembrija hujjat taqdim eta olishmaydi. Universitetga yoshidan qat'i nazar, istalgan odam talablarni bajargan holda qabul qilinadi. Ushbu maskanda hozirgacha 140 mamlakatdan kelgan talabalar tahsil olishgan. Barchaga mashhur bo'lgan kinoqahramon Harry Potter haqidagi filmlar ham Oksfordda suratga olingan. Shuningdek, bu yerda kattaligi jihatdan Angliyada ikkinchi hisoblangan Bodlean kutubxonasi ham joylashgan bo'lib, uning arxivida 12 milliondan ortiq na'munalar mavjud.

STENFORD UNIVERSITETI – AQSH

Stenford – Kaliforniya shtati Stenford shahridagi xususiy tadqiqot universiteti. Kampusi 3,310 gektar maydonni egallaydi. U Qo'shma Shtatlardagi eng yirik ta'lim maskanlaridan biri bo'lib, 15 000 ga yaqin talaba tahsil oladi. Universitetga Leland Stenford tomonidan 15 yoshda vafot etgan o'g'li xotirasiga bag'ishlab asos solingan. Leland Kaliforniya shtati gubernatori va temiryo'l magnati sifatida boylik orttirgan hamda xususiy mablag'lari evaziga ushbu universitetni tashkil qilgan. Bu yerda talabalar geologiya, huquqshunoslik, tibbiyot, pedagogika, jismoniy tarbiya, umuman, ijtimoiy va gumanitar yo'nalishlar bo'yicha bilimlarni egallashadi. Universitetda 17 Nobel mukofoti laureati, 4 nafar Pulitser mukofoti sovrindori, 288 Amerika san'at va madaniyat akademiyasi a'zosi hamda 109 nafar Milliy muhandislik akademiyasining a'zosi faoliyat yuritadi. Amerikaning o'ttiz birinchi prezidenti Herberd Huver, Google kompaniyasi asoschilaridan Sergey Brin, HP kompaniyasi asoschisi David Packard va Netflix yaratuvchisi Reed Hastingslar Stanford universiteti bitiruvchilari sanaladi.

HARVARD UNIVERSITETI – AQSH

Harvard – AQShning qadimiy va dunyoga mashhur universitetlaridan biri. 1636-yil Boston shahri yaqinida kollej sifatida tashkil etilgan, XIX asrga kelib esa universitetga aylantirilgan. Universitet o'z mulkining yarmi va shaxsiy kutubxonasini kollej ma'muriyatiga vasiyat qilib qoldirgan J. Harvard sharafiga nomlangan. Harvardda ijtimoiy, tabiiy va yuridik fanlar, tibbiyot, pedagogika, amaliy fizika, siyosiy iqtisod, muhandislik va boshqa sohalar bo'yicha 20 mingga yaqin talabalar tahsil oladi. Kutubxonasi dunyodagi eng yirik akademik kutubxona tizimi hisoblanib, uning tarkibidagi 79 ta alohida kutubxonada 20,4 millionga yaqin kitob va 8 millionga yaqin badiiy asalar saqlanadi. Bitiruvchilari orasida AQShning 8 prezidenti va 188 nafar milliarderi bor. Qolaversa, talabalar va bitiruvchilari 10 ta akademiya, 48 ta Pulitser mukofoti va 110 ta Olimpiada medalini (46 ta oltin) qo'lga kiritgan taniqli shaxslardir.

Shahrisabz davlat pedagogika instituti talabasi Odiljon EGAMOV tayyorladi

TUNGITTA'QIB

Sizga kursdoshim hayotida sodir bo'lgan voqealarni bayon etishga qaror qildim. O'ylaymanki, siz bu xotiralarni qiziqish bilan o'qiydiz va o'zingizga kerakli xulosalarni chiqarib olasiz.

O'qishga kirdim! Vanihojat, ming orzu-havaslar bilan poytaxti azimga ham kelib oldim. O'lis bir qishloqning oddiygina qizi bo'lganim uchunmi, Toshkentdagi ulkan binolar-u tirband ko'chalarga moslashishim anchayin qiyin bo'ldi. Ammo "Boshga tushganni ko'z ko'rar", deganlaridek, 3-4 oyda anchayin "toshkentlik" bo'lib qoldim. Hayotim bir maromda – o'qishga bor-kel bilan o'tayotgan edi-ku, lekin ikkinchi kurslik paytimda biroz ko'ngilsizliklar yuz berdi. Masala dadamning sog'ligi biroz og'irlashib qolganligida edi. Oilada asosiy ta'minlovchi dadam, onam esa oddiy o'qituvchi edi. Biz 2 farzandimiz, opam va men. Opam maktabni bitirishi bilan qo'shni mahallaga turmushga chiqib ketgan. Men esa taqdir taqozosi bilan poytaxtda o'qiyapman.

Dadamning sog'ligi yomonlashib qolgandan so'ng hayotimda ko'p o'zgarishlar bo'ldi. Onamning topgan-tutgan oyliqi dadamning dori-lari-yu ro'zg'orga ketardi, opam esa o'zi bilan o'zi ovora. Orqavarotdan eshitishimcha, ammalarim meni o'qishni tashlasin, shu holingda senga yuk bo'lmasin, deb dadamga "aql" o'rgatib ketibdilar. Lekin dadam ikki dunyoda ham orzularimni poymol qilishni istamas edi. Davolanish bir gap bo'lar, ammo qizim o'qishini tashlamaydi, deb javob beribdi ammalaringa. Biroq vaziyatni ko'ra bila turib, men ham ularga og'irligimni tushura olmasdim. O'z aravamni o'zim tortishimga to'g'ri kelardi.

Shu kundan so'ng ish izlay ketdim. Katta shahar bo'lgani bilan qiz bolaga ish topish qiyin ekan. Buning ustiga talabaga... O'zi soham – filologiya. Ammo diplomsiz kasbimda nimadir qilish imkonsizdek, nazarimda. Endigina 2-kurs qizni kim ko'klarga ko'tarib, o'qituvchi yoki notiq qilib qo'yardi. Ha, mayli, dedim-da, boshqa oddiyroq yumushlar izladim. Yarim ish kuni kotibalik qilay desam, oylik gardakkina. Hatto yo'lkiramga ham yetmaydi. Do'konda sotuvchilik qilmoqchi bo'ldim, ammo shugina ishga ham rus tilini bilish kerak ekan.

Izlab-izlab axiyri bir kafega ofitsiant bo'lib ishga kirdim. O'ziyam mashhurroq kafe ekan, har ikki kunda universitetdagi o'qituvchilar va boshqa tanishlarimni ko'raman. Ularni ko'rishim bilan berkinib, qayerlargadir panalayman. Tirikchilikning aybi yo'q-ku, ammo ularning menga achinib, past nazarda qarashlarini xohlamas edim. Shuning uchun boshlig'imizga vaziyatimni tushuntirdim va u meni "odamlardan pana" ish – idish yuvishga o'tkazdi. Tushlikkacha o'qishga borar va ba'zi zerikarli darslardan qochib, universitet kutubxonasiga yugurar edim. Chunki u paytlar nomdor stipendiya laureatligi uchun tayyorlanardim. Darsdan so'ng kutubxonaga borish men uchun imkonsiz. Tushlikdan keyin oyog'imni qo'limga olib, ishga yugurishim kerak edi.

(TALABA QIZNING KECHMISHLARI)

Umrin bino bo'lib, hali idish yuvish bunchalar qiyin ish ekanini bilmagan ekanman. Birin-ketin yuvilishi kerak bo'lgan idishlar oldimda to'lib ketardi. Chaqqonroq bo'lmasam, gap eshitishimni sezib, shahd bilan ishlardim.

O'qish, ish, qolaversa, oilaviy muammolar holdan toydirayotgandi. Lekin bu yo'lni sabr bilan bosib o'tishim kerak. Xudoning karami keng axir, hali dadajonimning sog'ligi o'nglanib, hammasi o'z iziga tushib ketar, deb o'z-o'zimni ruhlantirardim.

Bir kuni kafeda kattaroq ziyofat uyushtirildi. Shunaqangi cho'zildiki, qayta-qayta buyurtmalar berilar, mening ishimga ham ish qo'shilar edi. Soat kechki o'n bo'lyapti, bular turaman demaydi-yey. Nazoratchi ayol kunlik ish haqimizga pul qo'shib berishini va buguncha ish cho'zilishini

aytdi. Nihoyat, o'n bir yarimlarda hamma yumushlarni tugatib, kvartiraga shoshdim. Xayriyat, metroning mening manzilinga boradigan yo'nalishida qatnov to'xtamagan ekan. "Maksim Gorkiy" da tushdim. Men yashaydigan kvartira chekkaroqda joylashgan, shuning uchun metrodan tushib ham anchagina piyoda yurish lozim.

Tunneldan tez-tez yurib borarkanman, ortimda bahaybat erkakning sharpasi paydo bo'ldi. Yoshi anchayin katta, ust-boshi bir ahvoldagi erkak qadamba-qadam menga ergashib kelardi. Undaylarni ko'cha tilida "Bomj" deyishadi. Avvaliga shunchaki men bilan yo'li birligi uchun kelyapti deb o'yladim. Lekin qadamimni tezlat sam, u ham tezlashardi, sekinlashsam, u ham sekinlashardi. Ko'cha boshigacha ortimdan keldi. Qo'rquvdan nima qilishni bilmay, xonadoshlarimga qo'ng'iroq qildim. Ovozimni baralla qo'yib, qo'rquvimni bildirmasdan telefonda gaplasha ketdim: "Nozima, Shahnoz bilan ko'cha boshiga chiqib turinglar, men uyimiz oldiga yaqinlashyapman" dedim-da, "Ha-ha ko'chaga chiqib bo'ldingizmi, mana men ham ko'cha boshidaman, kelyapman, sizlarni ko'rdim", deya jo'rttaga qo'shib qo'ydim. Shu payt anavi g'alati odam tez-tez yurib mendan o'tib ketdi va qorong'ulik orasida bir pasda yo'q bo'lib qoldi. (Menimcha, gaplarimni eshitib shunday qildi.) Kvartiraga yetib kelishimga ikki yuz qadamcha masofa qolgandi. Shu payt telefon soatiga qarasam, 00:15. Hamma uyquga ketib qolgandir. Jin ursin, qizlar nega hali ham chiqishmayabdi ekan-a? Eshikdan chiqish uchun ham pardoq qilmasa bo'lmaydi bular, deyman g'azab bilan o'zimga. Notanish kishi, ko'rinmay qolgan bo'lsa ham bu palla yuragimning dukillagan ovozi-da meni vahimaga solardi. Shu xayollar bilan kvartiraga yaqinlashay deganimda, ortimdan "Yaxshi qiz, "Maksim Gorkiy"ga qaysi yo'ldan boriladi?" degan dag'al bir ovoz eshitildi. Ortimga o'girildim-u, o'sha metrodagi notanish erkakka ko'zim tushdi. Ne ko'z bila ko'rayki, u yarim yalang'och ahvolda edi. Ko'z qorachiq lari ham nosog'lom odamniki singari ola-kula. Oramizda ko'pi bilan 20 qadam masofa bor. Jonim bori-

cha uy tomon yugurdim. Ming shukrki, umumiy "podyez" eshigi qulflanmagan ekan. Zinalardan 4-qavatga qanday ko'tarilganimni bilmay qoldim. Qizlar ham endi eshikdan chiqayotgan ekan...

Uyga kirdim. Holatim juda yomon. Dugonalarim tinmay savollar berar, mening qulog'imga ularning hech bir so'zi kirmas, joyimda jimgina o'tirardim. Shu payt Nozi yuzimga muzdek suvdan sepdi, so'ng o'zimga keldim. Shunda ham birinchi aytgan gapim, "Qizlar, eshikni qulfladingizmi?" bo'ldi. Nima bo'lganini eslashga ham qo'rqardim. Gapirsam, o'sha odam sovuq basharasi bilan menga qarab turgandek bo'laverardi.

Uning niyati mening sumkamni yoki telefonimni o'g'irlash emas, nomusimni toptash edi. Yaxshiyam Xudo bir asradi. Bo'lmasam... Buyog'ini o'ylashni ham istamayman. O'sha kundan keyin ishga bormadim. Ochig'i, kechasi yurishga hayiqdim...

Miyamda faqat o'sha odam aylanaverardi. Ancha kun hatto chiroqni ham o'chirmasdan uxladim. Qo'rqqanimdan labim atrofiga uchuqlar toshib ketdi. Uydagilarga bu voqea haqida aytib o'tirmadim. Ko'nglini alag'da qilib nima qilaman. O'tib ketdi-ku hammasi...

Qiz bolaning taqdiri qildan-da nozik. Qizlar begona shaharda, begona joyda o'zlariga niho-yatda ehtiyotkor bo'lishlari kerak ekan. Guldek qizning taqdiri bir arzimas voqea sabab olovlarda yonishi hech gap emas. Men ham onamning "Shomdan keyin ko'chada yurma!" degan gaplarining mag'zini shu voqeadan so'ng yaxshigina chaqqanday bo'ldim!

Dildora DO'SMATOVA

1-MART

– O‘ZBEKISTON QAHRAMONI OZOD SHARAFIDDINOV TUG‘ILGAN KUN

OZOD DOMLADAN IQTIBOSLAR...

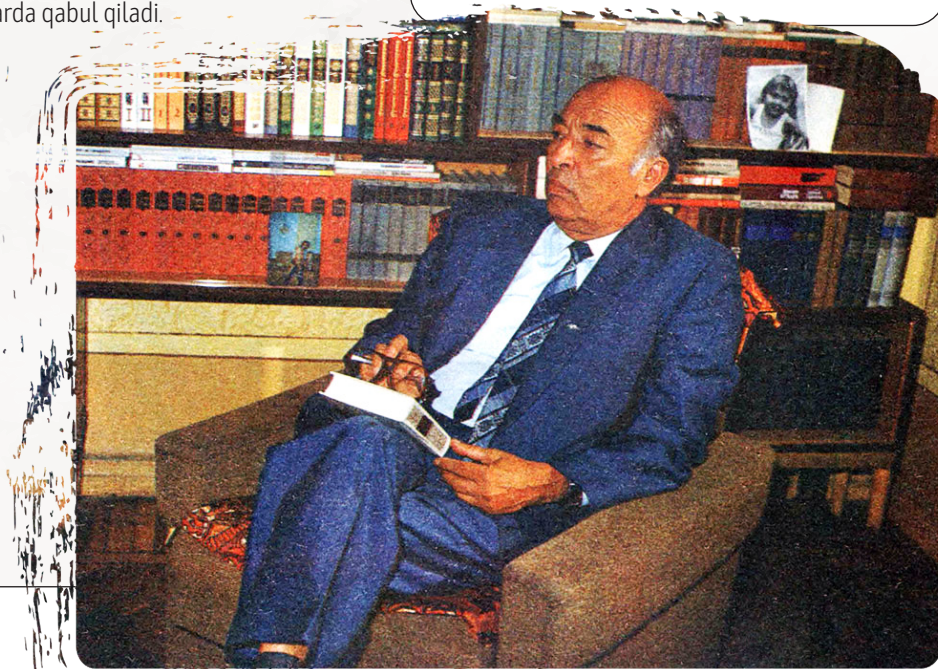
* * *

Kitob “inson” degan g‘oyatda murakkab, g‘oyatda ziddiyatli, g‘oyatda tilsimli bir mavjudotning psixologiyasi, ichki dardlari, olamni idrok etish, yashash uchun kurashi, ulug‘ligi va zabunligi, zo‘rligi va o‘jizligi haqida tasavvur beradi. Bularning bari sizni teran fikrlashga o‘rgatadi.

Kitob sizning tuyg‘ularingizni tarbiyalaydi, estetik didingizni shakllantiradi, tabiatigizda dag‘allik, shafqatsizlik bo‘lsa, ularni yumshatadi, qalbingizda ezgulik, olijanoblik yoproqlarining yozilishiga yo‘l ochadi. Ko‘p kitob o‘qigan odam kitob o‘qimaganga qaraganda dunyoni butunlay boshqacha qiymatda va boshqacha ranglarda, boshqacha nisbatlarda qabul qiladi.

* * *

Sadoqat deganlari juda yaxshi, qimmatli fazilat, ammo u ko‘r-ko‘rona, aql o‘txonalarida toblanmagan bo‘lsa, fazilat deb atash qiyin. Bunday “fazilat”dan faqat kulfat kelishi mumkin. Xuddi shuningdek, har qanday erkin fikr, aqliyot bobidagi har qanday kashfiyot gumondan, shakdan boshlanadi, lekin “gumon” ham ko‘r-ko‘rona bo‘lsa, me‘yorva chegaradan chiqib ketsa, odamni behalovat qiladi, hamma narsadan yuz o‘girib, har qanday ne‘matni oyoqosti qiluvchi iymoni zaif maxluqqa aylantiradi.

* * *

Biz, umuman, o‘qigan, ma‘lumotli odamning hammasini “ziyoli” deb ataydigan bo‘lib qoldik. Bu – to‘g‘ri emas. Menimcha, “ziyoli” degan so‘z o‘qituvchi, injener, shifokorva hokazo kabi kasb egalarinigina bildirmaydi. Faqat o‘qigan emas, o‘qimagan odamlar o‘rtasida ham ziyolilar uchrab turadi. “Ziyoli” degan so‘z “nur” so‘zidan olingan bo‘lib, o‘zi nurli, fikri nurli odam atrofini qurshab olgan zulmatni, odamlarning fikrlaridagi zulmatni yoritmoqlari kerak. Ziyoli odamning eng muqaddas vazifasi ko‘r ko‘zlarni ochish, kar quloqlarni eshitadigan bo‘lishiga yordamlashishdir.

Odamlar hammalari birday sog‘lom va bardam ko‘rinsalar-da, ularning ma‘naviyatida, ruhiyatida katta-katta kemtiklar bor. Ziyoli ana shu kemtiklarni yo‘qotishga xizmat qilmog‘i kerak. To‘g‘risi, ehtimol, bitta ziyoli butun zulmatni yoritishga kuchi yetmasligi mumkin. Mayli, u kuchi yetadigan ishni qilsin, loaqal bitta sham yoqsin, u hech bo‘lmaganda zulmatning bir chekkasini yoritadi-ku!

**Ey pokiza xilqat, xush kelding,
vojib bo'lsin Ishq duolari.
Tirnog'ingga arzimas sening
bu dunyoning bor dunyolari...**

Asqar MAHKAM

Gustav Klimtning
“O‘pish” kartinasi